

Impacte econòmic de les relacions entre Taiwan i la República Popular de la Xina. 1987-2010.

Eduard Barniol Barcons

Consultor de Continguts: Carles Brasó Broggi
Responsables de l'assignatura: Antonio José Doménech del Río
i Natàlia Cantó Milà
Estudis de l'Àsia Oriental
Universitat Oberta de Catalunya
Torelló, 13 de gener de 2012

Índex

Agraïments	7
Prefaci	8
Introducció i objectius del treball	8
Capítol 1: La relació política entre Taiwan i la Xina	17
1.1 Introducció	17
1.2 El procés de liberalització política a Taiwan 1987-1993	19
1.3 El període de tensió de 1993-1999	22
1.4 El govern del DPP (2000-2008)	31
1.5 La victòria del Kuomintang (2008-2010)	37
1.6 Conclusió	37
Capítol 2: Anàlisi de la relació comercial entre Taiwan i la Xina	42
2.1 Introducció	42
2.2 Dades	44
2.3 Evolució de les relacions comercials entre Taiwan i la Xina	48
2.4 Metodologia: Anàlisi economètric de l'efectivitat de les barreres comercials	54
2.5 Anàlisi comparativa a nivell internacional	59
2.6 Resultats del model economètric: l'efectivitat de les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan	63
2.7 Conclusions	64
Capítol 3: L'impacte econòmic de les tensions polítiques a l'estret de Taiwan	67
3.1 Introducció	67
3.2 Dades i metodologia	69
3.3 Evolució de la inversió de Taiwan a la Xina	72

3.4 Anàlisi de l'impacte econòmic de la tercera crisi de l'estret de Taiwan (1995-1996).....	78
3.5 Anàlisi de l'impacte econòmic de l'entrada de Taiwan i Xina a la OMC.....	82
3.6 Conclusions	88
Conclusions	90
Annex 1: El model economètric.....	97
Annex 2: La base de dades VRA	104
Bibliografia	106

Índex de Figures

Figura 1: Enquestes sobre el suport al candidats a les eleccions presidencials de 2004.....	33
Figura 2: Sentiment de independència i de unificació per part de la població de Taiwan respecte a la Xina (1994-2009).....	40
Figura 3: Valoració per part de la població de Taiwan sobre els principals socis comercials de Taiwan. Japó, Estats Units i la Xina.....	41
Figura 4: Comerç entre Taiwan a la Xina segons el govern de Taiwan, el govern de la Xina i les estimacions realitzades pel MAC. 1989-2010.....	45
Figura 5: Evolució de les exportacions de Taiwan a la Xina entre 1990 i 2010.....	47
Figura 6: Evolució de les importacions de Taiwan a la Xina entre 1990 i 2010.....	47
Figura 7: Evolució de la balança comercial entre la Xina i el Taiwan.....	51
Figura 8: Nivell de exportacions de Taiwan a la resta de països del món en funció del seu PIB durant l'any 1990 i l'any 2010.....	60
Figura 9: Nivell de importacions de Taiwan a la resta de països del món en funció del seu PIB durant l'any 1990 i l'any 2010.....	60
Figura 10: Nivell d'exportacions de Taiwan a la resta de països del món en funció de la distància a Taiwan.....	61
Figura 11: Nivell de importacions de Taiwan a la resta de països del món en funció de la distància a Taiwan.....	61
Figura 12: Comerç de Taiwan a la Xina calculades pel Bureau of Foreign Trade, pel Mainland Affairs Council i estimades utilitzant el model economètric.	63
Figura 13: Evolució setmanal de la tensió entre Taiwan i la Xina. 1990-2005.....	70
Figura 14: Evolució de la inversió de Taiwan a la Xina.....	72
Figura 15: Restriccions a la inversió de Taiwan a la Xina.....	77

Figura 16: Diferència percentual en l'evolució bisetmanal del índex borsari TAIEX i el Topix. Juny 1995-Abril 1996.	80
Figura 17: Diferència percentual en l'evolució bisetmanal del índex borsari TAIEX i el NYSE. Juny 1995-Abril 1996.	80
Figura 18: Diferència percentual en l'evolució mensual del índex borsari TAIEX i el Topix. Juny 2000-Juny 2002.	83
Figura 19: Diferència percentual en l'evolució mensual del índex borsari TAIEX i el NYSE. Juny 2000-Juny 2002.	84
Figura 20: Diferència percentual en l'evolució sectorial de la borsa de Taiwan (TAIEX) entre novembre de 2001 i gener de 2002.	85
Figura 21: Diferència percentual en l'evolució sectorial de la borsa de Taiwan (TAIEX) entre novembre de 2001 i gener de 2002.	86

Índex de Taules

Taula 1: Bases de dades utilitzades en l'anàlisi descriptiu.	19
Taula 2: Variable utilitzades l'anàlisi economètric.....	55
Taula 3: Bases de dades utilitzades en l'anàlisi descriptiu.	72
Taula 4: Especificacions del model comercial entre Taiwan i la resta de països del món.....	98

Agraïments

En primer lloc, m'agradaria expressar el meu agraïment al consultor de continguts de l'assignatura, el professor Carles Brasó Broggi. Sense la seva constant dedicació i ajuda, aquest treball no s'hauria pogut finalitzar en la forma en la qual es presenta.

De la mateix forma m'agradaria agrair els responsables de l'assignatura, Natàlia Cantó Milà i Antonio José Doménech del Río pels seus comentaris a l'hora d'establir i definir les bases d'aquest projecte. En aquest apartat, no puc deixar de mencionar Juan José Ruiz Rodríguez i Dídac Cubeiro Rodríguez per la seva ajuda durant la primera fase d'aquest treball.

Menció especial es mereixen els meus pares, Emili i Assumpta. Gràcies per la vostre paciència i constant ajuda durant els moments més difícils.

Finalment, agrair a Adrià Pros i Roberto Ramos, per els consells rebuts durant el transcurs del treball.

Prefaci

Introducció i objectius del treball

El passat 1 d'octubre de 2011 es va celebrar el 62é aniversari de la victòria de Mao Zedong en la guerra civil xinesa (1946-1949) i la proclamació de la República Popular de la Xina (RPC). La victòria de l'exèrcit comunista de Mao Zedong provocà l'exili de Chiang Kai-Shek i l'exèrcit del *Kuomintang* a l'illa de Taiwan.

La victòria de Mao Zedong suposà l'establiment de la República Popular de la Xina, un nou sistema polític, legal i econòmic sota la direcció del Partit Comunista de la Xina. Com a resultat de la derrota del Kuomintang, el règim polític de la República de la Xina (ROC) sorgit el 1912 de la revolució de Sun Yatsen, i vigent a la Xina fins el 1949, passava a convertir-se, a partir de 1949, en el règim polític de l'illa de Taiwan i de la República de la Xina a l'exili.

A partir d'aquell moment, tant el govern de Taipei com el de Pequín es proclamaren autoritats legítimes de la Xina, entenent la Xina com un únic estat que engloba el conjunt de la població i del territori de la República de la Xina i la República Popular de la Xina.

Fins a l'actualitat, el govern de Pequín ha considerat Taiwan la província número 23 de la República Popular de la Xina. No obstant, des de 1949, la República Popular de la Xina i Taiwan han estat entitats polítiques que es regeixen de forma separada. Cada una disposa del seu propi govern i és el govern de la República de la Xina el que exerceix la sobirania *de facto* sobre l'illa de Taiwan

Durant aquest període, Taiwan i la Xina han estat dividits per una frontera de la guerra freda. En una etapa inicial, el govern de la República Popular de la Xina, que rebia el suport de la URSS, inicià dues ofensives militars contra Taiwan, que disposava del suport d'Estats Units, conegudes com les dues primeres crisis de l'estret de Taiwan, que es produïren entre 1954-1955 i el 1958, respectivament. En la primera l'exèrcit de la República Popular de la Xina forçà el govern de Taiwan a

abandonar l'illa de Tachen; en la segona la República Popular de la Xina intentà fer-se, sense èxit, amb el control de les illes de Matsu i Quemoy (coneguda actualment com Kinmen).

En aquest treball, el terme "Xina" s'utilitzarà com a referència a la República Popular de la Xina, mentre que el terme "Taiwan" es referirà a la República de la Xina.

A nivell internacional la República de la Xina, amb el suport de les principals potències occidentals, es convertí en l'únic representat del conjunt de la Xina a les Nacions Unides. No obstant, el 25 d'octubre de 1971, l'Assemblea General aprovà la resolució 2758 que, amb el suport de 2/3 parts de les nacions membres, entregava el seient de Xina a la República Popular de la Xina, reconeixent-lo com el únic govern legítim de la Xina, en detriment de Taiwan que perdia qualsevol representació a les Nacions Unides.¹

Com a conseqüència de la disputa entre Taiwan i la República Popular de la Xina per la representació del conjunt de la Xina, els diversos països del món han hagut de posicionar-se a favor d'un o l'altre degut a la restricció que un país només pot acceptar un dels dos governs com a països de dret. En l'actualitat, Taiwan manté relacions diplomàtiques amb 23 països, tot i que aquesta xifra està en clara davallada; així com disposa de presència en associacions i organismes internacionals com l'Organització Mundial del Comerç (OMC) i la Cooperació Econòmica de l'Àsia-Pacífic (ASEAN).²

La República de la Xina va ser un dels membres fundadors de l'Acord General sobre Aranzels de Duanes i Comerç (GATT) creat el 1947, predecessor de la OMC. Tanmateix, la seva derrota a la guerra civil xinesa i el seu trasllat a l'illa de Taiwan provocaren la seva exclusió de la organització el 1950; per posteriorment ser acceptat com a observador

¹ Lu, Yu-Ting. 2010. *Taiwan: historia, política e identidad*. p.150

² Segons l'anuari de la Xina, els països que disposen d'ambaixada de Taiwan són: Belize, Burkina Faso, República Dominicana, El Salvador, Gambia, Guatemala, Haití, el Vaticà, Hondures, Kiribati, Illes Marshall, Nauru, Nicaragua, Palau, Panama, Paraguai, Sant Kitts i Nevis, Santa Lucia, Sant Vicenç i les Grenadines, Sao Tomé i Príncipe, Illes Salomó, Swazilàndia i Tuvalu. Informació disponible a <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/05ForeignRelations.pdf>

durant el període comprès entre 1965 i 1971. El 1971, amb la pèrdua del seient de la ONU, va ser exclòs com a país observador.³

El 1990, Taiwan inicià novament el procés d'admissió al GATT, cinc anys després, el 1995, es convertí en país observador, i finalment va ser admès el gener de 2002. Per altra banda, la Xina, que era un país observador des de 1982, inicià els procediments per entrar en el GATT el 1986, per ser finalment admesa un mes abans que Taiwan, el desembre de 2001.⁴

En les darreres dècades, la Xina i Taiwan han experimentat canvis notoris en la seva estructura econòmica. Per una banda, Taiwan s'ha convertit en una de les principals potències comercials, especialment en el referent a les exportacions de productes d'alta tecnologia. Una industrialització fortament orientada a l'exportació que ha situat Taiwan com l'economia amb un creixement econòmic més elevat, pròxim al 8.1% anual, durant la segona meitat del segle XX.⁵

Per altra banda, la ràpida transició experimentada per la República Popular de la Xina després de la mort de Mao, convertiren una economia autàrquica, encarada a la producció agrícola, en una potent economia industrial capaç de registrar un creixement nominal pròxim al 15% anual durant el primer decenni del segle XXI.⁶ Aquesta tendència ha provocat que, en els darrers mesos, l'economia xinesa s'hagi convertit en la segona economia mundial, valorada en PIB nominal, passant per davant del seu històric rival asiàtic, el Japó.⁷ Conjuntament amb el creixement econòmic, la Xina ha experimentat un impuls comercial significatiu, l'antiga economia autàrquica ha deixat lloc a una economia plenament integrada en el procés globalitzador observat durant els darrers anys. Aquesta tendència s'ha vist accelerada arrel de la seva adhesió a l'OMC.

³ CHANG, J I GOLDSTEIN S.M. 2007. *Introduction: The WTO and Cross-Strait Economic Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations*. Taiwan and China in the WTO de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). Pàg.5.

⁴ *Ibid*

⁵ BUSTELO, P I OLIVIÉ, I. 2010. *Economia Contemporània de l'Àsia Oriental. Els quatre dracs asiàtics*. p.23.

⁶ Informació obtinguda a través del indicador de Producte Interior Brut de la base de dades del Banc Mundial <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2>>

⁷ THE ECONOMIST. 2010. *Watching China whizz by. Japan as number three*, p. 49-50.

Per tant, estem davant dues de les economies que han experimentat canvis més notoris a nivell econòmic durant el darrer mig segle. Si Taiwan va ser el l'economia amb major creixement durant el període comprès entre 1950-2000, la República Popular de la Xina és el país que ha crescut més durant la primera dècada del segle XXI.

En teoria, seria lògic d'esperar que el creixement econòmic d'aquestes dues economies s'hagués traslladat en un increment de la seva activitat comercial. Aquest és l'argument utilitzat per la literatura sobre comerç internacional que considera que la distància entre dues economies i el poder econòmic d'aquestes, valorat generalment a través del seu PIB, constitueixen les variables fonamentals a l'hora d'explicar la importància dels seus vincles econòmics i comercials.⁸ En el cas de Taiwan i la Xina, situats a menys de 134 quilòmetres de distància, seria normal esperar que mantinguessin elevats vincles comercials i econòmics entre ells.⁹ No obstant, les raons històriques i polítiques han alterat significativament la relació econòmica entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.

En aquest context, el treball pretén analitzar els efectes generats per la relació política entre Taiwan i la Xina sobre la seva relació econòmica i comercial durant el període comprès entre 1987 i 2010. Per aquesta raó, el primer objectiu consisteix en delimitar el marc polític i descriure la seva evolució durant el període d'anàlisi. Una vegada establert el marc polític, el treball es centra en analitzar la relació econòmica i comercial entre Taiwan i la Xina entre 1987 i 2011 .

Abans de 1987, el comerç i la inversió per part de la població de Taiwan a la Xina estaven legalment prohibits pel govern de Taiwan. A partir de 1987, s'iniciaren els primers contactes oficials a nivell econòmic i comercial. L'aixecament de les barreres comercials va ser gradual i estrictament regulat degut a que el govern de Taiwan temia una acceleració de les transaccions que escapés el seu control.

⁸ Vegis, BUSSIÈRE, M; SHNATZ, B. 2006. *Evaluating China's Integration in World Trade with a Gravity Model Based Benchmark*.p.15.

⁹ El punt on la distància de l'estret de Taiwan és mínima és de 72 milles nàutiques. LIJUN, SHENG. 2001. *China's Dilemma*. 2001. *The Taiwan Issue*, p. 9.

Si una opinió ha estat comuna entre els diferents governs de Taiwan és el temor a un augment de la dependència comercial respecte la Xina. Per evitar aquesta situació, el govern de Taiwan ha adoptat diferents mesures legals a fi de disminuir la creixent interrelació econòmica entre Taiwan i la Xina.

Des de la classe política de Taiwan s'ha considerat que una exposició excessiva sobre l'economia xinesa suposaria una interdependència asimètrica entre ambdós països. En concret, afavorida per la seva major dimensió, l'economia xinesa es veuria menys afectada per un possible increment de la tensió a l'estret de Taiwan. Aquesta asimetria podria ser utilitzada per la Xina a fi de imposar sancions econòmiques condicionades a determinats objectius polítics.

A fi d'evitar aquesta possible "atracció fatal" que suposava una elevada dependència del mercat xinès, el govern del Kuomintang, des del seu exili a Taiwan, va prohibir qualsevol tipus de comerç i inversió per part de la població de Taiwan a la Xina. La limitació va ser vigent fins l'any 1987. Respecte la inversió, fins l'any 2008, el govern de Taiwan mantindria la prohibició a la inversió en determinats sectors estratègics com projectes de infraestructura (ferroviaris, plantes elèctriques..), projectes *hi-tech* i en indústries de serveis. A partir de 2008, la inversió a la Xina es liberalitzà per complet.

En la mateixa línia, el govern de Taiwan va restringir el comerç entre ambdues parts de l'estret. A mitjans de 1991, únicament les importacions de 158 classes de productes sobre un total de més de 11,000 eren permeses. Tot i que, la restricció es va relaxar, augmentant de forma significativa el nombre de productes permesos per la importació, no va ser fins l'entrada de la Xina i Taiwan a la OMC, quan el nombre de productes permesos per la importació es situà en valors pròxims al 75%.¹⁰

¹⁰ SCHIVE, CHI. 2007. *Economic Prospects from Cross-Strait WTO Membership*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations*. Taiwan and China in the WTO de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 127.

Malgrat les restriccions imposades pel govern de Taiwan, la classe empresarial taiwanesa no va viure d'esquena a les nombroses oportunitats que generava el mercat xinès, al seu torn, accessible, no únicament per distància geogràfica, sinó també per proximitat cultural i lingüística, així com per complementarietat comercial. La Xina, conscient de la situació, oferia als inversors de Taiwan un tracte preferencial i incentius financers, produint un permanent i estratègic dèficit comercial, amb l'objectiu d'utilitzar el comerç amb Taiwan com a primer pas per apropar Taiwan a la seva "terra mare".¹¹

Durant el període d'anàlisi, una elevada quantitat de fluxos comercials i econòmics procedents de Taiwan tingueren com a destí final la Xina, tot i que, mantenint el pols amb el seu govern, utilitzaren tercers països, el cas de Hong Kong va ser el més significatiu, com a pont d'entrada en el mercat xinès. Com a exemple, en dades procedents del Mainland Affairs Council (MAC), durant el 1995, més del 50% de les exportacions de Taiwan a la Xina es realitzaren a través de Hong Kong.¹²

Tot i que les barreres comercials es reduïren de forma significativa, a partir de 2001, coincidint amb l'entrada de Xina a l'OMC, algunes d'elles es mantingueren actives fins la victòria del govern del *Kuomintang* produïda l'any 2008. No obstant, menys d'un quart de segle després, la Xina constitueix el principal destí de la inversió i de les exportacions procedents de Taiwan. Segons dades oficials, durant l'any 2010, el 28% de les exportacions taiwaneses i el 84% de la seva inversió estrangera tingueren com a destí la Xina.¹³

Per analitzar l'efectivitat de les barreres comercials establertes pel govern de Taiwan, el treball realitza un anàlisi economètric testant si la relació comercial entre Taiwan i la Xina s'ha comportat de forma semblant al comerç entre Taiwan i la resta de països del món.

¹¹ ZHAO, SUISHENG. 1997. *Economic interdependence and political divergence: The emerging pattern of relations across the Taiwan Strait*, p. 184.

¹² Actualment s'estima que aquesta xifra és lleugerament inferior al 30%.

¹³ La informació sobre comerç s'ha obtingut a través de la web, Bureau of Foreign Trade de Taiwan <http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>. La informació sobre inversió s'ha obtingut del Mainland Affairs Council <<http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm>> (20 d'octubre de 2011).

Tanmateix, les barreres legals no han estat els únics impediments en la normalització de la relació econòmica i comercial entre Taiwan i la Xina. La literatura acadèmica destaca que un augment de la interdependència econòmica està associat a un increment de la relació política entre dos territoris.

L'augment dels interessos econòmics comuns entre dues economies hauria de facilitar la convergència dels seus interessos polítics. No obstant, en les darreres dues dècades, el cas de Taiwan ha constituït una excepció.¹⁴ Simultàniament al increment de la interacció econòmica i comercial entre la Xina i Taiwan des de 1987 fins a l'actualitat, s'ha produït un significatiu procés de divergència política, especialment present, tot i que no de forma continua, entre 1993 i 2008.

Els governs del president Lee Teng-hui (1988-2000) i del president Cheng Shui-bian (2000-2008) allunyaren el seu discurs de la política d'“una única Xina”, que havia perdurat fins el moment en les relacions polítiques entre Taiwan i la Xina per iniciar una via nacionalista, definint les relacions entre Taiwan i la Xina com unes relacions entre dos estats separats.

Com argumenta Kuang, Lee Teng Hui i Cheng Shui-Bian gaudiren del suport de la comunitat empresarial de Taiwan per finançar i consolidar el seu govern dins dels seus respectius partits i en el conjunt de la societat de Taiwan.¹⁵ No obstant, assentats al poder, oblidaren les preferències de la comunitat empresarial i iniciaren campanyes agressives contra la Xina i en favor de la independència de Taiwan. Aquestes campanyes augmentaren el nivell de tensió entre els governs de Taiwan i la Xina, afectant els interessos comercials dels empresaris de Taiwan que, en bona part, havien prosperat gràcies a una major participació en el comerç i la inversió a la Xina.

Des d'una perspectiva política, els diferents episodis de tensió a l'estret han generat substancials rèdits electorals i, com a conseqüència,

¹⁴ FEWSMITH, JOSEPH. 2007. *The Political Economy of Cross-Strait Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed), p.187-188.

¹⁵ KUANG, HUNG-CHANG. 2007. *Taiwan in Cross-Strait Relations:1987-2004*, p.101

els principals esdeveniments polítics que han augmentat la tensió a l'estret de Taiwan s'han generat en les setmanes prèvies a les eleccions legislatives. Sens dubte, el principal exemple es produí en el transcurs de la tercera crisi de l'estret de Taiwan (juliol 1995-març 1996), prèvia a les eleccions de març de 1996.

Des d'una perspectiva econòmica, la classe empresarial de Taiwan ha vist reduït el seu potencial de creixement, suposant un impacte notori sobre l'economia del país. En aquest sentit, la classe empresarial de Taiwan tenia com a principal interès l'estabilitat en les relacions entre ambdues parts de l'estret, així com una major liberalització dels intercanvis comercials amb la Xina. Aquestes mesures havien d'anar encaminades a eliminar les barreres comercials i d'inversió establertes pel govern de Taiwan, entre elles, la restricció al comerç de determinats productes o l'absència de vols directes entre ambdues parts de l'estret.

Per tant, addicionalment a les barreres legals, la lenta normalització de la relació econòmica entre Taiwan i la Xina ha anat acompanyada de diversos períodes d'elevada tensió política entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.¹⁶

Per aquesta raó, el treball analitza els diferents esdeveniments que han alterat de forma significativa la relació política entre ambdues parts de l'estret, intentant quantificar el seu impacte sobre l'economia de Taiwan. La hipòtesis del treball és que la creixent divergència política entre ambdues parts de l'estret ha alterat el creixement de les relacions comercials i econòmiques, tot i que aquestes han augmentat de forma significativa durant el període d'anàlisi.

En aquest context, l'objectiu del treball consisteix en analitzar l'efecte de la divergència política entre Taiwan i la Xina sobre la interacció econòmica i comercial entre ambdues parts de l'estret.

El conjunt del treball es divideix en tres capítols:

Context polític: El primer capítol realitza un recorregut històric sobre la relació política entre Taiwan i la Xina. Amb aquest objectiu, el capítol es

¹⁶ CHU, YUAN HAN. *The political Economy of Taiwan's Mainland Policy*, p.230.

divideix en quatre subperíodes que delimiten temporalment els principals cicles que, en l'opinió del autor, defineixen la relació política entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.

Anàlisi comercial: El segon capítol analitza la relació comercial entre Taiwan i la Xina durant el període comprès entre 1987 i 2010. El capítol es divideix en dues seccions. En la primera part es realitza un repàs històric de l'evolució comercial entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. La segona secció posa èmfasis en les restriccions comercials imposades pel govern de Taiwan. En concret, la secció analitza si la relació comercial entre Taiwan i la Xina es comporta de forma semblant al comerç entre Taiwan i la resta de països del món. O si, pel contrari, les barreres comercials establertes pel govern de Taiwan han estat realment efectives en delimitar el comerç entre Taiwan i la Xina.

Anàlisi econòmic: El tercer capítol analitza la relació econòmica entre Taiwan i la Xina durant el període comprès entre 1987 i 2010. El capítol es divideix en dues seccions. En la primera part es realitza un recorregut històric sobre l'evolució de la inversió oficial de Taiwan a la Xina entre 1987 i 2010. La segona secció es centra en l'anàlisi de dos esdeveniments polítics concrets que suposaren un impacte significatiu sobre l'economia de Taiwan: la tercera crisi de l'estret de Taiwan (1995-1996) i l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC (2001-2002). El capítol analitza la reacció del TAIEX, índex borsari de referència a Taiwan, com a aproximació real del impacte econòmic dels principals esdeveniments que han alterat de forma significativa la relació política entre ambdós costats de l'estret de Taiwan.

En definitiva, l'objectiu del treball és analitzar l'efecte de les relacions polítiques entre Taiwan i la Xina sobre el comerç i la relació econòmica entre Taiwan i la Xina.

Capítol 1

La relació política entre Taiwan i la Xina

1.1 Introducció

Durant el període Maoista, la República Popular de la Xina i Taiwan no mantingueren, de forma oficial, relacions polítiques ni comercials. Després de la mort de Mao, els governs de Taiwan i la Xina realitzaren diverses aproximacions en busca d'un acord polític per la reunificació de les dues parts de l'estret de Taiwan.¹⁷ El principal impulsor de la reunificació va ser Deng Xiaoping. Durant el seu mandat (1981-1989), Deng impulsà la teoria "d'un únic país, dos sistemes", oficialitzada el 22 de febrer de 1984, com a principi de reunificació entre Taiwan i la Xina.¹⁸ Segons l'acord, el govern xinès reconeixia i respectava la diversitat en el sistema econòmic i polític entre Taiwan i la Xina, al mateix temps que permetia que cadascuna de les regions continués amb el seu sistema polític, legal i econòmic.

Comprendre la relació política viscuda entre Taiwan i la Xina durant els darrers anys requereix remuntar-se fins l'any 1987. El juliol de 1987, Chiang Ching-kuo, president de Taiwan entre 1978 i 1988 i fill de Chiang Kai-Shek, inicia un procés de liberalització política a Taiwan, establint els fonaments de la democràcia a l'illa. Aquests esdeveniments repercutiren de forma significativa en la relació política a l'interior de Taiwan així com provocaren conseqüències notables amb la seva relació amb la Xina. Com es descriurà en el transcurs del capítol, el procés de democratització va permetre la presència de nous partits polítics, el més significatiu va ser el Partit Democràtic Progressista (DPP), caracteritzat per un missatge clarament independentista, que en les eleccions presidencials de l'any 2000 va acabar amb el monopoli de poder del Kuomintang a l'illa de Taiwan, vigent des de 1949.

¹⁷ LIJUN, SHENG. 2002. *China and Taiwan. Cross-Strait Relations Under Chen Shui-bian*. pag 6.

¹⁸ Segons Xu Jiantu, membre del Comitè central del Partit Xinès, la fórmula "d'un únic país, dos sistemes" va ser originalment pensada per la reunificació de Taiwan, però va ser posteriorment aplicada en el cas de Hong Kong. SHENG LIJUN. 2002. *op.cit* .p.17.

El capítol realitza un recorregut històric repassant l'evolució de la relació política entre ambdues parts de l'estret durant el període comprès entre 1987 i 2010. En el darrer quart de segle, les relacions entre Taiwan i la Xina han travessat períodes molt divergents. Per facilitar el seu anàlisi, el capítol s'ha dividit en quatre períodes, els quals alternen èpoques d'estabilitat política i creixement en la interacció econòmica, amb períodes marcats per esdeveniments polítics que augmentaren la tensió política entre ambdues parts de l'estret.

En la elaboració del treball s'ha utilitzat diverses fonts que han permès analitzar la complexa relació entre la Xina i Taiwan durant el període d'anàlisi. Per una banda, l'obra de Sheng Lijun ens ha permès analitzar la visió del govern de la Xina sobre la relació amb Taiwan. Sheng Lijun amb un llarg currículum, en el qual destaca la posició de *Senior Fellow of the Institute of Southeast Asia Studies*, és autor dels llibres "*China's Dilemma. The Taiwan Issue*" i "*China and Taiwan. Cross Strait Relations Under Chen Shui-bian*".¹⁹ Per altra banda, Yu-Ting Lu ens han aprofitat a la visió de Taiwan. Yu-Ting Lu, actualment professora de la *Wenzao Ursuline College of Language* (Taiwan) i col·laboradora de la Red Navarra d'Estudis Xinesos és l'autora del llibre "*Taiwan. Historia, política e identitat*".

Finalment, s'ha analitzat l'obra de Suisheng Zhao, un dels principals experts en l'estudi de la relació política entre Taiwan i la Xina. Zhao és actualment professor de la *Graduate School of International Studies* i director executiu de la *Center for China-US Cooperation de la Universitat de Denver*. Addicionalment, Zhao és membre del *Board of Governors of the US Committee of the Council for Security Cooperation in the Asia Pacific*, membre del *National Committee on US-China Relations*, i *Research Associate at the Fairbank Center for East Asian Research at Harvard University*.²⁰ En el cas de Suisheng Zhao, el treball s'ha focalitzat

¹⁹ La informació sobre el currículum de Sheng Lijun pot ser consultada en la web: http://research.ntu.edu.sg/expertise/academicprofile/pages/StaffProfile.aspx?ST_EMAILID=SHENG_LIJUN. Vegis SHENG LIJUN. "China's dilemma: the Taiwan issue". I.B. Tauris. 2001. i SHENG LIJUN "China and Taiwan. Cross-Strait Relations Under Chen Shui-bian". Institute of Southeast Asian Studies, Singapore. 2002.

²⁰ Vegis YU TING LU "Taiwan. Historia, política e identitat". Edicions Bellaterra, S.L. 2010.

en l'article "Economic interdependence and political divergence: The emerging pattern of relations across the Taiwan Strait".²¹

Adicionalment, en la redacció del treball s'han incorporat articles publicats en revistes especialitzades, incloent així la visió americana i mundial del conflicte. En aquest grup s'inclouen la visió d'experts com Denny Roy o Arthur S. Ding.²²

Finalment, el capítol s'ha completat amb la utilització de diferents descriptors polítics i socials que permeten mostrar, des de diferents perspectives, com ha evolucionat la relació entre la Xina i Taiwan. En la Taula 1 es presenten els indicadors utilitzats en el transcurs del capítol.

Taula 1: Bases de dades utilitzades en l'anàlisi descriptiu.

Variable	Període	Descripció	Font
Sentiment de independència i de unificació per part de Taiwan	1994-2009	Enquesta realitzada per diverses entitats que recull el sentiment de la població de Taiwan sobre la independència, la unificació o mantenir la situació <i>d'status quo</i> amb la Xina	Mainland Affairs Council ⁽¹⁾
Valoració de Xina, Japó i Estats Units	2006	Enquesta sobre la impressió de Xina, Japó i Estats Units per part de la població de Taiwan. Valoració realitzada en una escala del 1 al 10.	East Asian Barometer
Evolució dels resultats electorals a Taiwan	1996-2009	Percentatge de vots i candidats dels principals partits polítics en les eleccions legislatives de Taiwan	Apunts UOC ⁽²⁾

Notes: (1) L'enquesta ha sigut realitzada per les següents entitats: (i) Election Study Center, (ii) Burke Marketing Research, Ltd., (iii) China Credit Information Service, (iv) Center for Public Opinion and Election Studies i (v) Survey and Opinion Research Group. (2) Augusto Soto (2010), *Organització política i jurídica de l'Àsia oriental. El sistema polític i jurídic de Taiwan*, p.28.

Font: Autor, elaboració pròpia.

1.2 El procés de liberalització política a Taiwan 1987-1993

L'any 1987 suposa un punt d'inflexió en l'evolució política de l'illa de Taiwan. El juliol de 1987, Chiang Ching-kuo va aixecar la Llei Marcial que havia perdurat durant els últims 38 anys.²³ Tal situació es traduí en una major obertura de Taiwan respecte a la Xina amb l'inici, de forma oficial, dels primers contactes familiars, comercials i econòmics amb la

²¹ La informació sobre Zhao Suisheng pot ser consultada a <http://world-whos-who.com/public/views/entry.html?id=sl2170622>. ZHAO, SUISHENG. «Economic interdependence and political divergence: The emerging pattern of relations across the Taiwan Strait», *Journal of Contemporary China*, vol. 6, núm. 15 (1997), pàg. 177-197.

²² Vegis ROY, DENNY. «Tensions in the Taiwan Strait», *Survival*, vol.42, núm.1 (Tardor 2000), pàgs.76-96. i DING, ARTHUR. S. «The Lessons of the 1995-1996 Military Taiwan Strait Crisis: Developing a New Strategy Towards the United States and Taiwan» En: U.S. Army War College The Lessons of History: The Chinese People's Liberation Army at 75. Carlisle Barracks: Laurie Burkitt, Andrew Scobell and Larry Wortzel, 2003, Capítol 11, pàgs. 379-402.

²³ YU-TING, LU. *op.cit.* p.135

Xina continental. Per altre banda, la fi de la Llei Marcial suposà un important avanç en el procés de democratització retornant a la població de Taiwan el dret d'associació, la legalització dels partits polítics, i un any després, la llibertat de premsa.²⁴ No obstant, aquesta reforma política no abordava el principi innegociable d'una "única Xina", varies persones, entre les quals destacaven Cai Youchuan, Xu Caode i Nanrong Zheng van ser empresonades per realitzar proclames a favor de la independència de Taiwan. El cas més significatiu va ser el de Nanrong que es va cremar fins a la mort, en protesta per l'estricta control governamental.²⁵

Prèviament, Chiang Ching-kuo inicià el procés de retorn dels exiliats polítics que per raons ideològiques, gent d'esquerra o favorables a la independència de Taiwan, estaven exiliats fora del país com a conseqüència de la Llei Marcial. Durant el període de vigència de la Llei Marcial, el moviment independentista va ser durament castigat pel Kuomintang. Com apunta Yu Ting Lu, els arguments independentistes es basaven en diferenciar els xinesos establerts a la illa abans de 1945, *bensheng ren*, literalment gent d'aquesta província, dels xinesos que van arribar a la illa després del 1945, *waisheng ren*, literalment gent de fora de la província. El moviment independentista defensava un apassionat nacionalisme taiwanès que justificava que la nació taiwanesa era diferent de la xinesa i que aquesta incloïa a tota la població de Taiwan menys els dos milions d'exiliats xinesos arribats després de la guerra civil amb el Kuomintang.²⁶

Les dues corrents ideològiques perseguides durant la Llei Marcial, esquerra i independència, crearen el primer partit opositor al Kuomintang, el Partit Democràtic Progressista (DPP), fundat el 28 de setembre de 1986. Durant el transcurs del mandat del president Chiang Ching-kuo (1972-1988) s'augmentà de forma notòria la presència de *bensheng ren*, en detriment dels *waisheng*, dins les elits de poder del govern de Taiwan. Entre 1972 i 1988, el percentatge de *bensheng ren* dins els membres del

²⁴ *Ibid.* p.85

²⁵ CHANG H.C I RICH, H. *Symbols in Conflict: Taiwan (Taiwan) and Zhongguo (China) in Taiwan's identity Politics.* p.101

²⁶ YU-TING, LU . *op.cit.* p.140

buró polític augmentà de menys del 15% a més del 51%. El cas més destacat era el vicepresident del govern, Lee Teng-hui.²⁷

La mort de Chiang Ching-kuo, el gener de 1988, provocà la seva substitució pel vicepresident Lee Teng-hui. Durant els quatre primers anys de mandat (1988-1992), Lee va intensificar el procés de reformes polítiques per la democratització de Taiwan; el mateix temps que, reorganitzava el poder dins del propi Kuomintang, assegurant-se el liderat i el control del partit, del govern i de Taiwan.

Com apunta Yu-Ting Lu, el govern de Lee va realitzar importants reformes democràtiques en el període comprès entre 1990 i 1992. L'any 1990, Lee va concedir el indult en el presos i represaliats polítics del Incident de *Meilidao* (conegut també com l'incident de *Kaohsiung*) aquest gest retornava la normalitat política sobre el grup de persones que, en el transcurs de l' Incident de Meilidao, havien estat detinguts i condemnats per un Consell de Guerra quan, aprofitant la commemoració del dia dels Drets Humans, reivindicaven drets polítics i reformes democràtiques a Taiwan durant el març de 1980.²⁸ L'abril de 1991 va acabar el Període de Mobilització per la Supressió de la Rebel·lió Comunista, establint el final de la guerra civil, i el reconeixement de la Xina Continental controlada pels comunistes Xinesos com una "entitat política", "l'autoritat de la Xina Continental", sense que això, segons el govern de Taiwan, suposés cap alteració en el procés d'unificació de la Xina.²⁹ Finalment, el 1992 es va eliminar del codi penal el delicte contra la seguretat pública de conspiració i d'expressió.

Lee Teng-hui va continuar amb la política iniciada per Chiang Ching-kuo, i incrementà, de forma notable, la presència dels *bensheng ren* dins dels principals òrgans de poder del govern de Taiwan, fins que aquests ocuparen més de la meitat dels llocs de responsabilitat. Entre 1986 i 1993, la presència dels *bensheng ren* havia augmentat del 45% dels membres del Buró Polític del Comitè Central del Kuomintang, a

²⁷ YU-TING, LU . *op.cit.* p.138

²⁸ Informació obtinguda del diari Taipei Times del dia 7 de desembre de 2009. Pàg.2. Disponible en format electrònic: <http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2009/12/07/2003460314>

²⁹ Informació obtinguda del diari Taiwan Today del 5 de juny de 1991. Disponible en format electrònic a: <http://www.taiwantoday.tw/ct.asp?xItem=73713&CtNode=1675>

representar més del 61%.³⁰ Addicionalment, els *bensheng ren* controlaven quatre de les cinc presidències de poders del govern de Taiwan.³¹ En la mateixa línia, la renovació de l'Assemblea Nacional, el 1991, va facilitar que els *bensheng ren* ocupessin el 80% dels seus membres i el 84% dels seu delegats.³²

El període comprés entre 1988 i 1992 es caracteritzà per una aproximació i negociació política entre ambdues parts de l'estret. El febrer de 1991, Taiwan creà el *Strait Exchange Foundation* (SEF) i la Xina el *Association for Relations Across Taiwan Strait* (ARATS), dues organitzacions semioficials que iniciaren les primeres converses en el procés de negociació en el marc d'una futura reunificació.

El període es va tancar amb la consolidació dels dos líders responsables de dirigir les relacions entre ambdues parts de l'estret de Taiwan durant els següents anys. Per una banda, el president Lee derrotà a la facció dels *waisheng ren*, encapçalada per Hao Pocun, en el XIV Congrés del Kuomintang, provocant que el partit es dividís amb la fundació, per part d'alguns afiliats *waisheng ren* dels Partit Nou (*Chinese New Party*). A més, Lee va aconseguir l'aprovació que el president i vicepresident de la República fossin elegits directament pels ciutadans de Taiwan.³³

Per altre banda, el març de 1993, Jiang Zemin pujava al poder de la Xina després de substituir a Yang Shangkun, convertint-se en la principal figura de poder de la Xina durant la següent dècada. En la seva persona concentrà els càrrecs de Secretari General del Partit Comunista Xinès, que exercia des de 1989, i el de President de la República de la Xina fins a finals de 2002.

1.3 El període de tensió de 1993-1999

Una vegada controlat el govern i el partit, i establertes les mesures democràtiques, l'actitud del president Lee respecte a les relacions amb la

³⁰ YU-TING, LU . *op.cit.* p.138

³¹ Controlaven el poder del Yuan Executiu, el Yuan Legislatiu, el Yuan Judicial, Yuan de Exàmens, quedant únicament sota el control dels *waisheng ren* el Yuan de Control.

³² YU-TING, LU . *op.cit.* p.138

³³ *Íbid*

Xina entrà en una fase de indefinició, o més concretament, d'ambigüitat calculada.³⁴

Per una banda, varen ser anys d'aproximació i negociació política entre ambdues parts de l'estret. Després de vàries reunions informals, l'abril de 1993 es produí la primera reunió formal entre els presidents del SEF, el taiwanès Koo Chen-fu, i de l'ARATS, el xinès Wang Daohan. Els dos representants es reuniren a Singapur, en el que passaria a l'història com la primera "reunió Wang-Koo". Aquesta reunió suposava la primera aproximació pública i oficial, entre les dues institucions no oficials, per buscar una aproximació negociada al conflicte polític a l'estret de Taiwan. A posteriori, es realitzaren diverses rondes de negociacions que acabarien en la programació d'una segona reunió formal programada pel 20 de juliol de 1995.³⁵

Per altra banda, Lee va començar a redefinir la posició de Taiwan respecte a la Xina, promovent el concepte de la "comunitat de destí". Com apunta Yu-Ting Lu, el concepte de comunitat de destí donava forma a una imatge unitària de membres d'una mateixa comunitat que lluitaven pel futur de Taiwan i afrontaven junts l'amenaça de Pequín. Aquesta única comunitat estava integrada per persones de diferents tradicions i procedències ètniques, des de les diferents grups ètnics que habitaven Taiwan (principalment aborígens, minnan, hakka) fins els seguidors del Kuomintang provinents de la Xina continental el 1949, amb un destí comú, diferent del destí de les persones que habitaven la Xina continental. Aquest missatge buscava una voluntat d'unitat que contrastava amb la conflictivitat interna passada entre *bensheng ren* i *waisheng ren*.

Per altre banda, Lee allunyà el seu discurs de la política d' "una única Xina", que havia perdurat fins el moment en les relacions polítiques amb la Xina, així com dins del seu propi partit. Sens dubte, aquest moviment polític va introduir la llavor de la tensió política que s'observà en els següents anys entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. A partir

³⁴ YU-TING, LU . *op.cit.* p.139

³⁵ LIJUN ,SHENG. 2002., *op.cit.* .p.25-26

de 1993, un conjunt d'incidents, eliminaren l'atmosfera de conciliació regnant fins el moment.³⁶

A principi de la dècada dels noranta, el govern de Lee adoptà una “diplomàcia pragmàtica” intentant obtenir el reconeixement diplomàtic d'alguns petits estats a Àfrica, Sud Amèrica i el Carib.³⁷

En aquesta línia, el 1993, Taiwan inicià una campanya per retornar a les Nacions Unides. L'entrada a les Nacions Unides (ONU) suposava una de les prioritats històriques del govern de Taiwan. El 1971, Taiwan va perdre el seient en representació de la Xina a les Nacions Unides, en mans de la República Popular de la Xina. Aquesta situació provocava que el govern de Lee atorgués una importància estratègica i històrica al retorn de Taiwan a l'ONU, com a conseqüència, el juny de 1995, Taiwan oferí la donació de 1.000 milions de dòlars, el 0.44% del seu Producte Interior Brut, a través d'un fons per ajudar al desenvolupament de les nacions, com a compensació per ser acceptat com a país dins de la ONU.³⁸

El març de 1994, en una entrevista amb el escriptor japonès Shiba Ryotaro, Lee Teng-hui comparà Taiwan amb Bòsnia, degut a que l'illa de Taiwan, igual que Bòsnia amb Sèrbia, estava amenaçada militarment per la República Popular de la Xina. En aquella entrevista, Lee va criticar el seu propi partit acusant-los d'haver estat tradicionalment un “règim estranger” i els va exigir centrar els seus esforços per convertir-se en el “*Kuomintang* dels taiwanesos”.³⁹ En l'entrevista insinuava que ell podia ser aquest Moisès que portés el seu poble a la terra promesa. Posteriorment, el 1995, Lee publicà el seu llibre “Gestionar el Gran Taiwan”, que es centrava en la idea que Taiwan havia de ser dels taiwanesos.⁴⁰ A nivell cultural, l'administració de Lee va llençar un

³⁶ CHU, YUAN HAN. 1997. *The political Economy of Taiwan's Mainland Policy*, p.230.

³⁷ Segons l'anuari de la Xina, els països que disposen d'ambaixada de Taiwan són: Belize, Burkina Faso, República Dominicana, El Salvador, Gambia, Guatemala, Haití, el Vaticà, Hondures, Kiribati, Illes Marshall, Nauru, Nicaragua, Palau, Panama, Paraguai, Sant Kitts i Nevis, Santa Lúcia, Sant Vicenç i les Grenadines, Sao Tomé i Príncep, Illes Salomó, Swazilàndia i Tuvalu. . Informació disponible a <http://www.gjo.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/05ForeignRelations.pdf>.

³⁸ LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit.* p.25

³⁹ YU-TING, LU . *op.cit.* p.142

⁴⁰ *Íbid*

moviment de taiwanització que provocà la revisió dels llibres de text amb l'objectiu de cultivar el sentiment de separació identitaria de la Xina.⁴¹

A principis de 1994, Lee Teng-hui, realitzà diverses visites a països del sud-est asiàtic a fi de potenciar la idea de “les dues Xines”, la visió que Taiwan i la Xina pertanyien a dos estats separats, així com establir alternatives comercials perquè els empresaris de Taiwan canviessin el destí de les seves inversions, promocionant la inversió a Vietnam i als països de l'ASEAN-4 (Indonèsia, Malàisia, Filipines i Tailàndia) en substitució de la Xina.⁴² El 1994, es produí l'incident dels *Llac de les Mil Illes* on 24 turistes de Taiwan i 4 persones de la Xina van ser robats i assassinats per criminals xinesos, malgrat la ràpida intervenció del govern xinès, sobrevolà el dubte, mai aclarit, d'una possible implicació del govern xinès en el cas. La resposta del govern de Taiwan no es va fer esperar, el president Lee qualificà els líders xinesos com un grup de bandit i *hooligans*.⁴³

Inicialment, davant de la deriva independentista de Lee, el govern de Pequín, en opinió de Sheng Lijun, va mantenir una postura d'espera, mantenint la conducta de Lee sota una “major observació”, a fi de discernir si, l'actitud del president de Taiwan, obeïa a un canvi d'estratègia en la defensa de postures a favor de la independència o si, pel contrari, la seva actitud responia a reforçar la seva posició dins de Taiwan i dins del *Kuomintang*.⁴⁴ Tanmateix, el govern xinès es mantingué ferm en la idea “d'una única Xina”. En aquesta línia, l'any 1994, el govern xinès bloquejà l'accés de Taiwan en la reunió de ministres de l'Organització de Cooperació Econòmica de l'Àsia Pacífic (APEC).

El 22 de maig de 1995, el govern d'Estats Units va acceptar, per primera vegada en els últims 16 anys, la visita d'un oficial d'elevat rang procedent de Taiwan. Encara que la visita va tenir un caràcter privat i no es va tramitar com una visita oficial, Lee aprofità l'ocasió per realitzar un discurs a la universitat de Cornell, la seva *alma mater* al haver estat

⁴¹ *Ibid* p.139

⁴² CHEN, XIANGMING. 1996. *Taiwan Investments in China and Southeast Asia: “Go West, but Also Go South”*, p.458-460.

⁴³ SHENG LIJUN. 2002. *op.cit* .p.28

⁴⁴ *Ibid*.p.29

acceptat com a part del seu professorat el 1994. En el seu discurs, Lee reafirmà la postura que “la República de Xina a Taiwan és un estat sobirà”.⁴⁵ Aquesta afirmació va ser vista per la majoria com la primera desviació formal i pública del principi d’“una única Xina”, principi compartit, fins el moment, entre els líders d’ambdues parts de l’estret.

En la mateixa direcció, el primer ministre de Taiwan visità diferents països europeus (República Txeca, Àustria i Hongria) així com Canadà, amb la intenció de buscar suport a favor de l’entrada de Taiwan a la ONU. Aquests dos esdeveniments acabaren de convèncer a Pequín que el poder polític de Taiwan estava disposat a fer passos per convertir Taiwan en un estat independent.⁴⁶

La resposta del govern de Pequín en defensa de la sobirania i integritat del seu territori va trencar amb la política moderada i pacífica que havia establert en els darrers anys. Per una banda, la Xina anuncià la suspensió de la segona reunió entre els presidents del SEF i l’ARATS, programada pel juliol de 1995, fins que Taiwan abandonés la seva voluntat independentista.⁴⁷ Per altra banda, en el congrés del Comitè Central del CCP, celebrat a Beidaihe el juliol de 1995, el govern xinès decidí realitzar diferents exercicis militars a l’estret de Taiwan i, per tant, preparar-se per una possible ofensiva militar sobre l’illa de Taiwan. El conjunt d’incidents polítics i diplomàtics desembocaren en el inici de la tercera crisi de l’estret de Taiwan (juliol 1995-març 1996).

Entre el 21 i el 28 de juliol, la Xina va realitzar diversos exercicis militars a l’estret. Un mes abans de les eleccions parlamentaries de desembre de 1995, Pequín realitzà un altre exercici militar sobre l’illa de Dongshan. Finalment, el 8 de març de 1996, el govern xinès realitzà la seva tercera onada d’exercicis militars que es traduïren en el llançament de tres míssils a 20 milles nàutiques de Keelung, el segon port més

⁴⁵ CAI, YANG. *High tension without War: Interpreting Taiwan Strait Relations from 1990 to 2005*, p.12

⁴⁶ LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit* .p.30

⁴⁷ LIJUN, SHENG. 2001. *op.cit* .p.27

utilitzat de Taiwan, i depenent de Kaochung el tercer port en activitat comercial del món.⁴⁸

La corresponent mobilització americana, amb l'enviament de dues fragates a l'estret, provocà el final dels exercicis militars, al mateix temps que va permetre que, el març de 1996, es celebressin les primeres eleccions presidencials a Taiwan. En opinió de Yu-Ting Lu, l'esdeveniment va completar el procés de democratització de Taiwan, així com declarar, de forma simbòlica i internacional, que Taiwan era un Estat sobirà i independent. Lee Teng-hui guanyà les eleccions amb un 54% del vots convertint-se en el primer president elegit democràticament en la història de Taiwan.⁴⁹

Després de la victòria de Lee Teng-hui en les eleccions presidencials de 1996, l'objectiu del nou govern de Taiwan va ser el de construir una nova identitat taiwanesa a través de una sèrie de decisions polítiques i culturals que allunyaven Taiwan de la idea d'una "única Xina". En aquesta línia, Lee encarregà una reforma educativa que desplaçava la Xina en favor de Taiwan del centre del contingut educatiu, aquesta es traduí en la introducció de l'assignatura "Conèixer Taiwan", que malgrat la disputa interna que generà, s'establí dins del sistema educatiu el setembre de 1997. Lee aprofità per canviar algunes de les festivitats de Taiwan, instal·lant el 28 de febrer com el dia de la Pau, en rècord a les víctimes de l'incident 228, on l'aixecament de la població de Taiwan el 28 de febrer de 1947 va ser brutalment reprimat pel Kuomintang amb la mort de 30.000 civils.⁵⁰

En el període comprés entre la tercera crisi de l'estret de Taiwan i el període previ a les eleccions presidencials de 2000 es produí una millora de la relació política entre Taiwan i la Xina. En el panorama internacional van ser anys importants per la Xina, el 1 de juliol de 1997, el Regne Unit transfereix Hong Kong a la República Popular de la Xina, aplicant-se, per primer cop, de forma pràctica, la teoria de Deng Xiaoping

⁴⁸ DING, ARTHUR S. 2003. *The lessons of the 1995-1996 military Taiwan Strait Crisis: Developing a new strategy toward the United States and Taiwan*, p.379.

⁴⁹ YU-TING, LU. *op. cit.*, p.177

⁵⁰ *Ibid.*, p.156-158

“d'un únic país, dos sistemes”, pensada originalment com a sistema de reunificació entre la Xina i Taiwan.⁵¹ Segons l'acord, el govern xinès reconeixia i respectava la diversitat en el sistema econòmic i polític entre Taiwan i la Xina, al mateix temps que permetia que cadascuna de les regions continués amb el seu sistema polític, legal i econòmic.

Durant el període comprès entre 1997 i 1998, Taiwan envià de forma recurrent senyals conciliatòries a la Xina. En concret, el president Lee a través del *Mainland Affairs Council* (MAC) anunciaren la seva voluntat de iniciar converses amb la Xina per parlar sobre temes polítics, així com obrir canals directes entre ambdues parts de l'estret. A l'octubre de 1998, aquestes aproximacions es traduïren en l'enviament, per part de Taiwan, d'una delegació a la Xina per iniciar les segones converses de Koo-Wang. En la mateixa línia, Jiang Zemin anuncià la voluntat de reobrir les negociacions respecte a l'estret de Taiwan.

En aquest nou equilibri diplomàtic, els Estats Units jugaren un paper fonamental. La seva aproximació a la Xina suposà la primera visita d'Estat del president Jiang Zemin a Estats Units, la visita es produí durant l'octubre de 1997. El 31 d'octubre, un dia després de la marxa de Jiang Zemin a la Xina, el portaveu del govern d'Estats Units, James P. Rubin, indicà en una conferència de premsa que Estats Units:

“no donaria suport a una política de dues Xines, no donaria suport a la independència de Taiwan, ni la seva presència en organitzacions que requerissin ser un estat, per ser-ne membre”.⁵²

El mateix argument va ser repetit un any després per Bill Clinton en la seva visita Xangai el juny de 1998.

“Tinc l'oportunitat de reiterar la nostra política respecte Taiwan, en la qual no donem suport a la independència de Taiwan, a les dues Xines, o un Taiwan i una Xina. I, no creiem que Taiwan hagi de ser membre de cap organització en la qual ser un estat sigui un requeriment”.⁵³

Després, d'un breu període de tranquil·litat, la tensió s'incrementà novament amb les declaracions del president de Taiwan, Lee Teng-hui considerant Taiwan com un país independent de la Xina. Concretament,

⁵¹ LIJUN, SHENG. 2001. *op.cit.* p. 17.

⁵² KUANG, HUAN-CHANG, *op.cit.* p.161

⁵³ LIJUN, SHENG. 2001. *op.cit.* p. 73.

el 9 de juliol de 1999, en una entrevista a la ràdio alemanya Deutche Welle, Lee va definir la relació entre Taiwan i la Xina com “una relació entre dos estats, o com a mínim una relació especial entre dos estats”.⁵⁴

L'oficina del president així com el govern central del *Kuomintang* indicaren que el concepte de “dos estats” no era producte d'una visió personal del president, ni d'un error en l'explicació, sinó que era fruit d' un any de treball per part d'un grup d'estudi encapçalat pel secretari general del president, Huang Kun-huei. Davant d'aquest canvi estratègic en la visió de Taiwan, la Xina exigí l'abandonament de la teoria dels “dos estats” i el retorn a la política d'una “única Xina”. En opinió del govern de Pequín, Lee tenia “la gent de Taiwan, i els seus patrons estrangers, como hostatges en el seu camí a la destrucció i en les seves aventures suïcides i separatistes”.⁵⁵

Pel contrari, la política de Lee respecte a la Xina era aprovada per la majoria de la població de Taiwan. En una enquesta, elaborada per la televisió de cable de Taiwan (TVBs) el 11 de juliol de 1999, més del 56% de les respostes donaven suport a l'idea de “dos estats” promoguda per Lee, per altre banda, únicament un 22% rebutjaven la seva visió. En la mateixa línia, una enquesta realitzada per el diari *United Daily* el juliol de 1999, apuntava que un 71% del enquestats considerava Taiwan un país sobirà i que més d'un 60% donava suport a la categorització de les relacions entre Taiwan i la Xina com unes relacions “especials entre estat i estat” i no entre entitats polítiques. Tanmateix, la majoria era favorable a mantenir l'actual situació política de *statu quo*.⁵⁶

A nivell internacional el suport a Lee era significativament menor, les principals potències s'allunyaren de la idea dels “dos estats” proposada per Lee. Aquest fet va quedar evidenciat en l'assemblea general de la ONU, celebrada el setembre de 1999, on Taiwan no va rebre els suficient suport internacional per incloure dins dels punts de

⁵⁴ “Des de la reforma de la Constitució el 1991 fins avui, s'ha fixat la relació entre les dues bandes [de l'estret de Formosa] como “d'Estat a Estat” o per lo menys es una relació particular d'Estat a Estat (...). YU-TING, LU , *op.cit.* p.143.La mateixa informació pot ser consultada a DENNY ROY *op. cit.*, p.76.

⁵⁵ LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit.* .p. 13

⁵⁶ *Ibid.* .p.35

l'agenda la seva entrada en l'organisme internacional. Addicionalment, Estats Units, Gran Bretanya, França i Espanya afirmaren la seva posició "d'una única Xina". Segons Lijun, la resposta internacional va refredar la necessitat d'una acció militar per part de la Xina, qualsevol moviment es va posposar a la celebració de les eleccions presidencials de Taiwan el 18 de març de 2000.⁵⁷

No obstant, la Xina va tenir un paper actiu en el transcurs de les eleccions presidencials de Taiwan. El 21 de febrer de 2000, l'oficina xinesa encarregada dels assumptes amb Taiwan així com l'oficina del comitè estatal de la República Popular de la Xina elaboraren un Llibre en Blanc en defensa del principi d'una "única Xina". Aquest document venia a donar resposta a l'anunci, per part de Lee, de la teoria dels "dos Estats". L'article va rebre l'atenció internacional degut a que suposava un canvi en les situacions en les quals Xina utilitzaria la força contra Taiwan: (i) un conjunt d'esdeveniments que conduïssin a la separació de Taiwan de la Xina, (ii) una invasió i ocupació estrangera de Taiwan i (iii) un retard infinit en la proposta de reunificació pacífica a través de la negociació. En opinió de Lijun, la tercera condició, que no figurava prèviament, va ser inclosa a fi de posar pressió al govern de Taiwan, més que en una voluntat explícita d'utilitzar la força.⁵⁸

Malgrat que cap dels tres principals candidats a les eleccions presidencials de 2000 mencionés el principi d'una "única Xina" i que tots defensessin l'idea de Lee de la teoria dels "dos estats", des del punt de vista de Pequín, la victòria de Chen Shui-bian, candidat del DPP, caracteritzat per un missatge clarament independentista, suposava la pitjor opció. D'aquesta forma, tres dies abans de les eleccions, el primer ministre xinès Zhu Rongji, a través d'un missatge televisiu, avisà que "la independència de Taiwan significaria la guerra".⁵⁹

⁵⁷ LIJUN, SHENG. 2002. p. 35.

⁵⁸ ZHAO, SUISHENG, *op. cit.*, p.194.

⁵⁹ LIJUN, SHENG. 2002. p. 46.

1.4 El govern del DPP (2000-2008)

Les eleccions presidencials de 2000 suposaren un important terratrèmol polític a Taiwan. El *Kuomintang* es presentà a les eleccions dividit a través de diverses fraccions polítiques. El conjunt de les faccions que representaven l'aliança *Pan-Blue*, color que provenia del *Kuomintang*, agrupava tots els partits amb una marcada identitat nacionalista xinesa i favorables a una major relació comercial amb la Xina. Per altra banda, abans de les eleccions de 2000, es va formar l'aliança *Pan-Green*, on el DPP constituïa el principal partit. L'aliança *Pan-Green* agrupava tots els partits polítics favorables a la independència de Taiwan.

En les eleccions, els partits de l'aliança *Pan-Blue* obtingueren més del 50% del vots. No obstant, la divisió de vots entre els candidats del *Kuomintang*, especialment entre Lian Zhan representant de l'ala tradicional del partit (23.1%) i Song Chu (36.8%), va permetre la victòria del DPP amb un 39.3% dels vots.

La victòria del DPP suposava un canvi històric en el govern de Taiwan, de forma dictatorial o democràtica, el *Kuomintang* havia tingut el control del govern de Taiwan des de 1949.

Aquest objectiu no semblava tan utòpic com en anys anteriors. La política de Lee Teng-hui havia assentat les bases per una futura independència de Taiwan, l'agost de 1999, el sentiment de independència per part de la població registrava nivells històrics (28.1%). En aquesta línia, l'herència dels 12 anys de govern de Lee Teng-hui implicà, per una banda, un important canvi en les relacions amb Xina i el inici d'una nova estratègia que, com a mínim, posava en dubte el principi àmpliament acceptat, i consensuat, de l'existència "d'una única Xina". Per altre banda, suposava un canvi en la visió de la Xina per part de la població de Taiwan, traduint-se en una caiguda del percentatge població que es considerava únicament xinesa, que va passar del 48.5% l'any 1993 a 13.1% a mitjans de 1999. En contrast, la gent que es considerava taiwanesa en comptes de xinesa va incrementar-se d'un 16.7% a un

44.8% durant el mateix període. Deixant, el percentatge de indiferents entre ambdues alternatives relativament estable al voltant del 35%.⁶⁰

En comparació amb el suport incondicional a la independència de Taiwan, que havia constituït l'eix de la retòrica política del Partit Democràtic Progressista (DPP) durant la seva història, els primers mesos de Chen Shui-bian a la presidència es caracteritzaren per la presència de diferents gestors reconciliadors amb Pequín, reduint així el clima de tensió que s'esperava d'una victòria del DPP.⁶¹ Tanmateix, des de la perspectiva xinesa, l'actuació de Chen estava en dubte. El govern de Pequín recordava que, en el seu inici, Lee havia realitzat aproximacions amb Pequín, però que, un cop consolidada la seva posició dins del partit, s'allunyà de les postures més reconciliadores amb Taiwan.⁶²

A nivell polític Chen no travessava el seu millor moment, l'estret marge de la seva victòria el situava en una posició molt delicada. A més, la situació econòmica, amb una contracció del PIB del 4.21% durant el tercer trimestre de 2001 i l'expectativa era d'una caiguda del 2.12% durant el quart trimestre, tampoc l'ajudava.⁶³ No obstant, el reconeixement de Taiwan com a membre de l'OMC, el 1 de gener de 2002, suposà una important victòria internacional pel castigat govern del DPP. L'entrada a l'OMC constituïa un dels objectius prioritaris del govern de Taiwan des del 1990 quan inicià el procés d'admissió al Acord General sobre Aranzels de Duanes i Comerç (GATT), predecessor de la OMC. L'entrada de Taiwan constituí una decisió política que va ser negociada amb la Xina. Després d'intenses negociacions, Taiwan va ser acceptat com a membre, únicament després que la Xina, el desembre de 2001, s'incorporés a l'OMC.⁶⁴

Des del principi, la Xina es va negar a considerar Taiwan com un membre d'igual dret a l'OMC indicant que això reconeixeria la voluntat de Taiwan de ser considerat com un país independent. En el cas de Taiwan,

⁶⁰ LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit.* p. 2.

⁶¹ YU-TING, LU, *op.cit.* p.140

⁶² LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit.* p.60

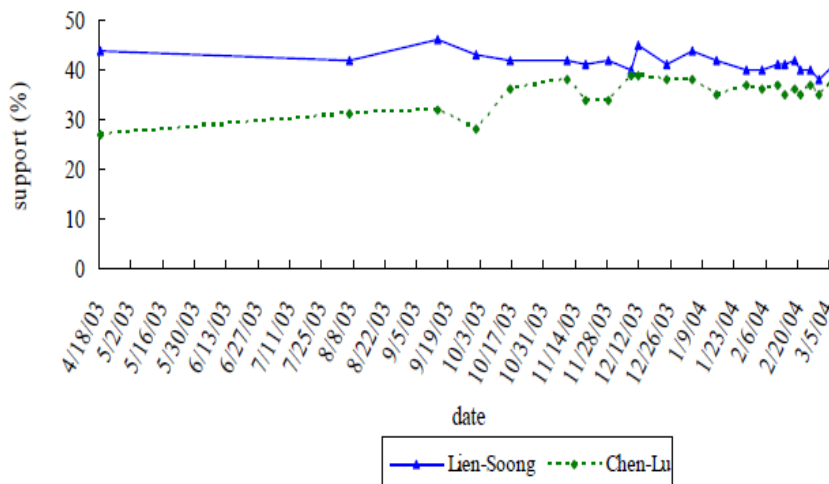
⁶³ LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit.* p.65

⁶⁴ FEWSMITH, JOSEPH. 2007. *The Political Economy of Cross-Strait Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p.197.

l'entrada a l'OMC augmentà la seva presència internacional. Aquesta visió es reflexa en les declaracions de Yen Ching-chang, el representat de Taiwan a l'OMC "L'admissió a les Nacions Unides econòmiques, l'OMC, és absolutament positiu per incrementar el nostre estatus internacional".⁶⁵

Malgrat l'èxit internacional a nivell intern, les enquestes realitzades durant els mesos previs a la celebració de les terceres eleccions presidencials de Taiwan situaven a Lien Song, candidat del Kuomintang, amb una avantatge significatiu respecte a l'actual president Chen Shui-bian. La Figura 1 descriu les enquestes publicades pel diari United Daily News durant els dotze mesos anteriors a les eleccions.

Figura 1: Enquestes sobre el suport al candidats a les eleccions presidencials de 2004.

Font: Informació obtinguda de l'article de Hung-Chang Kuan basat en les enquestes del *United Daily News*.⁶⁶

En el període previ a les eleccions Chen augmentà el seu discurs nacionalista, incrementant el clima de tensió amb la Xina. Aprofitant el creixement de pertinença a l'identitat taiwanesa de la població de Taiwan, el 28 de setembre de 2003, cinc mesos abans de les eleccions, Chen anuncià que el DPP promouria el naixement d'una nova constitució que veuria la llum el 2006. La creació d'una constitució s'emmarcava en la idea de que un nou text legal implicava l'establiment d'un nou país. Com indica la Figura 1 situar la campanya política en el debat nacionalista li va permetre a Chen Shui-bian reduir de forma continuada la seva distància

⁶⁵ *Ibid*

⁶⁶ KUANG, HUAN-CHANG, *op.cit* p.77.

amb Lien Song fins arribar pràcticament igualats a la celebració de les eleccions presidencials de 2004.

Les terceres eleccions a Taiwan, celebrades el 2004, van ser un punt d'inflexió en la breu història democràtica de Taiwan. El DPP, que concorria per primera vegada com el partit del govern, arribava malgastat per la seva pobre gestió durant l'anterior legislatura, en contrast, el Kuomintang afrontava les eleccions de forma unida, a través de l'acord entre Lian Zhan (Kuomintang) que seria el candidat a la presidència, i Song Chuyu (*People First Party*) que ocuparia la vicepresidència.⁶⁷ La unió entre el Kuomintang i el *People First Party* aconseguia reagrupar part de les faccions polítiques que havien sorgit del propi partit en les passades eleccions. En aquest sentit el Kuomintang es presentava com l'únic partit de l'aliança *Pan-Blue*, d'igual forma, l'aliança *Pan-Green* es presentava unida a través del DPP.⁶⁸

Les eleccions quedaren marcades per dos fets de rellevant transcendència. El primer, la convocatòria, el mateix dia de les eleccions, per part del govern del DPP, d'un referèndum consultant l'opinió de la població respecte la necessitat d'augmentar la seguretat nacional davant de l'amenaça de la Xina, i sobre la possibilitat d'iniciar una negociació respecte a la sobirania de Taiwan. El segon, el president i candidat a la reelecció, Chen Shui-bian es va veure afectat per un atemptat durant l'acte de final de campanya. El seu origen i el seu impacte en els resultats mai va ser aclarit.⁶⁹

Les eleccions de 2004 acabaren amb la victòria mínima del DPP, únicament 25.263 vots separaren els dos principals partits.⁷⁰ El DPP va obtenir la victòria amb un 50.11% dels vots, mentre que el Kuomintang va obtenir un 49.89%. Per altra banda, el referèndum proposat pel DPP no va tenir validesa al tenir una participació inferior al 50%. En concret, del 45% de vots emesos, el 91% eren favorables a la política del DPP en ambdues qüestions plantejades.

⁶⁷ YU-TING, LU, *op.cit.* p.178

⁶⁸ YU-TING, LU, *op.cit.* p.180

⁶⁹ *Ibid*

⁷⁰ *Ibid*

Les relacions polítiques entre ambdues parts de l'estret no van ser especialment fàcils entre 2004 i 2008. Un exemple d'aquesta situació va ser la publicació, el desembre de 2004, per part del govern xinès d'un Llibre en Blanc en el que s'afirmava que:

“La situació de les relacions entre els dos costats de l'estret de Taiwan és descoratjadora. Les autoritats de Taiwan sota les ordres de Chen Shui-bian han desafiat el status quo que els dos costats de l'estret pertanyen a una única i mateixa Xina, i han augmentat de forma significativa les activitats en busca de la independència de Taiwan i la divisió de Xina”.

En aquesta línia, el Llibre en Blanc incloïa que és responsabilitat de les forces armades de la Xina d'aturar les forces que busquen la "independència de Taiwan" i la divisió del país.

A nivell internacional, Taiwan estava perdent el poder que havia gaudit durant l'anterior dècada, països com Costa Rica o Txad trencaven les seves relacions amb Taiwan. A més, el govern de l'illa era incapaç d'aconseguir l'acceptació a organismes internacionals com la ONU i en la Organització Mundial de la Salut (OMS). Per altra banda, la compra d'armament militar del govern de Taiwan a Estats Units, aprovada a principis de març, augmentava la tensió entre ambdues parts de l'estret

A partir de les eleccions de 2004 s'inicià un període d'apropament entre els dirigents del Kuomintang, i el govern xinès. En aquest sentit, es publicà un comunicat conjunt posterior a la reunió que van mantenir el president del Kuomintang, Lien Chan i el president de la Xina, Hu Jintao durant l'abril de 2005.

Hu Jintao havia substituït a Jiang Zemin com a secretari general del Partit Comunista Xinès el 15 de novembre de 2002 i com a president de la República Popular de la Xina el març de 2003. A diferència del seu antecessor, la seva política respecte a Taiwan es caracteritzà pel pragmatisme, en una clara voluntat d'arribar acords a través de l'ús de incentius i en la reducció del nivell de coerció.⁷¹ Aquesta voluntat va ser evidenciada per Hu Jintao que va expressar la voluntat de la Xina de

⁷¹ CHANG, WU-UEH I CHAO, CHIEN-MIN. *Managing Stability in the Taiwan Strait: Non-Military Policy towards Taiwan under Hu Jintao*.p.2.

negociar un acord de pau durant el 17é Congrés del partit celebrat l'octubre de 2007:

“Sota la base del principi d’una única Xina, s’ha de permetre discutir la fi a l’estat d’hostilitat entre les dues parts, arribant a un acord de pau, construint un marc pel desenvolupament pacífic de les relacions a l’estret, i aix  donar pas a una nova fase de desenvolupament pacífic”⁷²

La campanya electoral prèvia a les eleccions de 2008 va estar completament allunyada del clima de tensió entre ambdues parts de l’estret que havia caracteritzat les anteriors campanyes. En aquest cas, els dos principals candidats que optaven al govern de Taiwan havien expressat la seva voluntat de millorar les relacions, incrementar els contactes comercials i econòmics i buscar un acord de pau entre ambdues parts de l’estret.

El candidat del Kuomintang, Ma Ying-Jeou havia indicat durant la seva campanya la seva proclama als “tres nos”, que es resumia en que no buscaria ni la independència, ni la negociació amb la Xina per la unificació i ni l’ s de la força.

Les enquestes atorgaven una clara victòria al KMT fonamentada amb tres causes. La primera es caracteritzava per la unió de l’aliança *Pan-Blue*, amb la unió de partits minoritaris com el PFP (People First Party) o el NP (*New Party*), que contrastava amb la falta d’acord dels partits de l’aliança *Pan-Green*, on el DPP i el TSU (*Taiwan Solidarity Union*) es presentaven de forma separada a les eleccions de 2008. La segona, la insatisfacció per la situació econòmica i la visió del KMT com un partit amb una elevada reputació en la gestió econòmica. Finalment, el DPP havia perdut la seva imatge de partit anti-corrupció i diferents episodis de corrupció havien esquitxat el govern durant la segona legislatura, en especial des de mitjans de 2005.⁷³

⁷² Les declaracions completes de Hu Jintao poden ser consultades en format electrònic a través del People’s Daily: <http://english.people.com.cn/90002/92169/92187/6283159.html>.

⁷³ MUYARD, FRANK. *Taiwan Elections 2008: Ma Ying-jeou’s Victory and the KMT’s Return to Power*, p g.5.

1.5 La victòria del Kuomintang (2008-2010)

Les eleccions legislatives celebrades el març de 2008 suposaren la fi dels vuit anys de govern del DPP, el Kuomintang de la mà de Ma Ying-Jeou recuperà el control del govern de Taiwan. Des d'aquell moment, el govern de Ma Ying-Jeou ha realitzat importants esforços per augmentar la interacció política i econòmica amb la Xina.

En un inici, el govern de Ma, va restablir el diàleg entre els dos organismes semioficials que fins el moment havien servit com a vehicles de diàleg entre les dues parts de l'estret de Taiwan, el SEF i l'ARATS.⁷⁴ La nova etapa iniciada pel govern de la Xina i de Taiwan per millorar les relacions polítiques entre ambdues parts de l'estret va ser metafòricament descrita per Chen Yunlin, nomenat president de l'ARATS, "com el cel blau després del diluvi".⁷⁵

Des de la seva victòria el govern, la principal aposta del govern de Ma Ying-Jeou ha estat la restauració de les tres connexions directes: comerç, serveis postals i transport. En aquesta línia s'han incorporat 270 vols directes entre Xina i Taiwan, anteriorment restringits al període de vacances, i l'obertura de Taiwan a turistes provinents de la Xina, tant a través de la connexió aèria com amb l'organització de creuers per visitar la illa. En la mateixa direcció, el govern de Ma ha reduït les restriccions a la inversió a la Xina per part de les empreses de Taiwan.

Aquestes mesures haurien de facilitar un període d'expansió en les relacions polítiques i socials entre ambdós països, així com incrementar el nivell de inversió i turisme entre Taiwan i la Xina.

1.6 Conclusió

Durant el període estudiat, la relació política entre Taiwan i la Xina ha constituït un dels principals focus d'atenció en el panorama polític internacional; conjuntament amb la situació política entre les dues corees

⁷⁴ SAUNDERS, P.C; KASTNER, S.L. *Bridge over Troubled Water? Envisioning a China-Taiwan Peace Agreement*, p.90.

⁷⁵ CHANG, WU-UEH I CHAO, CHIEN-MIN. *Managing Stability in the Taiwan Strait: Non-Military Policy towards Taiwan under Hu Jintao*. Pàg.101.

ha concentrat les principals mirades i preocupacions sobre l'estabilitat política en el conjunt de l'Àsia Oriental.

Com s'ha observat en el transcurs capítol, la relació entre ambdues parts de l'estret de Taiwan no ha sigut homogènia durant el període d'anàlisi, existint diversos esdeveniments que han alterat de forma significativa la relació política entre el govern de Taiwan i la Xina.

Els principals períodes de tensió han transcorregut durant els mesos previs a les eleccions presidencials a Taiwan. En els mesos previs a les eleccions de 1996 es produí la tercera crisi de l'estret de Taiwan, on les expectatives d'un conflicte militar van ser latents durant el període comprès entre juliol de 1995 i març de 1996. Les segones eleccions, celebrades l'any 2000 es caracteritzaren per l'allunyament de Taiwan de la política d'una única Xina i l'amenaça xinesa que "la independència de Taiwan significaria la guerra".⁷⁶ Les terceres eleccions, celebrades el 2004, quedaren marcades per la convocatòria, el mateix dia de les eleccions, d'un referèndum sobre la sobirania de Taiwan i l'atemptat sobre el president i candidat a la reelecció, Chen Shui-bian. Únicament, les quartes eleccions, celebrades el 2008, s'emmarcaren en un clima de cooperació entre ambdues parts de l'estret de Taiwan, que reforçat per la victòria de Ma Ying-Jeou, semblen establir els fonaments de la relació política entre ambdues parts de l'estret a partir de 2008.

Una forma de determinar si, a nivell agregat, el conjunt d'esdeveniments polítics ocorreguts durant el període d'anàlisi ha provocat una aproximació entre ambdues parts de l'estret, o si, pel contrari, ha allunyat els interessos polítics de Taiwan i la Xina és utilitzar l'evolució de l'opinió de la població de Taiwan respecte el sentiment de pertinença a la Xina.

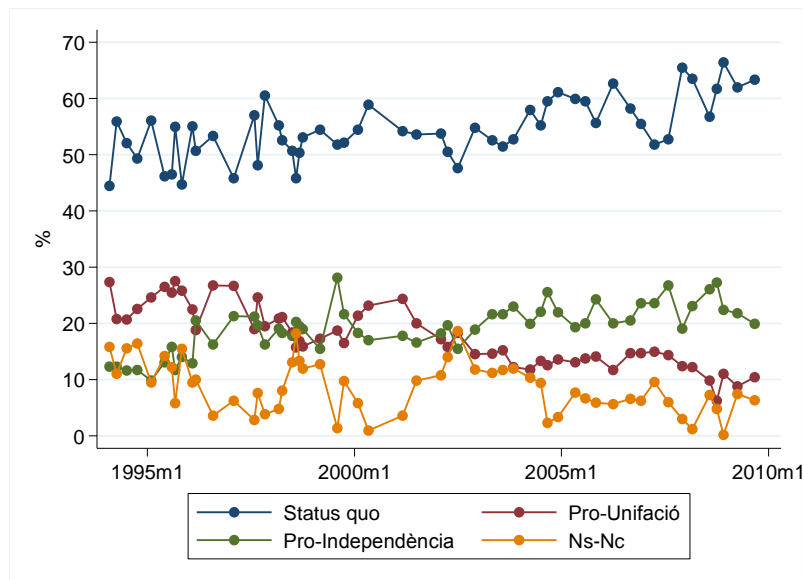
Si ens fixem en les estadístiques publicades pels diferents organismes de Taiwan, el suport social a favor de la unificació amb la Xina ha disminuït de forma considerable en el temps. Segons les estadístiques publicades, el 1994 un 24% de la població de l'illa de

⁷⁶ LIJUN, SHENG.2002. p. 46.

Taiwan era favorable a una unificació amb la Xina. En contrast, la mateixa xifra en les enquestes publicades durant l'any 2009, és inferior al 10%. El interès en mantenir l'actual statu quo és la opció més acceptada per la població de Taiwan, si el 1994, un 50% de la població la considerava la millor opció, en les enquestes de 2009, més d'un 60% dels enquestats aposten per aquesta alternativa. Finalment, la proporció de població a favor d'una total independència amb la Xina s'ha comportat de forma volàtil, afectada de forma significativa pels diferents esdeveniments històrics descrits en el capítol. No obstant, el sentiment d'independència ha mantingut una tendència positiva, durant els darrers anys. Pròxim al 12% durant el 1994, s'incrementà fins el 21% durant el transcurs de la tercera crisi de l'estret de Taiwan, en la situació de calma posterior a la crisi es reduí fins al 15% i s'incrementà fins el 29% durant les eleccions de 2000, en les que el DPP aconseguí el control del govern. En els darrers anys, el sentiment independentista s'ha estabilitzat en valors compresos entre el 20 i el 25% (Figura 2).

De la Figura 2 es conclou que la població de Taiwan valora de forma majoritària i de forma creixent l'establiment del statu quo. Addicionalment, en els darrers anys ha crescut de forma significativa l'opció independentista. La opció independentista ha passat de ser promoguda per poc més d'un 10% el 1994 a més del 20% el 2009. En contrast, la principal perjudicada ha sigut la opció a favor de la unificació, que situada amb un suport pròxim al 30% durant el 1994 ha caigut a valor pròxims al 10% el 2009.

Figura 2: Sentiment de independència i de unificació per part de la població de Taiwan respecte a la Xina (1994-2009).

Font: Informació obtinguda del *Mainland Affairs Council*.⁷⁷

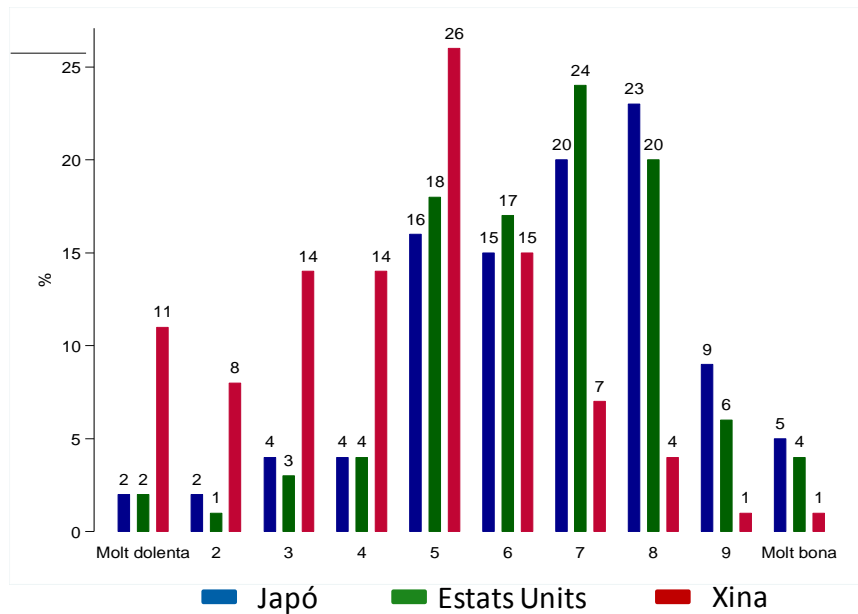
En la mateixa direcció, un anàlisi relatiu mitjançant una enquesta de 2006, realitzada pel *East Asian Barometer*, sobre el sentiment de simpatia que desprenia en la població de Taiwan alguns dels principals països amb els quals Taiwan manté relacions comercials indicava que la Xina, amb una valoració de 4.4 sobre 10, estava considerablement menys valorada que els altres països dels quals es disposa informació, Japó (6.5) i Estats Units (6.4).⁷⁸

La Figura 3 descriu la distribució de valoracions de les persones enquestades, en funció del país analitzat. Com podem observar, en el cas de la Xina, la majoria de les valoracions es concentren en valors inferiors a 6 amb una mode de 5. En contraposició, tant en el cas d'Estats Units com el Japó les valoracions més repetides són el 7 i el 8, respectivament.

⁷⁷ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council
<<http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm>> (20 d'octubre de 2011).

⁷⁸ L'enquesta ha sigut realitzada pel *East Asian Barometer (2006)*. Disponible a la pàgina web <http://www.jdsurvey.net/eab/AnalyzeQuestion.jsp>.

Figura 3: Valoració per part de la població de Taiwan sobre els principals socis comercials de Taiwan. Japó, Estats Units i la Xina.

Font: Autor utilitzant les dades proporcionades pel *East Asian Barometer*.

Les diferents enquestes convergeixen en constatar un augment de la divergència política entre ambdues parts de l'estret de Taiwan que s'ha consolidat a nivell social. No obstant, l'arribada de Ma Ying-Jeou en el poder podria suposar un punt d'inflexió en aquesta tendència, l'ampli suport de la població per el status atribueix cert marge a Ma Ying-Jeou per aplicar un política de proximitat amb la Xina.

En els següents capítols, s'analitzarà l'evolució de la relació comercial entre Taiwan i la Xina (capítol 2), així com analitzar l'impacte econòmic dels diferents esdeveniments polítics sobre l'economia de l'illa de Taiwan (capítol 3).

Capítol 2

Anàlisi de la relació comercial entre Taiwan i la Xina

2.1 Introducció

En el menys de quart de segle que separa l'any 1987 del 2010, la Xina ha passat de convertir-se en un destí legalment prohibit per el comerç per part de la població de Taiwan a constituir el principal soci comercial de Taiwan, representant el destí del 28% de les seves exportacions i el 14% de les seves importacions.⁷⁹

Després de la proclamació de la República Popular de la Xina el 1949, Taiwan va eliminar qualsevol contacte comercial amb la Xina continental, la prohibició comercial va ser vigent fins el 1987 quan el govern de Taiwan inicià els primers contactes oficials amb la Xina. No obstant, el temor a que un increment de la dependència comercial amb la Xina condicionés les decisions polítiques del govern de l'illa provocà, des d'un punt de vista polític, que es limités la interacció econòmica amb la Xina. Per aquesta raó, l'aixecament de la prohibició comercial va ser gradual i estrictament regulada així, a partir de 1987, la política comercial del govern de Taiwan es focalitzà en reduir el potencial creixement de la interrelació econòmica amb la Xina a través de la imposició de diverses barreres legals sobre la inversió i el comerç. Les restriccions comercials no es relaxaren fins l'entrada de la Xina, el 11 de desembre de 2001, i de Taiwan, el 1 de gener de 2002, a l'OMC.

Les mesures proteccionistes establertes per criteris polítics contrasten amb la seva valoració des del camp econòmic. Des del punt de vista econòmic existeix un consens que la proximitat geogràfica, cultural i la complementarietat entre economies ofereixen guanys significatius quan les economies eliminen les barreres al moviment de

⁷⁹ Informació disponible a través de la web, Bureau of Foreign Trade de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (10 d'octubre de 2011)

bens i serveis, capital i persones, provocant un creixement de les dues economies afectades, en aquest cas Taiwan i la Xina.⁸⁰

El capítol es divideix en dues seccions. La primera consisteix en una descripció de l'evolució comercial entre Taiwan i la Xina durant el període comprès entre 1987 i 2010. Una de les principals característiques que determina l'evolució de la relació comercial entre Taiwan i la Xina són les barreres comercials establertes pel govern de Taiwan sobre el comerç entre ambdues parts de l'estret. En aquest sentit, la segona secció pretén testar si les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan han estat realment efectives en limitar el comerç entre la Xina i Taiwan.

A fi de quantificar l'eficàcia de les barreres comercials, el treball realitza un anàlisi comparatiu per valorar si la relació comercial entre Taiwan i la Xina es comporta i s'ha comportat de forma semblant a les relacions comercials observades entre Taiwan i la resta de països del món. En concret, el treball analitza si les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan respecte el comerç entre ambdues parts de l'estret reduïren el flux comercial entre Taiwan i la Xina o si, pel contrari, com afirma la literatura acadèmica, que prèviament ha analitzat el comerç a l'estret de Taiwan, una part significativa del comerç entre Taiwan i la Xina s'hauria canalitzat utilitzant camins alternatius, en especial, a través de Hong Kong.⁸¹

A fi de tenir una visió completa de l'evolució comercial entre Taiwan i la Xina i evitar un possible biaix polític en les dades comercials publicades pels diferents organismes, el treball ha utilitzat les dades de comerç entre Taiwan i la Xina segons tres organismes diferents: el govern de Taiwan, el govern de la Xina i el Mainland Affairs Council (MAC). Les dades utilitzades cobreixen el període comprès entre 1989 i 2010.

Com es detallarà en el transcurs del capítol és important destacar que les dades presentades pels diferents organismes presenten

⁸⁰ DRYSDALE, P I XU, X. "Taiwan's Role in the Economics Architecture of East Asia and the Pacific". Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein p.197.

⁸¹ YUN-HAN CHU. 2010. *Taiwan and Hong Kong re-embrace each other*, p.1.

discrepàncies significatives. La base de dades oficial del govern de Taiwan tendeix a infraestimar el comerç amb la Xina, al no considerar part del comerç que es produeix a través de tercers països, com el cas de Hong Kong. Per aquesta raó, el treball ha utilitzat com a referència les dades de comerç entre Taiwan i la Xina publicades pel MAC.

2.2 Dades

El fet que alguns dels principals organismes internacionals no considerin Taiwan com un país independent de la Xina suposa una arma de doble fil. Per una banda, dificulta obtenir dades de Taiwan a través de les bases de dades generals (*OMC, Nacions Unides, OECD, Banc Mundial.*). Per altre banda, el propi govern de Taiwan proporciona una informació econòmica extensiva, en general, molt més detallada que la majoria d'economies desenvolupades.

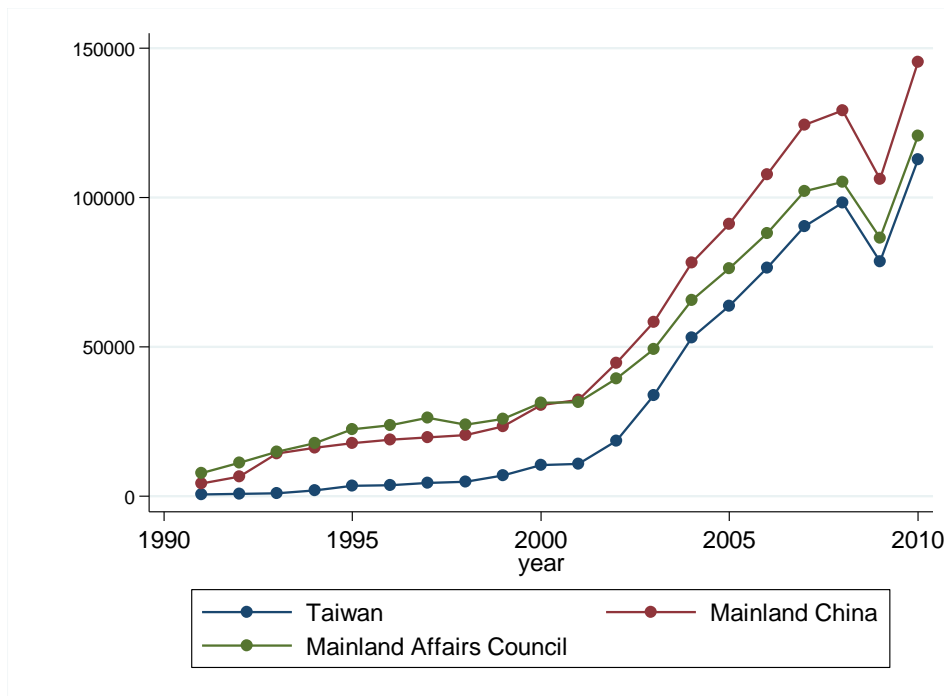
Diverses són les fonts oficials que recullen l'evolució històrica del comerç entre Taiwan a la Xina. En el cas del govern de Taiwan, la base de dades de referència és el *Bureau of Foreign Trade*.⁸² No obstant, com a conseqüència que, per una banda, no totes les exportacions entre Taiwan i la Xina han estat computades en les dades oficials i, per altra banda, part de les exportacions a Hong Kong tenen com a destí final la Xina, la base de dades oficial del govern de Taiwan tendeix a infraestimar el comerç amb la Xina.

Per aquesta raó, s'ha utilitzat com a referència les dades de comerç entre Taiwan i la Xina publicades pel MAC. Tal i com es presenta en la informació recollida en el MAC, les dades de comerç oficial recollides pel govern de Taiwan, especialment fins l'any 2003, han estat considerablement inferiors al comerç real entre Taiwan i la Xina.

En la Figura 3 es presenta l'evolució del comerç oficial de Taiwan amb la Xina, segons el govern de Taiwan, el govern de la Xina i el MAC entre 1989 i 2010.

⁸² Informació disponible a través de la web, Bureau of Foreign Trade de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (10 d'octubre de 2011)

Figura 4: Comerç entre Taiwan a la Xina segons el govern de Taiwan, el govern de la Xina i les estimacions realitzades pel MAC. 1989-2010.

Font: Autor utilitzant dades del MAC.⁸³

Com es pot observar en la Figura 3, apareix una discrepància entre el comerç oficial registrat pels governs de la Xina i Taiwan, i el comerç estimat pel MAC. Aproximadament fins l'any 2001, les dades procedents del MAC són més pròximes a les publicades pel govern de la Xina. Tot i que, a partir de 2001, les estimacions del MAC són més semblants a les dades del govern de Taiwan.

La causa d'aquestes diferències pot ser explicada per diversos factors. Per una banda, les dades procedents del govern de Taiwan presenten diversos biaixos. El més destacat és que el govern de Taiwan no reconeix el comerç oficial entre Taiwan i la Xina fins l'any 1991, mentre que les dades presentades pel MAC indiquen que la relació comercial entre Taiwan i la Xina es mantenia activa a través d'altres canals.⁸⁴ Per altre banda, a partir de 2003, es produeix una convergència en les sèries, el diferencial en el nivell de comerç entre Taiwan i la Xina, estimat pel govern de Taiwan, a través del *Bureau of Foreign Trade*, i el nivell estimat pel MAC es redueix de forma notòria.

⁸³ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council
<http://www.mac.gov.tw/welcome01.htm> (20 d'octubre de 2011).

⁸⁴ Informació obtinguda del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan
<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/> (20 d'octubre de 2011).

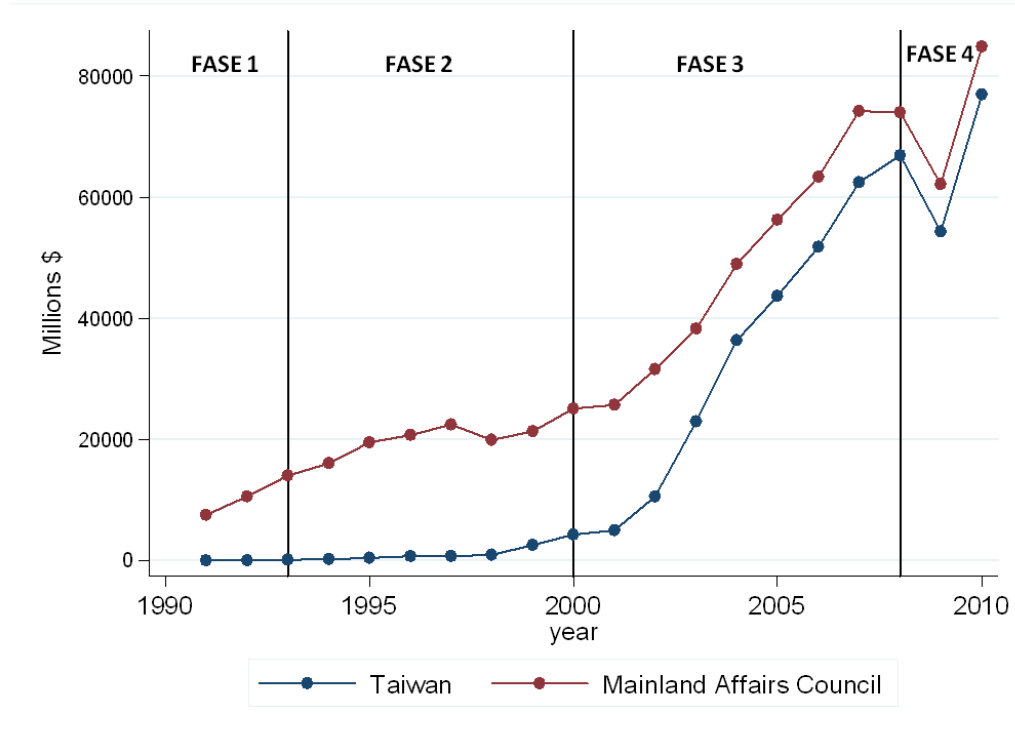
Per altra banda, en opinió de Chen, les estimacions realitzades pel MAC haurien de ser més acurades que les realitzades pel servei de duanes de la Xina perquè les figures xineses presenten diversos biaixos.⁸⁵ Per exemple, el principi del període no tenen en compte diversos tipus d'exportacions procedents de Taiwan i per tant infraestimen la quantitat total. Per altre banda, al final del període es sobreestima el comerç presentant xifres superiors a les estimades pel MAC. Segons Chen, les estimacions proporcionades pel MAC han sigut utilitzades per la majoria d'investigadors per analitzar el trànsit comercial entre ambdues parts de l'estret.⁸⁶

La Figura 5 i Figura 6 la presenten l'evolució de les importacions i les exportacions de Taiwan a la Xina segons les dades oficials del govern de Taiwan i les xifres de comerç computades pel MAC. Com es pot observar, la discrepància entre les estimacions del *Bureau of Foreign Trade* i del MAC es produeix en l'estimació de les exportacions de Taiwan a la Xina que realitzen els dos organismes. Per altra banda, en el cas de les importacions, els dos organismes presenten unes estimacions pràcticament idèntiques.

⁸⁵ CHEN-YUAN TUNG, *op. cit.*, p. 625-628.

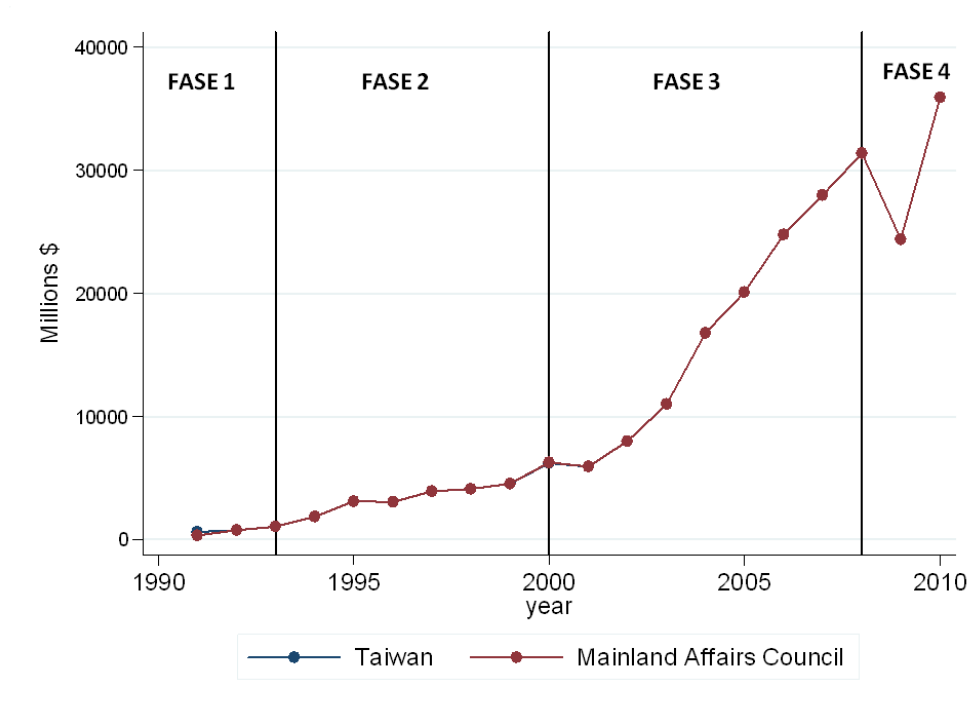
⁸⁶ *Ibid*

Figura 5: Evolució de les exportacions de Taiwan a la Xina entre 1990 i 2010.

Font: Autor utilitzant dades del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan i del *Mainland Affairs Council*.⁸⁷

Figura 6: Evolució de les exportacions de Taiwan a la Xina entre 1990 i 2010.

Font: Autor utilitzant dades del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan i del *Mainland Affairs Council*.⁸⁸

⁸⁷ Informació disponible a través de la web del Banc Mundial <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2>> i del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

Com s'ha descrit, la discrepància observada entre ambdues series és conseqüència que en les estadístiques publicades pel govern de Taiwan no s'inclouen certes partides que si són presents en l'estimació realitzada pel MAC. Segons la informació publicada pel MAC, les estadístiques d'exportacions entre Taiwan i la Xina haurien d'incloure les re-exportacions de productes de Taiwan que utilitzen Hong Kong o un altre regió com a intermediari; els productes *trans-shipment*, productes de Taiwan que són comprats per un consumidor a la Xina i que són transportats via Hong Kong; els productes *transit-shipment*, productes que no són canviats de vaixell i que únicament passen per Hong Kong en el seu camí cap a la Xina; el comerç directe de petita escala realitzat per pescadors, legal per part de la Xina, però il·legal en el cas de Taiwan; i el contraban, il·legal en ambdues parts de l'estret. Addicionalment, és necessari computar un petit percentatge de les exportacions de Taiwan que arriben al nord de la Xina a través de Corea i Japó, en aquest últim cas a través de les illes de Shiyuan.⁸⁹⁹⁰

2.3 Evolució de les relacions comercials entre Taiwan i la Xina

L'evolució de la relació comercial entre Taiwan i la Xina s'ha dividit en quatre períodes temporals utilitzant la segmentació presentada en el capítol anterior.

El primer període, que transcorre entre 1987 i 1993, es caracteritza per la presència d'estrictes restriccions comercials imposades pel govern de Taiwan. Abans de 1987, el comerç i la inversió per part de la població de Taiwan a la Xina estaven legalment prohibides. Conscient de la situació, el govern de la Xina, des de principis de la dècada dels 80, oferia als comerciants de Taiwan un tracte preferencial i incentius financers, generant un permanent i estratègic dèficit comercial en la balança

⁸⁸ Informació disponible a través de la web del Banc Mundial <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2>> i del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

⁸⁹ El MAC estima que el comerç de Taiwan a la Xina és iguals al comerç entre Taiwan i la Xina que es realitza a través de Hong Kong, més la diferència entre les exportacions de Taiwan a Hong Kong i les importacions de Hong Kong procedents Taiwan.

⁹⁰ CHEN-YUAN TUNG, *op. cit.*, p. 625-628.

comercial xinesa, amb l'objectiu d'utilitzar el comerç amb Taiwan com a primer pas per apropar Taiwan a la seva "terra mare".⁹¹

El creixent atractiu que suposava el mercat xinès provocà que molts empresaris de Taiwan utilitzessin camins alternatius als oficials per invertir i comercialitzar amb la Xina. L'elevat nivell de comerç i inversió que fugia dels canals oficials va provocar que, a partir de 1987, el govern de Taiwan comencés a relaxar la llei marcial i el control del tipus de canvi. En aquest sentit, el govern de Chiang disminuï el control duaner sobre el comerç indirecte amb la Xina, facilitant una creixent relació comercial entre Taiwan i la Xina a través de tercers països o colònies, com el cas de Hong Kong.

L'octubre de 1990, el govern de Taiwan, derrotat en la batalla per restringir el intercanvi econòmic i comercial amb la Xina, va donar llum verda a la sortida de inversió indirecte a la Xina condicionada a l'aprovació governamental. L'aixecament de les sancions econòmiques va permetre una major llibertat tant en els organismes com en els empresaris de Taiwan per reconèixer la presència de comerç amb la Xina.

Aquest primer pas en la liberalització de les relacions comercials entre ambdues parts de l'estret facilità l'inici d'una època de creixent interacció econòmica entre Taiwan i la Xina, així com la possibilitat que part del comerç es realitzés, sense prohibició, pels canals oficials. Aquest resultat està en línia amb l'evolució de les dades oficials presentades pel govern de Taiwan que iniciaren un procés de convergència amb les estimades pel MAC. No obstant, una part significativa dels productes susceptibles a ser importats de la Xina continuaven prohibits pel govern de Taiwan. A mitjans de 1991, únicament les importacions de 158 classes de productes sobre un total de més de 11,000 eren permeses.⁹²

⁹¹ ZHAO, SUISHENG, *Economic interdependence and political divergence: The emerging pattern of relations across the Taiwan Strait*, p. 184.

⁹² CHANG, J I GOLDSTEIN S.M "Introduction: The WTO and Cross-Strait Economic Relations". Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein p.34.

En segon lloc, les exportacions de Taiwan a la Xina augmentaren com a conseqüència de l'incident de Tiananmen. Malgrat que l'incident va ser condemnat pel govern de Taiwan, les sancions econòmiques imposades a la Xina van ser explotades pels empresaris de Taiwan per situar els seus productes, sense competència internacional, en el mercat xinès, incrementant la relació comercial entre ambdues parts de l'estret.⁹³

El segon període s'inicia el 1993 i transcorre fins l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC. A partir de 1993 es va produir un augment de la tensió política entre els governs de Taiwan i la Xina. La tensió política es traduí en un estricte control governamental de les relacions comercials per part de la classe empresarial de Taiwan amb la Xina.

A finals de 1992, el president Lee Teng-hui promulgà la "Llei de les relacions governants entre la gent de l'àrea de Taiwan i la gent de l'àrea Continental", entre elles s'inclouïa la llei de "Les regulacions governants de permís de comerç entre l'àrea de Taiwan i l'àrea Continental". La llei incloïa diverses restriccions sobre la inversió, les visites i les importacions, les quals van ser estrictament controlades. Aquestes mesures iniciaren el segon període de relació entre Taiwan i la Xina que es va estendre fins l'any 2000.

En contraposició, el govern de Pequín promulgà, a principis de la dècada dels 90, la "Llei de la República Popular de la Xina per la Protecció de la Inversió realitzada pels Compatriotes de Taiwan", així com regles detallades sobre la relació comercial entre ambdues parts de l'estret, les quals proveïen de protecció legal i especials privilegis comercials als empresaris de Taiwan que volguessin invertir a la Xina.⁹⁴

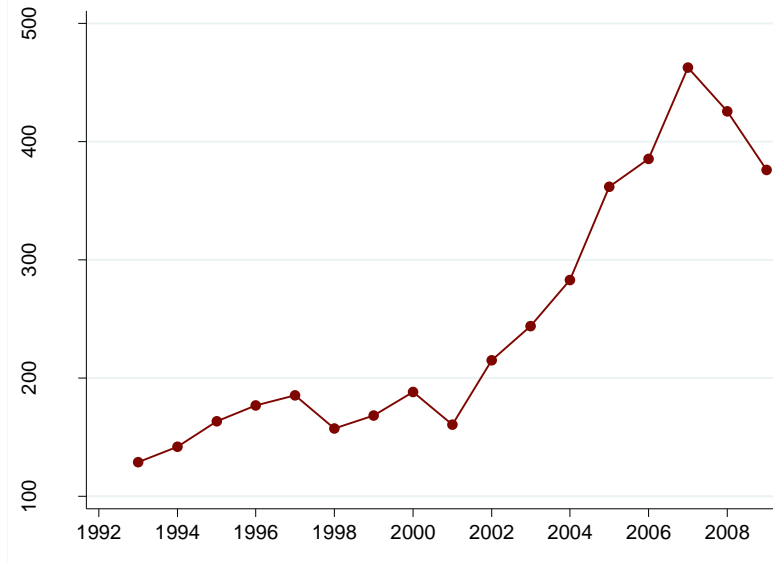
L'enorme atractiu que suposava la inversió a la Xina va provocar que un nombre creixent d'empresaris i comerciants mantinguessin contactes amb la Xina. Malgrat les restriccions de la Xina, el comerç amb destí la Xina va créixer de forma significativa a partir de 1993. Com a conseqüència de les atractives condicions econòmiques que el govern

⁹³ *Íbid*, p.180.

⁹⁴ CHANG, J I GOLDSTEIN S.M. 2007. *Introduction: The WTO and Cross-Strait Economic Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed) p.29-30.

xinès oferia als empresaris de Taiwan, la major interacció econòmica entre ambdues parts de l'estret es traduí en un augment del dèficit comercial de la Xina amb Taiwan. La Figura 7 mostra el permanent i creixent dèficit comercial de la Xina amb Taiwan de 1993 a 2009.

Figura 7: Evolució de la balança comercial entre la Xina i el Taiwan.

Font: Informació obtinguda del Mainland Affairs Council.⁹⁵

Malgrat les restriccions, les importacions augmentaren de forma significativa, especialment el 1996, quan el nombre de productes industrials permesos a la importació s'incrementà de 24% a 53%. Tot i així el 2000, un any abans de l'entrada a l'OMC, menys del 55% dels productes que importava Taiwan eren permesos de ser importats de la Xina.^{96,97}

Com apunten Chang i Goldstein, durant la dècada dels noranta el govern de Lee Teng-hui es va debatre entre mantenir una política que restringís la interacció econòmica a l'estret de Taiwan, amb l'objectiu de limitar el possible dany en la seguretat i l'economia de l'illa, com a conseqüència d'una elevada dependència econòmica amb la Xina, i el desig de reduir la pressió política en línia amb la voluntat de la classe

⁹⁵ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council < <http://www.mac.gov.tw/lp.asp?ctNode=5935&CtUnit=4153&BaseDSD=7&mp=3> (20 d'octubre de 2011).

⁹⁶ CHANG, J I GOLDSTEIN S.M. 2007. *Introduction: The WTO and Cross-Strait Economic Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 34.

⁹⁷ SCHIVE, CHI. 2007. *Economic Prospects from Cross-Strait WTO Membership*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 129.

empresarial, favorable a una major obertura comercial. El dilema provocà un patró regulatori fluctuant que es traduí en una situació paradoxal, un règim comercial restrictiu que convivia amb una creixent relació econòmica entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.⁹⁸

El 2001 va suposar un punt d'inflexió en la relació comercial entre Taiwan i la Xina. El gener de 2001 el govern de Taiwan inicià el procés d'obertura comercial amb la Xina. La primera mesura es va concretar amb l'acceptació, per part del govern de Taiwan, dels coneguts com els "tres mini-links" que permetien el comerç, viatges i serveis postals entre les illes taiwaneses de Kinmen i Matsu i la província de Fujian. Aquest canvi de tendència es va consolidar amb l'entrada de la Xina i Taiwan a la OMC, el dia 11 de desembre de 2001 i 1 de gener de 2002 respectivament. L'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC va iniciar la tercera període de la relació comercial entre Taiwan i la Xina que es va estendre fins el 2008.

L'entrada de Xina a la OMC, durant el desembre de 2001, suposà una creixent integració xinesa en l'economia global que es traduí en un augment continuat del seu comerç internacional. Plasmat en números, les exportacions xineses passaren a representar un 1.9% del total de les exportacions mundials durant el 2000 a representar un 4.8% durant l'any 2009.⁹⁹ Com apunten Rumbaugh i Blancher, l'èxit de l'expansió comercial xinesa va ser el resultat de la progressiva reducció de les barreres aranzelàries així com de la diversificació tan a nivell de producte, on les exportacions tèxtils i de productes amb baix requeriments tècnics deixaren lloc a l'exportació de productes més sofisticats com productes electrònics o de telecomunicacions; com a nivell geogràfic, en que es detectà un increment de les exportacions a Estats Units, la Unió Europea i Japó.¹⁰⁰ Tanmateix, és a l'Àsia on el comerç es va desenvolupar amb major proporció i on la Xina adoptà un rol preponderat gràcies, en

⁹⁸ CHANG, J I GOLDSTEIN S.M. 2007. *Introduction: The WTO and Cross-Strait Economic Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed) p. 32.

⁹⁹ Informació disponible a través de la web del Banc Mundial

<<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2>> (20 d'octubre de 2011).

¹⁰⁰ RUMBAUGH, THOMAS; BLANCHER, NICOLAS *China: International Trade and WTO accession*, p.3-4.

especial, a les relacions de comerç vertical que mantenia amb els altres països de la regió.

En el cas de Taiwan, els efectes comercials de l'entrada de la Xina a l'OMC es multiplicaren. Per una banda, la menor distància geogràfica i cultural entre ambdues economies així com la seva complementaritat econòmica, facilitaren que les externalitats d'una major integració de la Xina en el comerç mundial fluïssin cap a l'economia de Taiwan. Per altre banda, l'entrada de Taiwan, un mes després que la Xina, a l'OMC, així com l'acceptació dels acords comercials establerts per l'organització, facilitaren una reducció de les restriccions comercials per part del govern de Taiwan, augmentant de forma significativa, el nombre de productes permesos per ser importats a la Xina.

Després de l'entrada a l'OMC la llista de productes permesos per la importació s'actualitzà de forma regular cada sis mesos, excedint el 75% a finals de 2002 i el 77% a finals de 2003. A partir de febrer de 2004, el govern de Taiwan considerà la Xina com una entitat legal per la importació i l'exportació de productes segons la seva documentació comercial. Aquestes mesures facilitaren el comerç entre ambdues parts de l'estret de Taiwan, provocant que, el 2002, l'any posterior a l'entrada a l'OMC, el comerç directe entre ambdues parts de l'estret augmentés en un 109.8% en el cas de les exportacions i 34.7% en el cas de les importacions. Tanmateix, una part considerable d'aquest creixement és necessari atribuir-la a la reclassificació de part del comerç indirecte a comerç directe. Si en aquestes dades s'inclou el comerç indirecte, a través de tercers països, el creixement va ser més moderat, d'un 22.4% i un 34.7%, respectivament.¹⁰¹ Si es realitza el mateix anàlisi incloent el període comprès entre 2001 i 2008 s'observa que les exportacions directes creixeren un 45% anual, mentre que el creixement de les importacions va ser del 27% anual.¹⁰²

¹⁰¹ Schive, Chi. 2007. *Economic Prospects from Cross-Strait WTO Membership*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 127.

¹⁰² Informació obtinguda del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan
<<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

En el període comprès entre 2001 i 2008, els efectes comercials de l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC van ser significativament superiors a qualsevol limitació comercial derivada de la divergència en les relacions polítiques entre ambdues parts de l'estret. La coincidència temporal entre l'arribada al poder del DPP (2000) i l'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC (desembre 2001-gener 2002) provocà la paradoxa que la relació comercial entre Taiwan i la Xina va augmentar de forma significativa coincidint amb els únics vuit anys de govern d'un partit independentista a l'història Taiwan.

Finalment, el quart i últim període s'inicià l'any 2008. La victòria del *Kuomintang* en les eleccions legislatives de març de 2008 suposà la fi de vuit anys de govern del DPP. Durant aquests primers anys, la principal aposta del govern de Ma Ying-Jeou ha estat la restauració de les tres connexions directes: comerç, serveis postals i transport, incorporant 270 vols directes entre la Xina i Taiwan, anteriorment restringits al període de vacances. Aquestes mesures contrasten amb la situació anterior, on els vols entre Taiwan i la Xina havien de fer escala en un tercer país, com Macau o Hong Kong, incrementant la duració i reduint el interès del viatge.¹⁰³

Malgrat les bones notícies, l'any 2009 es va tancar amb una caiguda del comerç entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. No obstant, sense un anàlisi temporal major seria lògic atribuir aquesta tendència a la recessió econòmica viscuda, a escala mundial, durant els darrers anys. En aquesta línia, les dades de 2010 semblen confirmar la tendència de creixement esperada en la relació comercial entre Taiwan i la Xina.

2.4 Metodologia: Anàlisi economètric de l'efectivitat de les barreres comercials

Com s'ha comentat en la introducció, un dels objectius del capítol consisteix en realitzar una anàlisi comparatiu per determinar si la relació comercial de Taiwan amb la Xina s'ha comportat de forma similar a la

¹⁰³ FEDERAL RESERVE BANK OF SAN FRANCISCO, *Hong Kong's Role in the Movement Toward a More Integrated Greater Chinese Marketplace*, p.2. Yun-Han Chu. 2010. *op.cit.*, p.1.

relació comercial entre Taiwan i la resta de països del món. Aquest anàlisi permet valorar l'efectivitat de les barreres comercials establertes pel govern de Taiwan durant el període d'estudi. A fi de realitzar aquest anàlisi s'ha recollit un conjunt de variables econòmiques, geogràfiques i socials que permeten estimar, mitjançant un model econòmic, el nivell de comerç de cadascun dels socis comercials de Taiwan en funció de les seves característiques intrínseques.

La Taula 2 presenta les principals variables recollides. La totalitat de les variables han estat utilitzades de forma estàndard en la literatura acadèmica.

Taula 2: Variable utilitzades l'anàlisi econòmic.

Variable	Període	Descripció	Font
Producte Interior Brut	1989-2010	Producte interior brut mesurat en dòlars a preus constants de 2008	Banc Mundial
Distància	--	Distància ponderada per població. Mesura calculada utilitzant una mitjana ponderada entre les principals ciutats (ponderades per la seva població) dels dos països.	CEPII
Nivell de tarifes aranzelàries	1989-2009	Mitjana simple anual aplicada a les tarifes de la nació més afavorida per tots els productes subjectes a ser comercialitzats ⁽¹⁾	Banc Mundial/OMC
Països que reconeixen Taiwan com un país independent	--	Països amb els quals Taiwan manté relacions diplomàtiques i que consideren Taiwan com un país independent. En total 12 països, repartits entre Àfrica, Oceania i el centre i el sud d'Amèrica ⁽²⁾	Anuari de la Xina 2009
Països en vies de desenvolupament i tancats al mar	--	Països en vies de desenvolupament que no disposen de sortida al mar ⁽³⁾	Nacions Unides
Països pertanyents a l'ASEAN	--	Països pertanyents a l'ASEAN ⁽⁴⁾	ASEAN
Països pertanyents a l'APEC	--	Països pertanyents a l'APEC ⁽⁵⁾	APEC
Països pertanyents a la OPEP	--	Països pertanyents a l'OPEP ⁽⁶⁾	OPEP

Notes: (1) Com a conseqüència de la falta de dades per l'any 2010, el model ha utilitzat els aranzels observats durant l'any 2009. La informació sobre tarifes aranzelàries s'ha obtingut de la següent base de dades <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:21051044~pagePK:64214825~piPK:64214943~theSitePK:469382,00.html>

(2) Segons l'anuari de la Xina, els països que disposen d'ambaixada de Taiwan són: Belize, Burkina Faso, República Dominicana, El Salvador, Gambia, Guatemala, Haití, el Vaticà, Hondures, Kiribati, Illes Marshall, Nauru, Nicaragua, Palau, Panama, Paraguai, Sant Kitts i Nevis, Santa Lúcia, Sant Vicenç i les Grenadines, Sao Tomé i Príncep, Illes Salomó, Swazilàndia i Tuvalu. Informació disponible a <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/05ForeignRelations.pdf> (3) Segons les Nacions Unides, els països en vies de desenvolupament i que no disposen de sortida al mar són: Afganistan, Armènia, Azerbaidjan, Bhutan, Bolívia, Botswana, Burkina Faso, Burundi, República central Africana, Txad, Etiòpia, Kazakhstan, Kirgystan, Laos, Lesotho, Malawi, Mali, Mongòlia, Nepal, Níger, Paraguai, Moldàvia, Rwanda, Swazilàndia, Tadjikistan, Macedònia, Turkmenistan, Uganda, Uzbekistan, Zàmbia i Zimbabue. <http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>. (4) Actualment, els països pertanyents a

l'organització són Brunei, Cambodja, Indonèsia, Laos, Malàisia, Myanmar, Filipines, Singapur, Tailàndia i Vietnam. Informació disponible a la pàgina web de l'ASEAN, <http://www.ASEAN.org/18619.htm>. (5) Actualment, els països pertanyents a l'APEC són Austràlia, Brunei, Canadà, Xile, Xina, Hong Kong, Indonèsia, Japó, Corea del Sud, Malàisia, Mèxic, Nova Zelanda, Papua Nova Guinea, Perú, Filipines, Rússia, Singapur, Taiwan, Tailàndia, Estats Units i Vietnam. Informació disponible a la pàgina web de l'APEC <http://www.apec.org/>. (6) Els països que pertanyen a l'OPEP són: Algèria, Angola, Equador, Iran, Irak, Kuwait, Líbia, Nigèria, Qatar, Aràbia Saudita, Emirats Àrabs Units i Veneçuela http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm
Font: Autor, elaboració pròpia.

La revisió de la literatura sobre comerç internacional indica que el comerç entre diferents territoris depèn d'una àmplia varietat de factors. En concret, els models que mesuren el comerç entre països són coneguts com models de gravetat; els models de gravetat van ser utilitzats per primera vegada l'any 1962 per Tinbergen, posteriorment s'han utilitzat de forma estàndard per valorar les relacions comercials entre diferents països i per valorar l'efectivitat de les organitzacions comercials o els acords comercials entre diversos països.¹⁰⁴

Seguint la teoria de la gravetat de Newton, els models de gravetat coincideixen en utilitzar la distància entre països i el poder econòmic d'aquests, valorat generalment a través del producte interior brut (PIB) del país, com a variables bàsiques a partir de les quals estimar el model de comerç internacional.¹⁰⁵

Segons la teoria de comerç internacional, a major distància entre dos països menor hauria de ser el comerç degut a que els costos de transport són majors i per tant l'avantatge competitiu dels productes comercialitzats és menor. Per altre banda, a major dimensió econòmica dels dos països que intervenen en el comerç major hauria de ser l'estimació de comerç entre ells. Països de major dimensió presenten volums de demanda majors i una oportunitat creixent, en termes absoluts, per situar la producció industrial provinent de països exteriors.

En aquest sentit, els models de comerç internacional estimen que: (i) la relació comercial entre Taiwan i el Japó hauria de ser major que la relació comercial entre Taiwan i un país equivalent al Japó, però situat el centre d'Europa i (ii) la relació comercial entre Taiwan i el Japó hauria de

¹⁰⁴ El model estàndard de comerç internacional es utilitza des dels anys 60. Vegis TINBERGEN, *Shaping the world economy. Suggestions for an international economic policy*, p.840.

¹⁰⁵ *Ibid*

ser superior que la relació comercial entre Taiwan i un país situat a la mateixa distància que el Japó, respecte de Taiwan, però amb un nivell econòmic menor, com per exemple similar al de Somàlia.

Aquesta formulació estàndard ha sigut generalment ampliada per incloure altres factors que afecten el comerç entre països. En alguns casos, com el model utilitzat per Bussière i Shnatz per mesurar la integració de Xina en el mercats internacionals, la literatura acadèmica ha incorporat la presència d'un idioma comú amb el pretext d'exemplificar que dos països que comparteixen un mateix idioma tenen un menor cost d'entrada en les transaccions comercials i poden tenir vincles històrics comuns com podria ser, els originats durant el període de colonització.¹⁰⁶ En altres casos, el model inclou variables que determinen la presència comuna a organismes internacionals de comerç com podria ser el cas de l'OMC, la NAFTA o l'Unió Europea.¹⁰⁷

Addicionalment, els models acostumen a incloure alguna variable per identificar aquells països membres de la OPEP. Generalment, els països membres de l'OPEP presenten un volum d'exportacions, especialment amb economies amb recursos naturals limitats, com el cas de Taiwan, significativament superior a la seva capacitat d'exportació estimada a través del seu PIB.¹⁰⁸

De la mateixa manera, els països que no tenen accés al mar s'han identificat en el model. La variable utilitzada en el model és una mesura de distància euclidiana, per tant, és d'esperar que en aquells països de difícil accés, la variable de distància utilitzada en el model infravalori el cost real del transport. En aquesta mateixa línia s'han posicionat els principals organismes internacionals com el Banc Mundial i el Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament

¹⁰⁶ Per un model semblant a l'utilitzat en el capítol vegis, BUSSIÈRE, M; SHNATZ, B, *Evaluating China's Integration in World Trade with a Gravity Model Based Benchmark*.p.15.

¹⁰⁷ Per un model on s'utilitzen les variables dicotòmiques per determinar les organitzacions comercials vegis, BUSSIÈRE, M; SHNATZ, B, *Evaluating China's Integration in World Trade with a Gravity Model Based Benchmark*.p.15.

¹⁰⁸ La diferenciació entre els països que formen i no formen part de l'OPEP ha sigut utilitzada de forma recurrent en la literatura acadèmica. Per un exemple, vegis FEENSTRA, MARKUSEN I ROSE "Understanding the Home Market Effect and the Gravity Equation: The Role of Differentiating Goods". Disponible en format electrònic: <http://www.econ.ucdavis.edu/faculty/fzfeens/pdf/FMR.pdf>.

(UNCTAD). Els organismes citats destaquen que els països que es troben tancats al mar i en vies de desenvolupament presenten importants complicacions per relacionar-se comercialment amb la resta de països del món i, per tant, a falta d'ajudes comercials, presenten nivells de comerç inferiors a la resta de països.¹⁰⁹

En definitiva, dins d'un format estàndard s'inclouen diferents especificacions del model de gravetat. Cada model és pensat i adaptat per cobrir les necessitats concretes de la hipòtesis que es pretén testar. Tanmateix, existeix un elevat consens en, com a mínim, utilitzar dues variables per mesurar les relacions comercials bilaterals: una variable que permeti mesurar la distància geogràfica entre dos països; i l'altre variable amb la capacitat per computar el poder econòmic dels dos participants del intercanvi.

Seguint la metodologia estàndard, el model de gravetat s'ha estimat utilitzant una base de dades amb informació sobre el flux comercial de Taiwan a la resta de països amb els quals manté vincles comercials durant el període comprès entre 1989 i 2010. A diferència dels *models de gravetat* estàndards que analitzen el comerç bilateral entre un grup de països, l'objectiu de l'anàlisi de recerca es centra únicament en analitzar el comerç entre Taiwan i la resta de països del món. Per tant, utilitzant diverses característiques geogràfiques, polítiques i econòmiques dels països que mantenen relacions comercials amb Taiwan, s'ha estimat un model economètric que permet predir els fluxos comercials entre Taiwan i la resta de països del món, en funció de les característiques intrínseques de cadascun dels països de destí.

L'objectiu de l'anàlisi és testar si les relacions comercials entre Taiwan i la Xina es comporten de forma semblant a les relacions comercials entre Taiwan i la resta de països del món. Per tant, mesurar si les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan han estat

¹⁰⁹ Per més informació, vegis l'article del UNCTAD "*Facilitating transit of landlocked countries*". Disponible en format electrònic a la direcció: <http://www.unctad.org/templates/Page.asp?intItemID=4540&lang=1> i del Banc Mundial "Landlocked Countries: Higher Transport Costs, Delays, Less Trade". Disponible en format electrònic a la direcció: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:21805006~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,0.html>.

efectives en reduir el comerç entre ambdues parts de l'estret. O si, pel contrari, el comerç s'ha desenvolupat utilitzant camins alternatius com el cas de Hong Kong.¹¹⁰

Les prediccions del model permeten comparar el teòric comerç que s'hauria registrat entre ambdues parts de l'estret de Taiwan, una vegada exclosos els efectes polítics entre la Xina i Taiwan. Per tant, el model permet testar si el comerç entre la Xina i Taiwan ha estat inferior al que seria "normal" tenint en compte exclusivament les característiques econòmiques i geogràfiques dels dos països. Addicionalment, el model ens permet testar si, en cas de ser inferior, el comerç indirecte a través de Hong Kong explica, com a mínim, part del diferencial comercial observat.

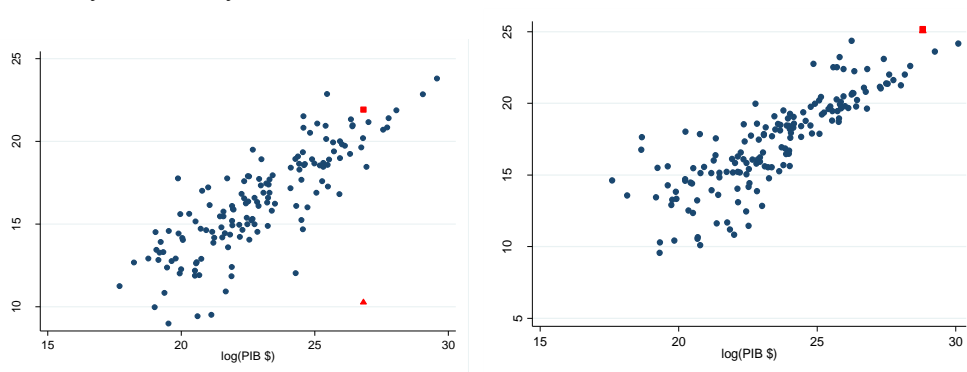
Una descripció detallada de l'especificació i de l'estimació del model economètric es presenta en l'Annex 1. Utilitzant les estimacions obtingudes del model economètric i la seva aplicació sobre els valors dels paràmetres de l'economia xinesa s'han estimat els fluxos comercials que s'haurien observat entre Taiwan i la Xina, si la Xina s'hagués comportat com un país semblant a la resta de països del món. Aquesta estimació permet mesurar la diferència entre el nivell de comerç real i el nivell de comerç predit entre la Xina i Taiwan durant els darrers vint anys.

2.5 Anàlisi comparativa a nivell internacional

En aquesta secció es realitza una primera aproximació gràfica sobre l'anàlisi del model economètric. En concret, els següents gràfics presenten un anàlisi comparatiu entre el nivell d'exportacions i importacions de Taiwan a la Xina en comparació al observat entre Taiwan i la resta de països del món en funció de: (i) el nivell de riquesa del país i (ii) la seva distància a Taiwan. Figura 8 presenta el nivell de importacions i exportacions de Taiwan amb la resta de països del món en funció del seu PIB durant l'any 1990. En la Figura 9 es presenta el mateix exercici utilitzant dades de 2010.

¹¹⁰ El model economètric s'ha estimat excloent Hong Kong degut al possible biaix en les seves dades comercials com a conseqüència del seu rol com a intermediari comercial entre Taiwan i la Xina.

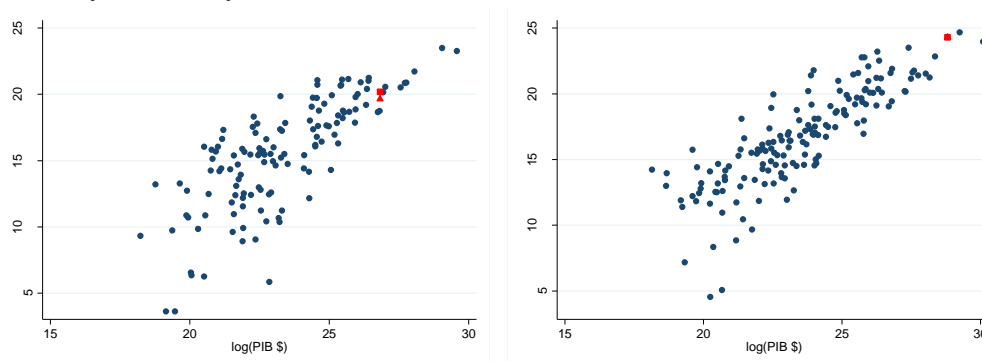
Figura 8: Nivell de exportacions de Taiwan a la resta de països del món en funció del seu PIB durant l'any 1990 i l'any 2010.

Notes: (1) Informació presentada en logaritmes sobre la variable expressada en dòlars a preus corrents. (2) A fi de diferenciar-la de la resta de països, es representa el comerç de Taiwan a la Xina amb un quadrat vermell, per referir-nos a les exportacions del *Bureau of Foreign Trade*, i amb un triangle vermell, per referir-nos a les exportacions del *MAC*.

Font: Autor utilitzant dades del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan i del Banc Mundial.¹¹¹

Figura 9: Nivell de importacions de Taiwan a la resta de països del món en funció del seu PIB durant l'any 1990 i l'any 2010.

Notes: (1) Informació presentada en logaritmes sobre la variable expressada en dòlars a preus corrents. (2) A fi de diferenciar-la de la resta de països, es representa el comerç de Taiwan a la Xina amb un quadrat vermell, per referir-nos a les exportacions del *Bureau of Foreign Trade*, i amb un triangle vermell, per referir-nos a les exportacions del *MAC*.

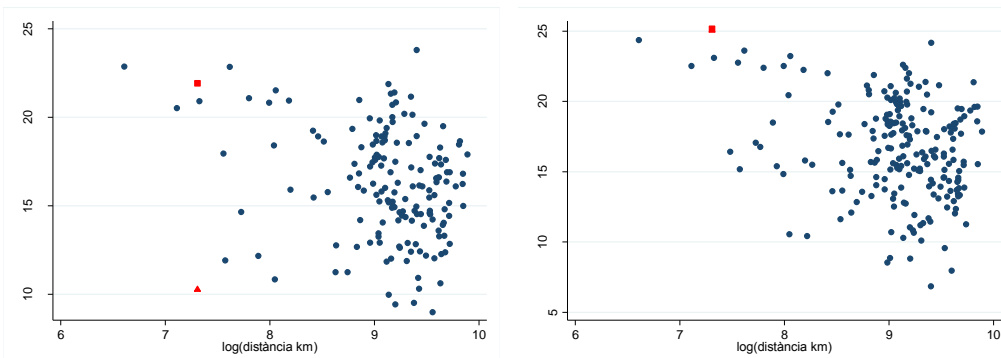
Font: Autor utilitzant dades del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan i del Banc Mundial.¹¹²

De forma similar, la Figura 10 i la Figura 11 es presenten el nivell d'exportacions i importacions de Taiwan amb la resta de països del món en funció de la seva distància a Taiwan durant l'any 1990 i l'any 2010.

¹¹¹ Informació disponible a través de la web del Banc Mundial <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2>> i del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

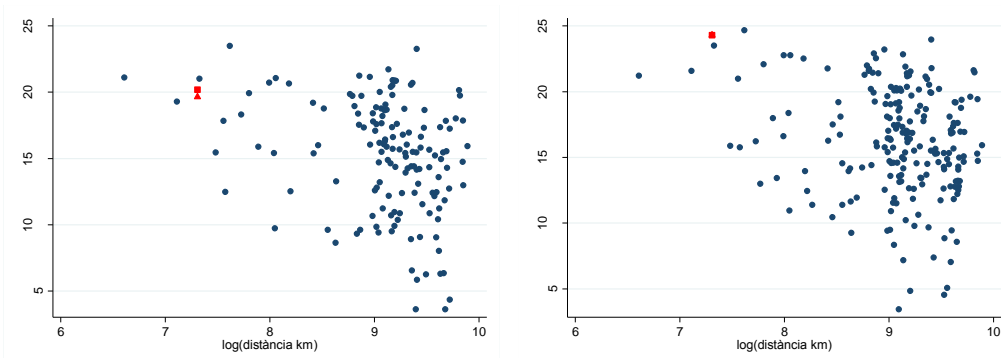
¹¹² Informació disponible a través de la web del Banc Mundial <<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=12&id=4&CNO=2>> i del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

Figura 10: Nivell d'exportacions de Taiwan a la resta de països del món en funció de la distància a Taiwan.

Notes: (1) Informació presentada en logaritmes sobre la variable expressada en dòlars a preus corrents i en kilòmetres. (2) A fi de diferenciar-la de la resta de països, es representa el comerç de Taiwan a la Xina amb un quadrat vermell, per referir-nos a les exportacions del *Bureau of Foreign Trade*, i amb un triangle vermell, per referir-nos a les exportacions del MAC.
Font: Autor utilitzant dades del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan i del CEPPI.¹¹³

Figura 11: Nivell de importacions de Taiwan a la resta de països del món en funció de la distància a Taiwan.

Notes: (1) Informació presentada en logaritmes sobre la variable expressada en dòlars a preus corrents i en kilòmetres. (2) A fi de diferenciar-la de la resta de països, es representa el comerç de Taiwan a la Xina amb un quadrat vermell, per referir-nos a les exportacions del *Bureau of Foreign Trade*, i amb un triangle vermell, per referir-nos a les exportacions del MAC.
Font: Autor utilitzant dades del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan i del CEPPI.¹¹⁴

En les figures anteriors s'observa que, per una banda, durant l'any 1990, el comerç oficial de Taiwan a la Xina representava una quantitat menor a la que els seus criteris de producte interior brut i de distància havien estimat. Aquest diferencial era significativament major en el cas de les exportacions, les quals fins el 1987 estaven prohibides i durant els primers anys fortament controlades pel govern de Taiwan. El cas de les importacions, el diferencial és conseqüència que el govern de Taiwan,

¹¹³ Informació disponible a través de la web del CEPPI

□ <http://www.cepii.fr/anglaisgraph/bdd/distances.htm> □ i del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

¹¹⁴ Informació disponible a través de la web del CEPPI

□ <http://www.cepii.fr/anglaisgraph/bdd/distances.htm> □ i del *Bureau of Foreign Trade* de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>> (20 d'octubre de 2011).

durant el 1990, únicament permetia la importació de menys de 158 productes sobre un total de 11,000. No obstant, una vegada s'introdueix el comerç realitzat a través de Hong Kong (quadrat vermell) tan les importacions com les exportacions entre la Xina i Taiwan semblen comportar-se, controlant per la diferència de PIB o distància, com les observades per la resta de països.

Per altre banda, durant l'any 2010, aquestes diferències han desaparegut i la Xina es comporta dins dels patrons comercials observats per la resta de països. En concret, durant l'any 2010, les exportacions i les importacions observades i oficials entre Taiwan i la Xina presenten valor semblants entre elles i, al seu torn, estan en línia amb les observades per la resta de països.

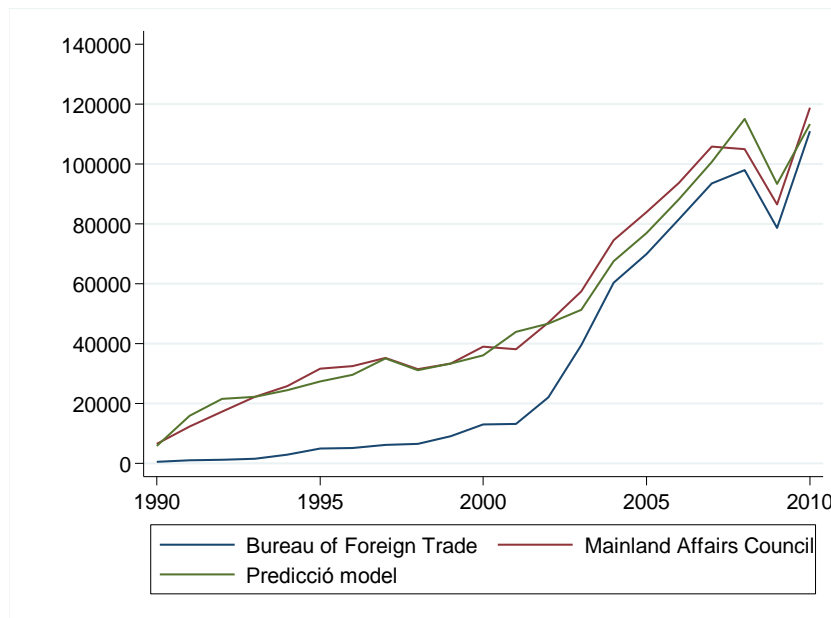
Els diferents gràfics il·lustren el fet que el comerç oficial entre Taiwan i la Xina ha passat de representar menys d'un 0.3% del total dels intercanvis comercials de Taiwan durant l'any 1990, a representar més d'un 21% durant el 2010. Si diferenciem entre importacions i exportacions observem que les importacions han passat de representar el 0.06% del total a més del 14.3%; el canvi ha sigut més dràstic en el cas de les exportacions, tenint un valor residual el 1990 (menys del 0.00%) a representar més del 28% durant el 2010.

No obstant, si les conclusions de l'anàlisi es realitzen utilitzant les xifres de comerç computades pel MAC, el comerç de Taiwan amb la Xina es comporta de forma semblant al observat per la resta de països del món. Per tant, del primer anàlisi descriptiu, podríem concloure que ha existit un diferencial comercial entre Taiwan i la Xina com a conseqüència de les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan. Tanmateix, aquest diferencial comercial, que ha disminuït en el temps, ha estat cobert a través el comerç indirecte amb Hong Kong, o altres països, o a través del comerç directe a través de canals considerats il·legals per Taiwan.

2.6 Resultats del model economètric: l'efectivitat de les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan

La Figura 12 presenta l'evolució del comerç de Taiwan a la Xina, estimat a través dels paràmetres obtinguts en el model economètric, i es compara amb el nivell de comerç real entre Taiwan i la Xina mesurat pel MAC i les xifres de comerç oficial presentats pel *Bureau of Foreign Trade*, la sèrie oficial del govern de Taiwan.

Figura 12: Comerç de Taiwan a la Xina calculades pel Bureau of Foreign Trade, pel Mainland Affairs Council i estimades utilitzant el model economètric.

Notes: Xifres en dòlars constants de l'any 2009.

Font: Autor utilitzant dades del Bureau of Foreign Trade, del MAC i les prediccions del model.¹¹⁵

Utilitzant les xifres de comerç presentades pel govern de Taiwan i, per tant, únicament el comerç que utilitza els canals oficials per entrar i sortir del país, observem que existeix un significatiu diferencial comercial entre les xifres oficials i les predites pel model.

L'entrada de Xina i Taiwan a la OMC suposa un punt d'inflexió en la relació comercial entre ambdues economies. En concret, fins l'any 2002, el comerç oficials és significativament inferior al comerç estimat pel MAC. Tanmateix, entre 2001 i 2004 es produeix un procés de convergència entre les xifres de comerç estimades pel govern de Taiwan i el MAC. Aquesta convergència conclou l'any 2004, a partir d'aquest

¹¹⁵ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council
<http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm> (20 d'octubre de 2011).

moment, les dues series evolucionen de forma semblant fins al final del període d'anàlisi.

No obstant, si en les xifres oficials si afegim el comerç procedent de canals no reconeguts pel govern de Taiwan obtenim les xifres de comerç calculades pel MAC. La comparació entre les exportacions predites pel MAC i les estimades a través del model economètric segueixen una evolució semblant. Per tant, en línia amb la literatura, el model indica que el diferencial comercial en el comerç entre Taiwan i la Xina ha quedat cobert a través del comerç indirecte, principalment a través de Hong Kong.

Del resultat del model economètric podem concloure que existeix un diferencial comercial entre Taiwan i la Xina en comparació amb el comerç "normal" que hauria existit si Taiwan no hagués mantingut, per raons polítiques (divergència política, nacionalisme, proteccionisme...), les barreres comercials amb la Xina. No obstant, el diferencial comercial desapareix quan en les xifres oficials comptabilitzem el comerç indirecte principalment a través de Hong Kong. Per aquesta raó, l'entrada de Taiwan a l'OMC va permetre que el govern de Taiwan reduís les barreres comercials amb la Xina, provocant que la major part d'aquest comerç indirecte es realitzés a través dels canals oficials i permetent, com a conseqüència, una reducció del diferencial comercial.

2.7 Conclusions

En aquest capítol es realitza un recorregut històric sobre l'evolució comercial entre Taiwan i la Xina entre 1987 i 2010. L'estudi s'ha dividit en quatre períodes en funció del context polític descrit en el capítol anterior.

El període inicial que transcorre entre 1987 i 1992 està marcat per l'inici de les relacions comercials oficials entre ambdues parts de l'estret i per una certa tolerància del govern de Taiwan a permetre certs contactes comercials a través de tercers països. El creixent interès de l'economia xinesa i la seva voluntat política d'utilitzar el comerç amb Taiwan com a primer pas per apropar Taiwan a la seva "terra mare" facilitaren una creixent relació comercial entre ambdós costats de l'estret de Taiwan. La

creixent dependència comercial va provocar que el govern de Taiwan establís restrictives barreres comercials amb la Xina. No obstant, una part significativa del comerç es va continuar realitzant per canals no oficials o a través de tercers països, el cas de Hong Kong és el més significatiu.

A principis de 2001, amb l'aprovació dels "tres mini-links" per part del govern de Taiwan, es van iniciar les primeres relacions comercials directes i oficials entre Taiwan, a través de les illes de Kinmen i Matsu, i la Xina, a través de la província de Fujian. No obstant, el principal punt d'inflexió en la relació comercial entre ambdues parts de l'estret de Taiwan es produeix com a conseqüència de l'entrada de Xina, desembre de 2001, i Taiwan, gener de 2002 a l'OMC. A partir d'aquest punt, les barreres comercials entre ambdues parts de l'estret de Taiwan disminueixen de forma significativa. Segons dades del govern de Taiwan, l'any 2007, la Xina es va situar com el principal destí (25%) dels productes fabricats a Taiwan i en el segon origen (12%) dels productes importats per Taiwan.

Finalment, el últim període s'inicia amb la victòria de Ma Ying-Jeou, el retorn del KMT al poder es tradueix en la restauració de les tres connexions directes (comerç directes, serveis postals directes i transport directe) entre Taiwan i la Xina amb una clara voluntat d'augmentar els fluxos econòmics i comercials entre ambdues parts de l'estret.

La relació econòmica entre ambdues parts de l'estret ha estat marcada per les restriccions comercials imposades pel govern de Taiwan. En aquest sentit, utilitzant un model economètric, el treball estima el valor teòric del comerç entre la Xina i Taiwan, si la relació comercial entre ambdues economies s'hagués comportat, durant les darreres dues dècades, de forma semblant a la relació comercial que existeix entre Taiwan i la resta de països amb els quals manté vincles comercials. La revisió de la literatura indica que havia existit un diferencial comercial entre Taiwan i la Xina que tradicionalment havia quedat cobert a través del comerç indirecte amb Hong Kong.

Els resultats del model economètric corroboren aquesta hipòtesi i posen sobre la taula diverses consideracions. La primera indica que el comerç oficial registrat entre Taiwan i la Xina presenta un biaix significatiu respecte a les exportacions reals, especialment en el període previ a l'entrada de Taiwan a l'OMC. Aquesta diferència és conseqüència que en les xifres de comerç oficials no es recullen les exportacions que utilitzen Hong Kong, o altres regions, com a intermediari comercial, ni les exportacions directes que es realitzen a través de pesquers o a través del contraban.

Utilitzant les xifres oficials del govern de Taiwan s'observa que el comerç entre Taiwan i la Xina ha estat inferior a les que el model economètric estimaria. No obstant, s'observa una persistent convergència entre les xifres oficials i les estimades que conclou a partir de 2004.

Per altre banda, els resultats predits pel model economètric s'ajusten a les estimacions realitzades pel MAC. Per tant, una vegada tenim en compte el comerç indirecte realitzat a través de Hong Kong, podríem concloure que el diferencial comercial entre Taiwan i la Xina ha estat pràcticament inexistent durant el període analitzat.

Aquest anàlisi abona el terreny a anàlisis més detallats en la matèria. Sens dubte, estem davant d'un tema d'estricta actualitat, l'elecció de Ma Ying-Jeou s'ha plasmat en la restauració de les tres connexions directes (comerç directes, serveis postals directes i transport directe) entre Taiwan i la Xina. Per tant, el nou govern de Taiwan presenta una clara voluntat, durant els pròxims anys, d'augmentar la relació comercial directe entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.

Capítol 3

L'impacte econòmic de les tensions polítiques a l'estret de Taiwan

3.1 Introducció

El capítol anterior s'ha analitzat l'augment de la relació comercial entre Taiwan i la Xina durant el període comprès entre 1987-2010. La creixent relació comercial forma part de l'augment dels intercanvis econòmics entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. Actualment, la Xina constitueix el principal destí de la inversió oficial procedent de Taiwan. En dades de 2010, uns 14.617 milions de dòlars, un 84% del total de la inversió exterior de Taiwan va tenir com a destí la Xina.¹¹⁶

De forma semblant a la relació comercial, el govern de Taiwan va prohibir la inversió a la Xina a partir de 1949. No obstant, no va ser fins a finals de la dècada dels 90 que el govern de Taiwan va facilitar de forma gradual i estrictament regulada l'inici de la inversió a la Xina.¹¹⁷ Tot i així, les dades mostren que el creixement de la inversió oficial realitzada durant els primers anys va ser "molt moderada".¹¹⁸

Les barreres a la inversió a la Xina van persistir fins la victòria del govern de Ma Ying-Jeou, en les eleccions de 2008. Fins l'any 2008, el govern de Taiwan prohibia la inversió en sectors estratègics com infraestructures, alta tecnologia i indústries de serveis. A més limitava a un màxim del 40% la inversió per part de les empreses de Taiwan a la Xina.¹¹⁹ Malgrat les restriccions, la Xina es consolidà com el principal destí de la inversió procedent de Taiwan.

No obstant, el creixement de la relació econòmica entre ambdues parts de l'estret ha provocat que els diferents episodis de tensió política

¹¹⁶ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council
<<http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm>> (20 d'octubre de 2011).

¹¹⁷ SUISHENG, ZHAO, *op. cit.*, p.180.

¹¹⁸ *Ibid*

¹¹⁹ ROY, DENNY. *op. cit.*, p.81.

hagin suposat un impacte més significatiu sobre l'economia de Taiwan. Els presidents Lee Teng-hui (1988-2000) i Cheng Shui-bian (2000-2008) utilitzaren la comunitat empresarial de Taiwan per llençar les seves carreres polítiques, però oblidaren les seves preferències quan decidiren iniciar campanyes agressives contra la Xina i en favor de la independència de Taiwan.¹²⁰ Com s'ha descrit en el primer capítol, durant el govern del president Lee Teng-hui (1988-2000) i en el transcurs del govern del president Cheng Shui-bian (2000-2008), la relació política entre ambdues parts de l'estret de Taiwan va travessar moments d'elevada tensió.

Aquestes campanyes suposaren un impacte negatiu en la seguretat dels interessos comercials i econòmics de la classe empresarial taiwanesa a la Xina que, en bona part, havia prosperat emparada en el significatiu creixement xinès dels darrers anys.

En aquest context, la classe empresarial de Taiwan tenia com a principal interès l'estabilitat en les relacions entre ambdues parts de l'estret, així com una major liberalització dels intercanvis comercials que es traduís en l'eliminació de les barreres comercials i d'inversió establertes pel govern de Taiwan, així com en mesures que facilitessin el comerç amb la Xina, entre elles l'establiment de vols directes que ambdues parts de l'estret de Taiwan.

El capítol es divideix en dos estudis complementaris. En el primer es realitza un repàs històric sobre l'evolució de la inversió de Taiwan a la Xina entre 1990 i 2010. Per altra banda, les següents seccions presenten un anàlisi dels dos esdeveniments polítics que l'autor considera que han tingut un efecte més significatiu sobre la relació econòmica entre Taiwan i la Xina: la tercera crisi de l'estret de Taiwan produïda entre juliol de 1995 i març de 1996 i l'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC, produïda el desembre de 2001 i el gener de 2002, respectivament. En aquest últim cas, el treball realitza una comparació sectorial descrivint l'efecte heterogeni de l'entrada a l'OMC entre els diferents sectors de l'economia de Taiwan.

¹²⁰ KUAN, HUNG-CHANG. 2007. *Taiwan in Cross-Strait Relations: 1987-2004*, p.101

Com a aproximació real de l'impacte econòmic, el treball utilitza l'evolució borsària de l'índex TAIEX, índex de referència a Taiwan, i analitza la seva reacció als esdeveniments que han alterat el comerç entre ambdues parts de l'estret. L'evolució borsària del TAIEX ens permet analitzar la reacció dels valors de les principals empreses de Taiwan als diferents esdeveniment polítics. Al mateix temps, un anàlisi de l'evolució sectorial del TAIEX ens permet desgranar quins sectors són els principals beneficiats i perjudicats dels diferents esdeveniments polítics. Per tant, l'anàlisi borsari ens dona una mesura de l'impacte de les tensions polítiques sobre els principals interessos dels empresaris de Taiwan i, en definitiva, sobre l'evolució econòmica de l'illa.

3.2 Dades i metodologia

El treball utilitza dues fonts d'informació a fi de delimitar temporalment els principals períodes on es produeixen canvis sobtats en la relació entre ambdues parts de l'estret.

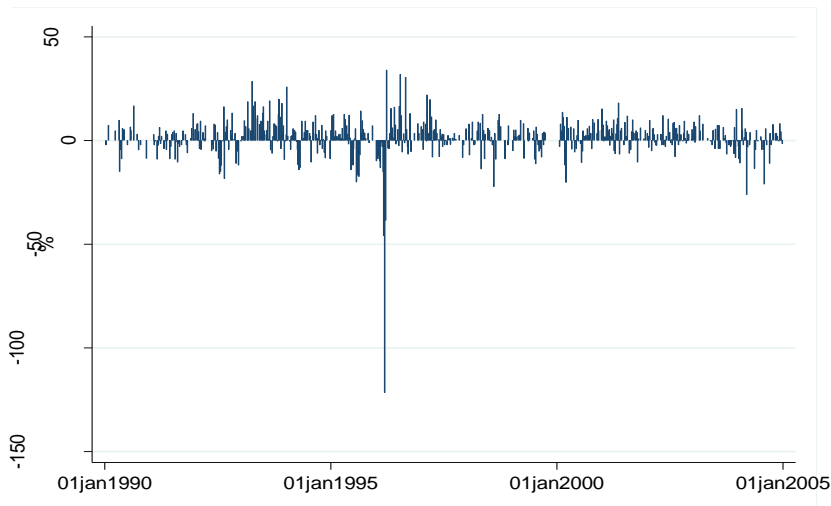
Per una banda, la informació sobre els principals períodes de tensió a l'estret de Taiwan ha sigut recollida a través de la informació utilitzada en el Capítol 1. Addicionalment, com a informació complementària, el treball ha utilitzat la base de dades VRA. La base de dades d'esdeveniments creada per The Virtual Research Associates, Inc (VRA). La base de dades codifica les notícies publicades per Reuters mitjançant un codi numèric en funció de la seva naturalesa. En funció de la valoració establerta per l'escala Goldstein, una classificació elaborada per historiadors que atorga un valor numèric a cadascun dels codis de la base de dades de VRA en funció del seu nivell de cooperació (positius) o de conflicte (negatius), es classifiquen els diferents esdeveniments entre molt conflictius (-10) i molt cooperatius (+10).¹²¹ Aquesta classificació permet agrupar les notícies on intervenen la Xina i Taiwan en funció del nivell de cooperació o conflicte que suposen. La suma de les diferents notícies a nivell mensual indica el nivell de cooperació i conflicte entre les

¹²¹ Una descripció més detallada es pot trobar a: Goldstein, J.S. *A conflict-cooperation scale for WEIS events data*. pàgs. 369-385

dues entitats polítiques durant el període analitzat. L'annex 2 presenta una descripció detallada de la base de dades VRA.

A mode descriptiu, la Figura 13 presenta l'evolució del nivell de conflicte entre ambdues parts de l'estret utilitzant la informació de la base de dades VRA. En la figura destaca la rapidesa en la que es combinen períodes de cooperació i conflicte. En la Figura 5 es destaca l'augment de tensió provocat per la tercera crisi de l'estret de Taiwan, on durant la segona meitat de 1995 i sobretot durant el mes de març de 1996, la tensió entre ambdues parts de l'estret es situà en valors històrics en el conjunt del període.

Figura 13: Evolució setmanal de la tensió entre Taiwan i la Xina. 1990-2005.

Font: Autor utilitzant dades de VRA.

Per analitzar la reacció borsària als diferents episodis de tensió política a l'estret de Taiwan és important delimitar el seu impacte respecte l'efecte d'altres esdeveniments que succeeixen el mateix moment temporal. Per aquesta raó, l'objectiu del estudi consisteix en separar els *esdeveniments d'interès* que englobarien tots aquells successos que han concentrat el seu impacte en les relacions econòmiques entre Taiwan i la Xina com a conseqüència de l'augment de tensió a l'estret de Taiwan, de la resta d'esdeveniments que han tingut una repercussió global. En aquest segon grup inclouríem esdeveniments com l'efecte borsari dels atacs terroristes a Estats Units durant el 11 de setembre de 2001 o l'explosió de la bombolla tecnològica iniciada durant el setembre de 2000. Per aquesta raó, a fi de valorar l'impacte econòmic dels períodes de

tensió política a l'estret de Taiwan s'han seleccionat diversos índexs borsaris com a possibles candidats a elements comparables (*benchmarks*), en funció de les principals característiques geogràfiques i econòmiques de Taiwan.

La utilització de diferents índexs borsaris permet separar aquells *esdeveniments globals* que tenen un impacte general en el conjunt d'índexs analitzats i el seu efecte és comú en els principals índexs borsaris del món, d'aquells *esdeveniments particulars* que afecten exclusivament la relació entre Taiwan i la Xina, i per tant el seu efecte és exclusiu del TAIEX.¹²²

La cotització diària dels diferents índexs ha sigut obtinguda de la base de dades Datastream. El índexs seleccionats han sigut els següents:

- Índex NYSE Composite (NYSE: NA) és un índex de capitalització borsària que inclou les accions més comunes de la Borsa de Nova York, així com algunes de les empreses més importants situades a l'estranger. El índex inclou unes 2000 empreses de les quals 1600 són d'Estats Units.
- Índex borsari de Tokio, comunament conegut como TOPIX, juntament amb el índex Nikkei, és l'índex borsari més important de la borsa de Tokio (Tokyo Stock Exchange).

Finalment, el treball realitza un anàlisi sectorial sobre els principals sectors beneficiats i perjudicats de l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC. Amb aquest objectiu, s'ha recollert informació sectorial procedent de la borsa de Taiwan (*Taiwan Stock Exchange*).¹²³

En la Taula 3 es presenten els principals indicadors utilitzats en el transcurs del capítol.

¹²² La utilització de diferents índexs evita que els resultats estiguin contaminats per elements particulars de l'índex de comparació.

¹²³ La informació sectorial està disponible en la següent direcció electrònica: http://www.twse.com.tw/en/statistics/statistics_list.php?tm=01&stm=003.

Taula 3: Bases de dades utilitzades en l'anàlisi descriptiu.

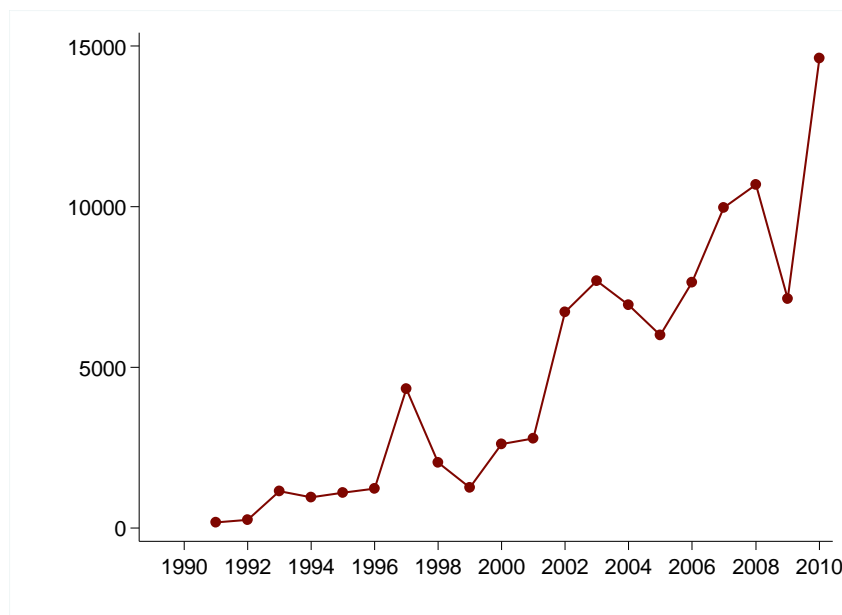
Variable	Període	Descripció	Font
Evolució de la inversió de Taiwan a la Xina	1991-2009	Número de casos i inversió total de Taiwan a la Xina. Informació dual, proporcionada pel govern de Taiwan i pel govern xinès.	Mainland Affairs Council
Cotització del TAIEX	1995-2009	Evolució diària de la cotització borsària del TAIEX	Datastream
Cotització del NYSE	1995-2009	Evolució diària de la cotització borsària del NYSE	Datastream
Cotització del TOPIX	1995-2009	Evolució diària de la cotització borsària del TOPIX	Datastream
Informació sectorial del TAIEX	1999-2009	Evolució diària de la cotització dels diferents sectors que componen el TAIEX	Taiwan Stock Exchange

Font: Autor, elaboració pròpia.

3.3 Evolució de la inversió de Taiwan a la Xina

La Figura 14 presenta l'evolució de la inversió de Taiwan a la Xina entre 1991 i 2010.

Figura 14: Evolució de la inversió de Taiwan a la Xina.

Font: Informació obtinguda del *Mainland Affairs Council*.¹²⁴

Com en el cas de la relació comercial, l'evolució de la relació econòmica entre Taiwan i la Xina es pot dividir en quatre períodes diferenciats.

¹²⁴ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council < <http://www.mac.gov.tw/lp.asp?ctNode=5935&CtUnit=4153&BaseDSD=7&mp=3> (20 d'octubre de 2011).

El primer, que finalitza l'any 1993, suposa el principi de la relació econòmica entre ambdues parts de l'estret. Tot i la prohibició del govern de Taiwan, des de la dècada dels 80, la classe empresarial de Taiwan gaudia de privilegis especials a l'hora d'invertir a la Xina. La Xina ofería als inversors de Taiwan un tracte preferencial i incentius financers amb l'objectiu d'utilitzar el comerç i la inversió amb Taiwan com a primer pas per apropar Taiwan a la seva "terra mare".¹²⁵

L'octubre de 1990, el govern de Taiwan, derrotat en la batalla per restringir el intercanvi econòmic i comercial amb la Xina, va donar llum verda a la sortida de inversió indirecte a la Xina condicionada a l'aprovació governamental facilitant que oficialment "alguns empresaris aventurers comencessin a invertir en les ciutats costeres xineses, especialment en la ciutat de Xiamen que està situada just a l'estret de Taiwan".¹²⁶ Tot i així, les dades mostren que el creixement de la inversió oficial realitzada durant els primers anys va ser "molt moderada".¹²⁷ El govern taiwanès continuava prohibint la inversió en projectes de infraestructures, alta tecnologia i indústries de serveis, així com limitava a un màxim del 40% la inversió per part de les empreses de Taiwan a la Xina.¹²⁸

A partir de 1993 es redueix significativament el ritme de creixement de les inversions de Taiwan a la Xina. Com s'ha descrit en el primer capítol augmenta de forma significativa la tensió política entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. A principis de 1994, Lee Teng-hui, realitza diverses visites a països del sud-est asiàtic a fi d'establir alternatives comercials perquè els empresaris de Taiwan canviessin el destí de les seves inversions, promocionant la inversió a Vietnam i als països de l'ASEAN-4 (Indonèsia, Malàisia, Filipines i Tailàndia) en substitució de la Xina.

Tres van ser els arguments esgrimits pel president Lee a fi d'allunyar el capital taiwanès de la Xina. En primer lloc, una elevada dependència comercial de la Xina generava un risc excessiu que es

¹²⁵ Suisheng Zhao, *Economic interdependence and political divergence: The emerging pattern of relations across the Taiwan Strait*, p. 184.

¹²⁶ ZHAO, SUISHENG, *op. cit.*, p.180.

¹²⁷ *Ibid.*, p.180.

¹²⁸ ROY, DENNY, *op. cit.*, p.81.

traduïa en la falta de protecció legal, així com una elevada presència de robatoris en les propietats estrangeres. En segon lloc, l'augment de la inversió i el comerç amb la Xina provocaven un increment de la dependència de Taiwan al mercat xinès.¹²⁹ Finalment, en tercer lloc, el govern de Taiwan mostrava la seva preocupació perquè una elevada inversió industrial a la Xina podria provocar una desindustrialització de Taiwan.¹³⁰ En concret, els productes intensius en mà d'obra havien disminuït del 48% del total de les exportacions durant el 1987, al 39% durant el 1992.¹³¹

Per evitar els efectes de l'estratègia de Lee Teng-hui, el 1994, el govern xinès aprovà la "Llei de la República Popular de la Xina per la protecció de la inversió dels compatriotes de Taiwan". La llei proveïa protecció legal i especials privilegis comercials al empresaris de Taiwan que no disposaven la resta de inversors estrangers, entre ells, un estatus fiscal propi, facilitar l'educació dels fills, així com igualtat d'oportunitats amb els xinesos per la compra de materials.¹³²

De la mateixa forma, les empreses de Taiwan rebien especials privilegis. Inicialment, el govern xinès va aprovar un règim especial pels inversors de Taiwan a la província de Fujian, en poc temps aquest règim s'estengué per la resta de la Xina, les empreses de Taiwan disposaven d'exempcions fiscals, importacions sense càrrega impositiva, així com ajuda financera en l'atribució de préstecs i ajuda legal en les disputes amb altres empreses. Segons un estudi de Tung Chen-Yuan aquests esforços es van mantenir durant els episodis de tensió política i militar, inclús durant la tercera crisi de l'estret de Taiwan.¹³³

Tanmateix, la política de Lee Teng-hui, reforçada a través del temor que suposava un possible conflicte militar amb la Xina va suposar una reducció temporal en les relacions econòmiques entre ambdues parts

¹²⁹ TUNG, CHEN-YUAN, *China Today: An Encyclopedia of Life in the People's Republic.*, p. 626.

¹³⁰ En la literatura econòmica aquest efecte es coneix com efecte *holling out*.

¹³¹ XIANGMING CHEN, *Taiwan Investments in China and Southeast Asia: "Go West, but Also Go South"*, p.458-460.

¹³² CHANG, J I GOLDSTEIN S.M. 2007. *Introduction: The WTO and Cross-Strait Economic Relations*". Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M.Goldstein p. 30.

¹³³ *ibid.* p.31.

de l'estret, provocant que les inversions de Taiwan a la Xina es mantinguessin pràcticament estables entre 1992 i 1999.

No obstant, no va aconseguir mitigar l'atractiu que generava la inversió a la Xina i aquesta s'incrementà, de forma significativa, a partir de 1999. Diversos van ser els motius, en primer lloc, la inversió als països de l'ASEAN-4 era significativament més costosa degut a l'elevada inflació i l'increment salarial de la majoria de països. En segon lloc, les polítiques industrials de països com Malàisia i Tailàndia, encarades a la inversió en indústries intenses amb capital, reduïren els incentius a la inversió estrangera en indústries intenses en mà d'obra. En tercer lloc, els incentius a la inversió als països de l'ASEAN-4 era únicament rentable per empreses d'elevada dimensió, generalment participades pel govern del *Kuomintang*, mentre que oferia oportunitats molt limitades a les petites i mitjanes empreses.¹³⁴ Finalment, en quart lloc, la crisi financera i canviaria viscuda, amb especial virulència, pels membres de l'ASEAN-4 durant l'any 1997 i la seva conseqüent repercussió sobre l'economia de Taiwan suposà un punt d'inflexió en la relació financera i econòmica entre Taiwan i els països de l'ASEAN-4. Concretament, el 1997 la inversió a la Xina augmentà de forma significativa, per retornar en valors estables durant el bienni 1998-1999.

L'increment de la interacció econòmica entre ambdues parts de l'estret observat a partir de 1999 es reforçà i va augmentar de forma significativa amb l'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC, que va suposar l'inici del tercer període. En aquest sentit, Janchovichina i Martin (2001, 221) estimaren que en termes relatius Taiwan seria el principal beneficiat de l'entrada xinesa a la OMC. Els autors estimaren que la major integració econòmica i comercial entre ambdues economies es traduiria amb una guany anual pròxim als 3 bilions de dòlars per l'economia de Taiwan.¹³⁵

El govern de Taiwan començà a relaxar les restriccions a la inversió en determinats sectors. La política adoptada pel govern de

¹³⁴ CHEN, XIANGMING. *op. cit.*, p. 458-460.

¹³⁵ JANCHOVICHINA, ELENA; MARTIN, WILL. 2001. *Trade Liberalization in China's Accession to WTO*, p.221.

Taiwan va ser la de “liberalització activa amb una gestió efectiva”. La política es caracteritzava per una liberalització activa a la inversió en determinats sectors, però sempre valorant de forma efectiva els riscos associats d'aquesta liberalització. Com a conseqüència de les mesures, la inversió es va liberalitzar en 8.163 productes agrícoles i industrials, el 93.82% del total, a l'agost de 2002.¹³⁶

De la mateixa forma, la inversió en sectors estratègics com les infraestructures i els serveis es va relaxar incloent 68 productes, entre ells, els productes del sector de les assegurances. No obstant, sectors d'alta tecnologia, béns públics i finances quedaren exclosos de l'acord.¹³⁷

L'entrada de Taiwan a l'OMC no va evitar que les principals restriccions a la inversió a la Xina es mantingueren durant els vuit anys de govern de Cheng Shui-bian (2000-2008). Fins l'any 2008, el govern de Taiwan prohibia la inversió en projectes de infraestructures, alta tecnologia i indústries de serveis, així com limitava a un màxim del 40% la inversió per part de les empreses de Taiwan a la Xina.¹³⁸ Malgrat les restriccions, la inversió oficial de Taiwan a la Xina es va quintuplicar entre 2001 i 2010.¹³⁹ Addicionalment, una part significativa d'aquesta inversió es va realitzar per canals no oficials, especialment a través de tercers països com Hong Kong.

La victòria del govern de Ma Ying-Jeou, en les eleccions presidencials de 2008 va inaugurar el quart període de la relació econòmica amb la Xina. La victòria de Ma Ying-Jeou va suposar un increment significatiu de la relació econòmica entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. Com apunta la Figura 15, el govern de Ma Ying-Jeou va realitzar una aposta decidida per la reducció de les restriccions a la inversió a la Xina per part de les empreses de Taiwan.

¹³⁶ SCHIVE, CHI. 2007. *Economic Prospects from Cross-Strait WTO Membership*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 127.

¹³⁷ *Ibid*

¹³⁸ ROY, DENNY, *op. cit*, p.81.

¹³⁹ Informació obtinguda del Mainland Affairs Council
<<http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm>> (20 d'octubre de 2011).

Figura 15: Restriccions a la inversió de Taiwan a la Xina.

Taiwan's Restrictions on Investment in Mainland China [‡]			
Net Worth (NW) in US\$ millions			
Pre-August 2008		Post-August 2008	
Category	Limit	Category	Limit
Companies with NW > \$334	20% of NW	All Companies [†]	Higher of: 60% of NW or \$2.6
Companies with \$167 ≤ NW ≤ \$334	30% of NW		
Companies with NW < \$167	40% of NW		
Individuals	\$2.7/year	Individuals	\$5/year

‡: Exchange rate: NT\$33.4 = US\$1

†: Companies with annual revenue of at least \$16 million and at least 50 employees may have no investment restriction. In addition, restrictions only pertain to funds raised locally, as those raised abroad have no restriction.

Font: Federal Reserve Bank of San Francisco, *Hong Kong's Role in the Movement Toward a More Integrated Greater Chinese Marketplace*, p.2.

Malgrat les bones notícies, l'any 2009 es va tancar amb una caiguda de la inversió de Taiwan a la Xina. No obstant, sense una període temporal major seria lògic atribuir aquesta tendència a la recessió econòmica viscuda, a escala mundial, durant els darrers anys. Malgrat les xifres de 2009, el govern de Taiwan ha continuat amb la seva aposta per obrir la inversió a la Xina. Les dades de 2010 semblen confirmar la tendència de creixement esperada en la relació econòmica entre Taiwan i la Xina.

En els següents capítols s'analitza l'impacte sobre l'economia de Taiwan de dos esdeveniments concrets que alteraren de forma significativa la relació econòmica entre la Xina i Taiwan. Per una banda, la tercera crisi de l'estret de Taiwan que es traduí en un significatiu impacte negatiu sobre l'economia de Taiwan durant el període comprès entre 1995 i 1996. En contraposició, l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC, a finals de 2001 i principis de 2002, va suposar un punt d'inflexió, així com un increment significatiu en la relació entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.

3.4 Anàlisi de l'impacte econòmic de la tercera crisi de l'estret de Taiwan (1995-1996).

Entre 1987 i 2010, el període de major tensió en les relacions entre ambdues parts de l'estret de Taiwan es situa en la tercera crisi de l'estret de Taiwan que s'inicia el juliol de 1995 i perdura fins el març de 1996.

Les declaracions del president Lee, durant la seva estància a Estats Units del 8 al 11 de juny de 1995, en les que afirmava que "la República de la Xina a Taiwan és un estat sobirà", es van convertir en la primera desviació formal del principi d'"una única Xina". Aquest principi que era àmpliament respectat fins el moment pels líders d'ambdues parts de l'estret de Taiwan, va tenir una resposta immediata i contundent per part del govern xinès, el qual va realitzar diverses proves militars, entre les quals s'inclourien el llançament de míssils pròxims a l'illa de Taiwan que suposaren el inici de la tercera crisi de l'estret de Taiwan.

Seguint la descripció del conflicte realitzada per Sheng Lijun, la tercera crisi de l'estret de Taiwan es pot dividir en les següents fases:¹⁴⁰

- Del 21 al 26 de juliol de 1995: el govern xinès realitzà diverses proves militars en una àrea de mar situada al nord de Taiwan. Malgrat que els exercicis militars s'havien iniciat el juny de 1994, aquests van ser els primers que es situaren a una distància tan reduïda de l'illa de Taiwan.
- Del 15 al 25 d'agost de 1995: el segon exercici militar va ser el llançament de míssils i artilleria sobre una zona, aproximadament 1/6 part de la dimensió de Taiwan, situada a 136 kilòmetres al nord de Taiwan.
- Del 22 al 25 de novembre de 1995: l'exèrcit xinès realitzà exercicis militars al voltant de la illa de Dongshan. L'illa, situada a la província de Fujian i pròxima a l'estret de Taiwan, presenta unes característiques topogràfiques, climàtiques i de terreny semblants a l'illa de Taiwan. A diferència dels anteriors, aquest exercici utilitzà l'armada i el nou equipament de l'exèrcit xinès. L'exercici s'interpretà com una pràctica en cas d'una futura invasió terrestre a Taiwan.

¹⁴⁰ LIJUN, SHENG. 2001. *op.cit.* p.28-34

Tanmateix, els principals exercicis militars tingueren lloc entre el 8 i el 25 de març de 1996. Durant aquests 17 dies es produïren tres rondes d'exercicis militars:

- Del 8 i el 15 de març de 1996 es realitzaren dos exercicis militars amb el llançament de míssils pròxims a l'illa de Taiwan. El primer situat entre 20 i 40 milles nàutiques del nord est de Taiwan, zona pròxima al port de Keelung. El segon es situà entre 30 i 50 milles nàutiques de Kaohsiung situat al sud-oest de Taiwan. Els dos exercicis cobriren una zona d'unes 500 milles nàutiques.

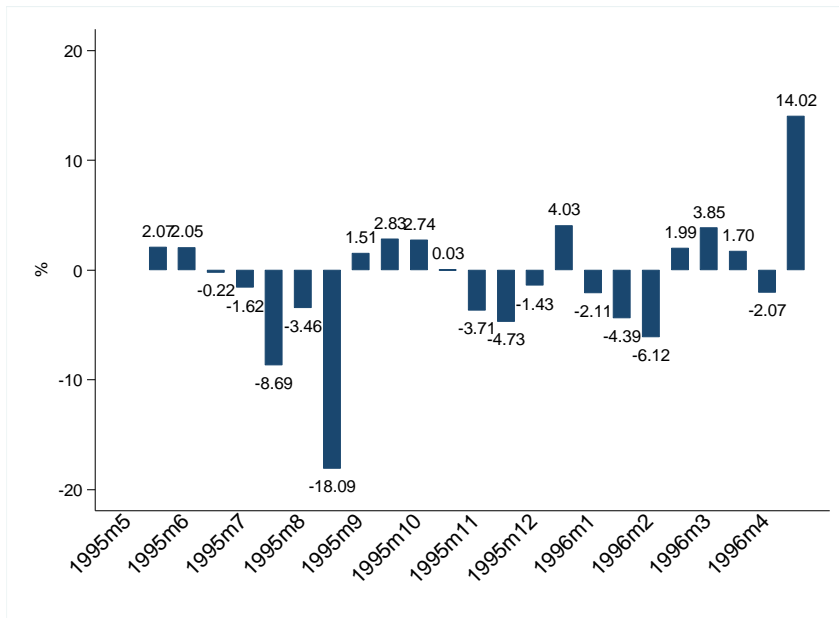
- Del 12 al 20 de març es produïren la segona ronda d'exercicis militars, exercicis navals i per aire amb munició real.

-Finalment, la tercera ronda, s'inicià el 19 de març i va ser una operació a gran escala per mar, terra i aire pròxim a la illa de Pingtan. L'illa més gran de Fujian i, com el cas de Dongshan, amb característiques geogràfiques i climàtiques semblants a l'illa de Taiwan.

Segons aquesta descripció podem delimitar quatre períodes temporals diferents on l'amenaça de guerra va ser més que possible: (i) del 21 al 26 de juliol de 1995, (ii) del 15 al 25 d'agost de 1995, (iii) del 22 al 25 de novembre de 1995 i (iv) del 8 al 25 de març de 1996.

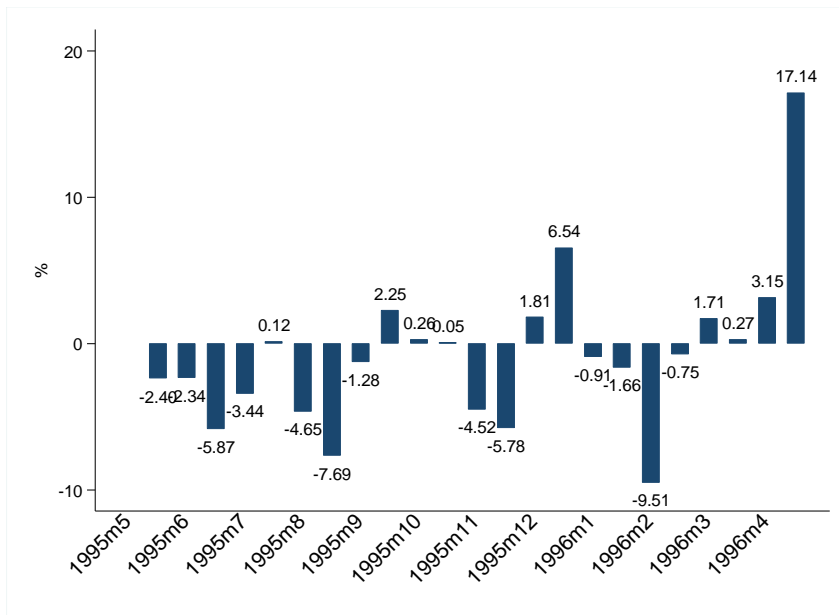
La Figura 16 i la Figura 17 descriuen l'evolució bisetmanal de l'índex borsari de Taiwan en comparació al TOPIX i el NYSE Composite durant el període comprès entre juny de 1995 i abril de 1996.

Figura 16: Diferència percentual en l'evolució bisetmanal del índex borsari TAIEX i el TOPIX. Juny 1995-Abril 1996.

Font: Autor utilitzant dades de la base de dades Datastream.

Figura 17: Diferència percentual en l'evolució bisetmanal del índex borsari TAIEX i el NYSE. Juny 1995-Abril 1996.

Font: Autor utilitzant dades de la base de dades Datastream.

Durant el juny de 1995 i el març de 1996, l'índex borsari de Taiwan registrà un descens del 18%, en comparació al augment del 15% del TOPIX i del 23% del NYSE registrats durant el mateix període.

En concret, la diferència entre l'evolució del TAIEX, en comparació a la resta d'índexs borsaris, vindria explicada per el seu comportament

negatiu en les setmanes prèvies i durant les diferents fases d'exercicis militars descrites anteriorment.

En comparació a la resta d'índexs internacionals, les principals caigudes del TAIEX es situaren entre juliol i setembre de 1995, entre novembre i principis de desembre de 1995, així com entre finals de gener i febrer de 1996.

Finalment, és important destacar l'evolució positiva del TAIEX a finals de març i sobretot durant el mes d'abril de 1996. El creixement del TAIEX va ser conseqüència de dos factors. En el camp econòmic, el banc central de Taiwan introduí més de 3 bilions de dòlars en el mercat de valors de Taiwan durant la setmana prèvia a les eleccions.¹⁴¹ En el camp militar, el 8 de març de 1996, el govern d'Estats Units envià dos fragates de guerra amb l'objectiu de garantir l'estabilitat a la zona. Com a resultat, el mercat borsari s'estabilitzà el 18 de març, cinc dies abans de les eleccions presidencials.

La reducció de la tensió a la zona i la normalitat en les eleccions de 1996 facilitaren que els inversors recuperessin la confiança en el mercat taiwanès. Tal conclusió, queda reflectida en el fet que durant el mes d'abril de 1996, quan s'estabilitzaren els mercats, l'índex borsari de Taiwan registrés un creixement del 19%.

No obstant, el govern de Taiwan va pagar un elevat cost per estabilitzar l'economia. Entre juny de 1995 i abril de 1996 el govern de Taiwan es va veure obligat a invertir més de 27 bilions de dòlars per estabilitzar la el tipus de canvi i la borsa de Taiwan i, per tant, recuperar la confiança dels inversors. En conclusió, la tercera crisi de l'estret de Taiwan va suposar un important i immediat efecte sobre el valor de les principals empreses de Taiwan i en conseqüència sobre la seva economia.

¹⁴¹ TUNG, CHEN YUAN. 2002. *China's Economic Leverage and Taiwan's Security Concerns with Respect to Cross-Strait Economic Relations*. Chapter 11.

3.5 Anàlisi de l'impacte econòmic de l'entrada de Taiwan i Xina a la OMC

A finals de 2001, Chen Shui-bian no travessava el seu millor moment en el govern. L'estret marge de la seva victòria el situava en una posició molt delicada a nivell polític mentre que, la situació econòmica de Taiwan tampoc l'ajudava. El mercat borsari, afectat per l'esclat de la bombolla tecnològica amb especial impacte en sector dels semiconductors, s'havia desinflat entre maig de 2000 i agost de 2001. El producte interior brut es va contreure en un 4.21% durant el tercer trimestre de 2001 i l'expectativa eral d'una caiguda del 2.12% durant el quart trimestre.¹⁴²

No obstant, l'any 2001 suposaria un punt d'inflexió en la situació comercial de Taiwan. En concret, dos van ser els motius que alteraren el aquesta situació comercial. El primer correspon a l'acceptació per part govern de Taiwan, a principis de 2001, dels "tres mini-links" que suposaren un accés directe del comerç, transport i serveis postals entre les illes de Kinmen i Matsu, situades en territori de Taiwan, i la província de Fujian. En segon lloc, l'entrada de Xina i Taiwan a l'OMC, produïda el desembre de 2001 i el gener de 2002, suposà, com s'ha descrit anteriorment, un increment significatiu de la interacció econòmica i comercial entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.

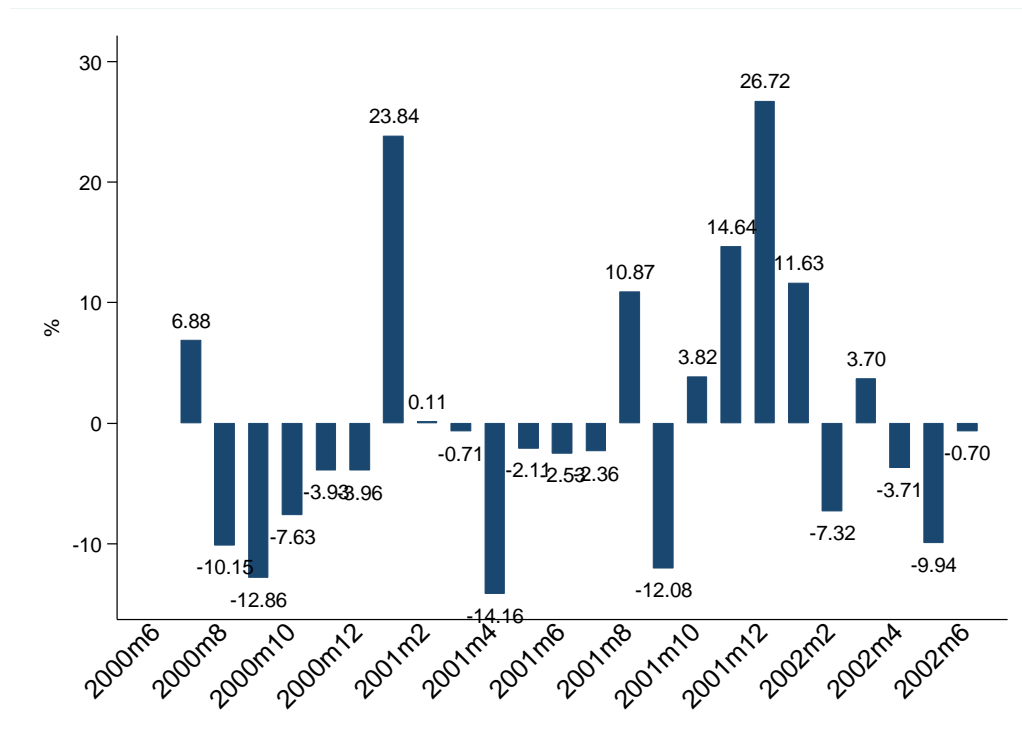
En el context de recessió econòmica i caiguda borsària a nivell mundial, el mercat borsari de Taiwan reaccionà de forma significativament positiva, en comparació als índexs de referència d'Estats Units i Japó, durant els mesos en els quals es produïren els acords comercials descrits anteriorment.

En la Figura 18 i la Figura 19 s'observa l'evolució del TAIEX respecte el NYSE i el TOPIX durant els dos primers anys de govern de Chen Shui-bian (2000-2008). En les dues figures s'observen dos períodes on la rendibilitat del TAIEX és superior a la dels índexs de referència de Estats Units i Japó. El primer període es situa el mes de gener de 2001,

¹⁴² LIJUN, SHENG. 2002. *op.cit* .p.65

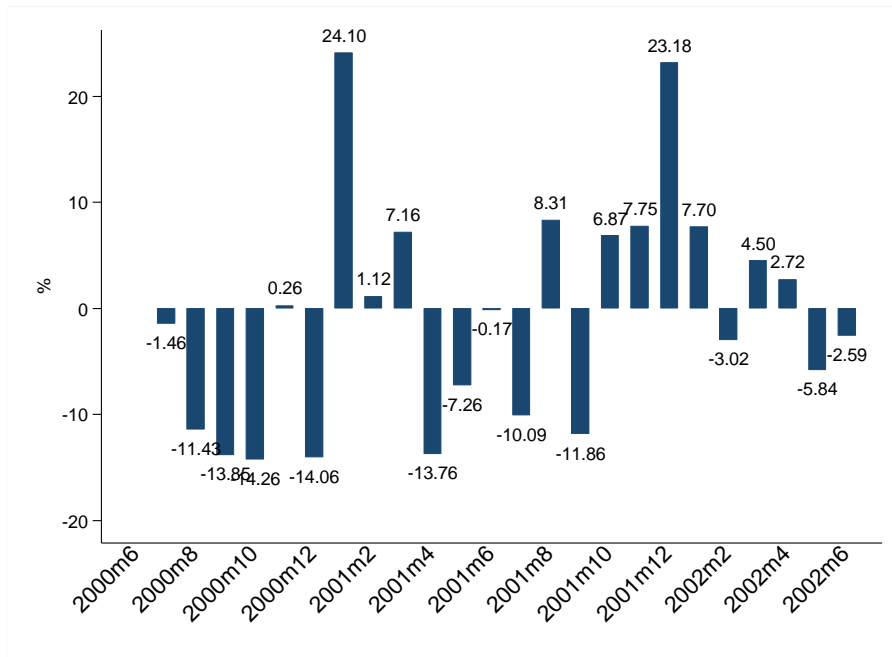
coincidint amb l'aprovació dels "mini-three links", en aquest mes la rendibilitat del TAIEX va ser del 25%, en comparació a l'augment del 1% registrat pel NYSE i el TOPIX durant el mateix període. El segon període coincideix amb els darrers mesos de 2001, novembre-desembre de 2001, i amb el mes de gener de 2002, en aquests mesos es produeix la confirmació de l'entrada de Xina i Taiwan a l'OMC, la rendibilitat del TAIEX va ser del 25%, en comparació al moderat augment del 2% del NYSE i la caiguda del TOPIX (-2%).

Figura 18: Diferència percentual en l'evolució mensual del índex borsari TAIEX i el TOPIX. Juny 2000-Juny 2002.

Font: Autor utilitzant dades de la base de dades Datastream.

Figura 19: Diferència percentual en l'evolució mensual del índex borsari TAIEX i el NYSE. Juny 2000-Juny 2002.

Font: Autor utilitzant dades de la base de dades Datastream.

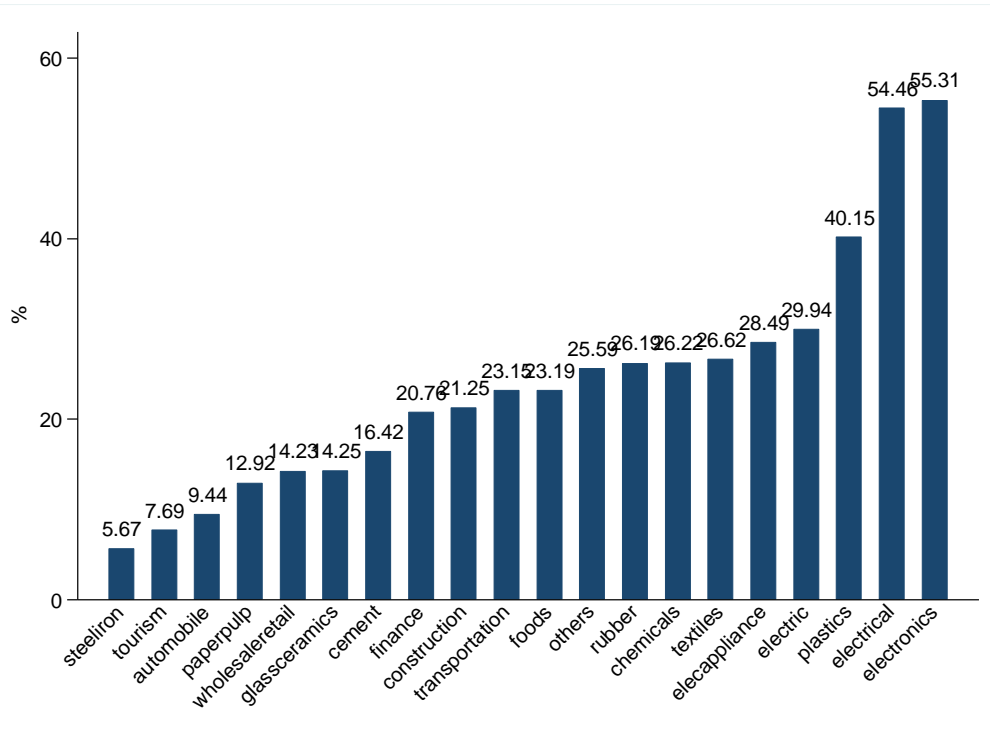
Els resultats anteriors indiquen que l'economia de Taiwan valorà de forma significativament positiva un augment de la relació comercial entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. L'aprovació dels "tres mini-links" va facilitar el intercanvi comercial i econòmic entre ambdues parts de l'estret evitant que els empresaris de Taiwan hagin d'utilitzar tercers països o utilitzar vies no legals per comercialitzar o invertir a la Xina.

No obstant, el creixement observat com a conseqüència de la major interacció econòmica no es va distribuir de forma homogènia entre els diferents sectors de l'economia de Taiwan. Utilitzant dades sobre l'evolució sectorial, proporcionada per la borsa de Taiwan, s'ha analitzat l'impacte dels acords comercials sobre els diferents sectors de l'economia de Taiwan.

L'anàlisi sectorial constata que els sectors relacionats amb la indústria electrònica es convertiren en els principals beneficiats de l'augment de la interacció econòmica entre ambdues parts de l'estret de Taiwan, així com de l'entrada de Taiwan a l'ONU. La Figura 20 descriu la rendibilitat dels diferents índexs sectorials de l'economia de Taiwan entre novembre de 2001 i gener de 2002.

La Figura 20 mostra que són els sectors relacionats amb els components electrònics els més beneficiats de l'obertura comercial de Taiwan a l'exterior, en l'altre extrem observem que sectors com el turisme o el sector automobilístic registren creixements més moderats.

Figura 20: Diferència percentual en l'evolució sectorial de la borsa de Taiwan (TAIEX) entre novembre de 2001 i gener de 2002.

Font: Autor utilitzant dades de la base de dades Datastream.

La divergència en l'evolució dels diversos sectors econòmics coincideix amb la teoria econòmica. Per una banda, sembla lògic que els acords comercials afectin de forma més moderada aquells sectors no afectats directament per l'expectativa de reducció d'aranzelària, així els sector terciari on no existeix una activitat comercial definida, com per exemple, el sector del turisme o la construcció presenten rendibilitats inferiors a la mitja.

Tanmateix, una reducció de les barreres comercials no suposa un efecte homogeni en el conjunt dels diferents sectors comercials. Segons la literatura econòmica, una reducció de les barreres aranzelàries millora la situació d'aquells sectors en els quals Taiwan presenta un avantatge comparatiu respecte a la resta de països del món. Com a conseqüència

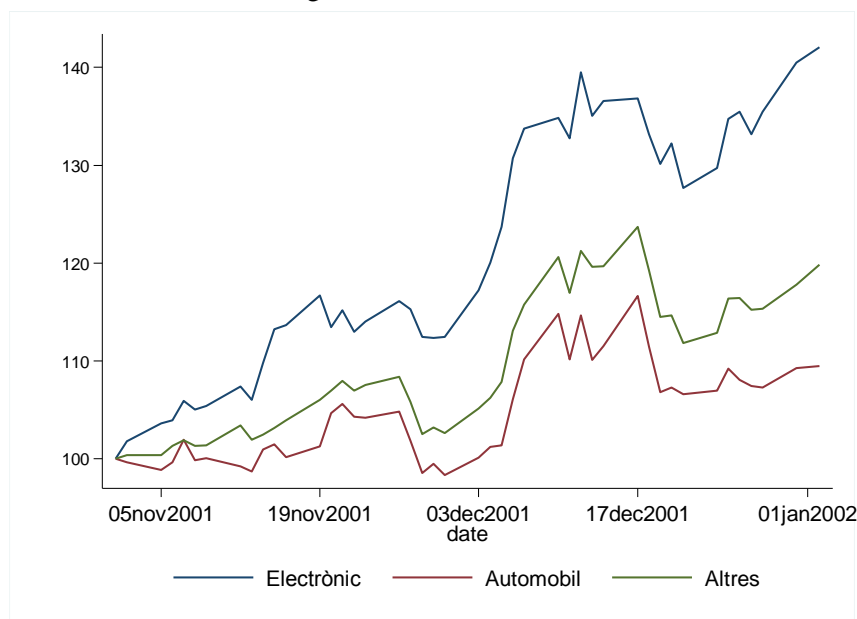
d'aquest avantatge, Taiwan podria exportar els seus productes a la resta d'estats membres de l'OMC a un menor cost.

En contrast, aquells sectors de l'economia de Taiwan que s'havien desenvolupat emparats amb una sobreprotecció aranzelària es veuen perjudicats per l'entrada de Taiwan a l'OMC. En aquests sectors, una reducció aranzelària suposa una major exposició a la competència internacional. Per entendre, aquesta diferència el treball es focalitzarà en dos sectors que han registrat un comportament oposat com a conseqüència de l'entrada de Taiwan a l'OMC: el sector electrònic i el sector automobilístic.

En el període comprès entre octubre de 2001 i gener de 2002, el sector electrònic registra un creixement significativament superior a la mitjana de sectors de l'economia de Taiwan, en contrast, el sector automobilístic es situa entre els sectors amb menor creixement.

La Figura 21 descriu l'evolució borsària del sector automobilístic i electrònic de Taiwan abans i després de l'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC, així com l'evolució de la mitjana dels sectors de l'economia de Taiwan entre octubre de 2001 i gener de 2002.

Figura 21: Diferència percentual en l'evolució sectorial de la borsa de Taiwan (TAIEX) entre novembre de 2001 i gener de 2002.

Font: Autor utilitzant dades de la base de dades Datastream.

A fi d'explicar aquesta divergència, el treball analitza la situació d'ambdós sectors prèvia a la seva entrada a l'OMC.

La creació d'una indústria automobilística a Taiwan va respondre a un objectiu estratègic del govern de Taiwan. Inicialment, protegit a través d'elevades tarifes aranzelàries, aquestes es van reduir de forma progressiva, del 60% de 1986 fins el 30% de 1992.¹⁴³

Com a condició a l'entrada de Taiwan a l'OMC, el govern de Taiwan es va comprometre a reduir la protecció del sector automobilístic, els diferents acords suposaren una reducció de la protecció aranzelària així com la reducció d'altres restriccions en la importació d'automòbils i de peces d'automòbil.¹⁴⁴

Un estudi de Seetto i Yu indica que: (i) utilitzant l'experiència anterior una reducció de les tarifes a la importació en un 1% provoca una reducció del 1.56% de la quota de mercat de les empreses de Taiwan, (ii) la supressió de les quotes de importació, aplicades sobre alguns dels principals països exportadors d'automòbils, augmenta l'efecte negatiu sobre la indústria local i (iii) la supressió de lleis que exigien un mínim percentatge de producció local en el conjunt de l'automòbil redueix el potencial mercat de les empreses productores de components afectades per la competència internacional.¹⁴⁵ En conclusió, l'entrada de Taiwan a l'OMC suposà una reducció de la protecció que fins el moment disposava el sector automobilístic de Taiwan augmentant la competència internacional. Aquesta situació explica el seu comportament borsari durant els mesos de negociació de l'entrada de Taiwan a l'OMC.¹⁴⁶

En la situació oposada trobem la indústria electrònica de Taiwan. En la dècada dels 90, a mesura que Taiwan s'especialitzava en la producció i el desenvolupament de productes d'alta tecnologia, un major nombre de productes es produïren a la Xina a través dels acords OEM (Original Equipment Manufacturer). El sistema de producció OEM permet

¹⁴³ CHWO-MING, JOSEPH YU. 2007. *The impact of Accession to the WTO: The Case of the Automobile Industry*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 127.

¹⁴⁴ *ibid*

¹⁴⁵ *ibid*

¹⁴⁶ *ibid*

que la Xina realitzi la fabricació i embalatge d'aquelles parts dels productes que requereixen menors dificultats tecnològiques, com aparells de música, televisions, calculadores, amb la necessitat d'una menor despesa laboral; deixant les parts més tècniques de la producció a les indústries de Taiwan.¹⁴⁷

El sector electrònic concentrà la majoria de la inversió procedent de Taiwan a la Xina. Entre principis dels anys 90 fins l'entrada de Taiwan a la OMC, la inversió de Taiwan a la Xina en el sector electrònic augmentà de forma continuada. En dades del MAC, entre 1991 i 2004, la inversió de Taiwan en el sector electrònic de la Xina va ser superior al 32%. L'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC va servir com a catàlisi per la fusió de la base industrial de productes electrònics entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.¹⁴⁸

Les sinergies productives entre Taiwan i la Xina es traduïren en un augment de la inversió de Taiwan en el sector electrònica de la Xina, situant-se per sobre dels 2.5 bilions de dòlars el 2002 i consolidant-se amb la creació dels parcs de productes electrònics del delta del riu de les Perles (província de Guandong) i dels parcs d'alta tecnologia i semiconductors de l'àrea de Shangai.¹⁴⁹

3.6 Conclusions

Abans de 1990 els contactes econòmics oficials entre ambdues parts de l'estret eren pràcticament inexistents. L'obertura va ser restringida i gradual, sectors estratègics com les infraestructures, les empreses d'alta tecnologia i les indústries de serveis quedaren excloses dels fluxos oficials de inversió. L'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC facilità l'augment de la inversió de Taiwan a la Xina. Tanmateix, no va ser fins el 2008, amb la victòria de Ma Ying-Jeou que el govern de Taiwan realitzà una aposta decidida per eliminar les restriccions a la inversió a la Xina.

¹⁴⁷ TRAPPEY, CHARLES. 2007. *The impact of the WTO on Taiwan's and China's Electronic Industries*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p. 127.

¹⁴⁸ *ibid*

¹⁴⁹ *ibid*

En el transcurs del capítol s'han analitzat dos esdeveniments polítics de significativa rellevància per entendre l'evolució de les relacions econòmiques entre Taiwan i la Xina. El primer esdeveniment és la tercera crisi de l'estret de Taiwan, situada entre 1995 i 1996, que va suposar un important impacte econòmic en l'economia i les finances de l'illa. El segon va ser l'entrada de Xina i Taiwan a l'OMC, desembre de 2001 i gener de 2002, respectivament. Aquest esdeveniment va suposar un impacte positiu sobre l'economia de Taiwan i en les relacions econòmiques amb la Xina.

Tanmateix, l'entrada de Taiwan a l'OMC no va implicar un efecte homogeni entre els diferents sectors de l'economia de Taiwan. Els sectors en els quals Taiwan disposava d'un avantatge comparatiu respecte a la resta d'economies, com el sector electrònic, es varen beneficiar de forma més significativa que sectors que s'havien desenvolupat emparats amb elevades barreres comercials, com el sector automobilístic.

Conclusions

Conclusions del treball

Segons els experts en geografia, en els temps antics, la Xina continental i l'illa de Taiwan estaven connectades per via terrestre. Actualment, els dos territoris estan separats per l'estret de Taiwan que, en el seu punt més pròxim, separa la Xina i Taiwan en aproximadament 134 kilòmetres.¹⁵⁰

Des de la dinastia Yuan (1271-1368) existeix informació de intercanvis comercials i econòmics entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.¹⁵¹ La relació econòmica entre els territoris de Taiwan i la Xina es va mantenir present fins el 1949. No obstant, la victòria de l'exèrcit de Mao Zedong i el conseqüent exili del KMT a l'illa de Taiwan va provocar la divisió de Taiwan i la Xina a través d'una frontera de la guerra freda, eliminant qualsevol relació oficial a nivell econòmic i comercial entre ambdues economies fins el 1987.

A partir de 1987, el govern de Taiwan va iniciar els primers contactes comercials amb la Xina. Tanmateix, el procés d'obertura va ser gradual i estrictament regulat, limitant el potencial creixement de la interrelació econòmica i comercial amb la Xina a través de l'imposició d'estrictes barreres legals sobre la inversió i el comerç.

No obstant, en les darreres dues dècades els vincles econòmics i comercials entre ambdues parts de l'estret han augmentat de forma significativa. La Xina ha passat a ser el destí del 21% del comerç i del 84% de la inversió procedent de Taiwan.¹⁵² La literatura econòmica destaca que un augment de la interdependència econòmica està associat a un increment de la relació política. En definitiva, l'augment dels

¹⁵⁰ LIJUN, SHENG. 2001. *op.cit* .p.9

¹⁵¹ *Ibid*

¹⁵² Les dades de comerç s'han obtingut del Bureau of Foreign Trade de Taiwan <<http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/>>. Les dades de inversió del Informació obtinguda del Mainland Affairs Council <<http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm>> (20 d'octubre de 2011).

interessos econòmics comuns entre dues economies facilita una convergència en els seus interessos polítics.¹⁵³

Tanmateix, la relació política viscuda entre ambdues parts de l'estret de Taiwan des de 1987 sembla haver trencat amb aquesta situació. La preocupació de la seguretat dels interessos econòmics de Taiwan, el creixement d'una identitat pròpia taiwanesa, així com els esforços dels polítics de Taiwan per redefinir les relacions entre ambdues parts de l'estret han augmentat el clima de tensió política a l'estret de Taiwan. Com descriu Joseph Fewsmith, en les últimes dues dècades a Taiwan "les forces centrípetes de la relació econòmica s'han posat contra les forces centrífugues de la relació política i identitaria".¹⁵⁴

El treball s'ha iniciat amb la hipòtesis que les relacions polítiques han afectat el ritme de creixement de la relació econòmica i comercial entre ambdues parts de l'estret. Per donar resposta aquesta pregunta, el treball en quatre etapes la relació entre Taiwan i la Xina entre 1987 i 2010.

Entre 1949 i 1987, el contactes econòmics i comercials oficials entre ambdues parts de l'estret de Taiwan eren inexistents. Abans de 1987, els intercanvis econòmics i comercials entre la Xina i Taiwan es desenvoluparen en la seva totalitat utilitzant camins no oficials, el comerç i l'inversió a través de tercers països, com el cas de Hong Kong, era l'exemple més evident.

En el primer període, comprès entre 1987 i 1993, s'iniciaren les relacions comercials i econòmiques entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. El creixement dels acords econòmics es produeix en un context de democratització de Taiwan que redueix el poder els *waisheng ren*, els habitants de Taiwan arribats amb l'exili de Chiang Kai-Shek i atorga major poder *bensheng ren*, els residents a Taiwan durant el període previ a 1949.

¹⁵³ FEWSMITH, JOSEPH. 2007. *The Political Economy of Cross-Strait Relations*. Capítol inclòs en el llibre *Economic Reform and Cross-Strait Relations. Taiwan and China in the WTO* de Julian Chang i Steven M. Goldstein (ed). p.187-188.

¹⁵⁴ *ibid*

En un inici, el govern de Taiwan va establir, a través d' un restringit procés d'obertura, estrictes barreres legals sobre la inversió i el comerç. Per altra banda, la Xina, conscient de la situació, oferia als inversors de Taiwan un tracte preferencial i incentius financers, produint un permanent i estratègic dèficit comercial, amb l'objectiu d'utilitzar el comerç amb Taiwan com a primer pas per apropar Taiwan a la seva "terra mare".¹⁵⁵

A nivell comercial, la classe empresarial de Taiwan va utilitzar el comerç amb tercers països, especialment en el cas de Hong Kong, per evitar les barreres comercials imposades per el govern de Taiwan. En el cas de la inversió, no existeix una base de dades completa, però la majoria dels fluxos econòmics arribaren a la Xina a través de canals no oficials. A nivell oficial, no va ser fins a finals de la dècada dels 80 que el govern de la Xina va facilitar que oficialment "alguns empresaris aventurers comencessin a invertir en les ciutats costeres xineses, especialment en la ciutat de Xiamen que està situada just a l'estret de Taiwan".¹⁵⁶ Tot i així, les dades mostren que el creixement de la inversió oficial realitzada durant els primers anys va ser "molt moderada".¹⁵⁷

El segon període, comprès entre 1993 i 2000, es caracteritza per la deriva nacionalista del govern de Lee Teng-hui. La nova definició de la relació entre Taiwan i la Xina com "una relació entre dos estats, o com a mínim una relació especial entre dos estats" contrastava amb el principi àmpliament acceptat i consensuat de l'existència d'una "única Xina" que havia determinat les relacions entre els governs de Taiwan i la Xina des de 1949.

El govern de Lee Teng-hui va augmentar el nivell de tensió entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. La seva política va provocar un canvi en la visió de la Xina per part de la població de Taiwan, traduint-se en una caiguda del percentatge població que es considerava únicament xinesa, que va passar del 48.5% l'any 1993 a 13.1% a mitjans de 1999. En contrast, la gent que es considerava taiwanesa en comptes de xinesa va incrementar-se d'un 16.7% a un 44.8% durant el mateix període.

¹⁵⁵ ZHAO, SUISHENG. *op. cit.*, p. 184.

¹⁵⁶ *Ibid*, p.180.

¹⁵⁷ *Ibid*, p.180.

A nivell comercial, una part significativa del comerç entre Taiwan i la Xina es continuava realitzant a través de canals no oficials, com el cas de Hong Kong. Aquest comerç que, durant el període, cobria un 66% dels fluxos comercials entre Taiwan i la Xina substituï el comerç directe amb la Xina.¹⁵⁸

En el cas de la inversió, Lee Teng-hui, realitza diverses visites a països del sud-est asiàtic a fi d'establir alternatives comercials perquè els empresaris de Taiwan canviessin el destí de les seves inversions, promocionant la inversió a Vietnam i als països de l'ASEAN-4 (Indonèsia, Malàisia, Filipines i Tailàndia) en substitució de la Xina. L'estratègia que es va iniciar l'any 1994 va tenir un efecte moderat i transitori. A partir de 1999, la inversió de Taiwan a la Xina va a tornar a augmentar de forma significativa.

El principal conflicte entre ambdues parts de l'estret es produí entre 1995 i 1996. L'actitud independentista del president Lee, especialment després del seu discurs en la universitat de Cornell, es traduí en el inici d'un conjunt de probes militars xineses pròximes a l'illa de Taiwan. El conflicte militar conegut com la tercera crisi de l'estret de Taiwan va suposar un important cost per l'economia de Taiwan. Entre juny de 1995 i abril de 1996, el govern de Taiwan es va veure obligat a invertir més de 27 bilions de dòlars per estabilitzar la el tipus de canvi i el mercat borsari. Tanmateix, l'efecte va ser temporal i va desaparèixer a partir de l'abril de 1996. A nivell extern, la fluxos de inversió i especialment els fluxos comercials no es van veure afectats de forma significativa per el període de crisis.

El tercer període comprès entre 2000 i 2008 va estar marcat per dos esdeveniments que han determinat la relació entre Taiwan i la Xina fins a l'actualitat. A nivell polític, la victòria de DPP en les eleccions presidencials de l'any 2000 va suposar la primera victòria d'un partit polític amb un missatge marcadament independentista, així com la fi del

¹⁵⁸ Estimacions calculades utilitzant la diferència entre els fluxos comercials calculats pel govern de Taiwan i el MAC.

monopoli de poder del KMT que, de forma dictatorial o democràtica, havia mantingut el control del govern de Taiwan des de 1949.

Per altra banda, a nivell econòmic, amb un mes de diferència, la Xina (desembre de 2001), i Taiwan (gener de 2002) entraren a formar part de l'OMC. L'entrada de les dues economies a l'OMC va suposar la reducció de les barreres comercials i econòmiques imposades pel govern de Taiwan, incrementant la relació econòmica entre ambdues parts de l'estret. Addicionalment, es produí un procés de substitució entre els fluxos comercials i econòmics, que es realitzaven per canals no oficials, per un augment de la relació econòmica i comercial oficial i directe entre ambdues parts de l'estret.

A nivell intern, l'entrada de la Xina i Taiwan a l'OMC va suposar un significatiu impacte econòmic a l'illa de Taiwan. A nivell borsari, les principals empreses del país experimentaren un creixement significatiu, especialment les situades en sectors que gaudien d'un avantatge competitiu amb la resta d'economies i no eren dependents de la protecció aranzelària del govern de Taiwan. A nivell comercial es produí un increment significatiu de les importacions i exportacions entre ambdues parts de l'estret de Taiwan.

Finalment, el quart període, s'inicia amb la victòria del *Kuomintang* de Ma Ying-Jeou en les eleccions legislatives de 2008. Des d'aquell moment, el govern de Ma Ying-Jeou ha realitzat importants esforços per augmentar la interacció política i econòmica entre ambdues parts de l'estret, la nova etapa vaser metafòricament descrita per Chen Yunlin, nomenat president de l'ARATS, "com el cel blau després del diluvi".¹⁵⁹

La principal aposta del govern de Ma Ying-Jeou ha estat la restauració de les tres connexions directes: comerç, serveis postals i transport i l'eliminació de les restriccions a la inversió a la Xina per part de les empreses de Taiwan. Aquestes mesures haurien de facilitar un període d'expansió en les relacions polítiques i econòmiques entre

¹⁵⁹ CHANG, WU-UEH I CHAO, CHIEN-MIN. *op.cit.* p.4.

ambdós països, així com incrementar el nivell de inversió i comerç entre Taiwan i la Xina.

Contràriament a la teoria econòmica, la interacció econòmica i comercial entre ambdues parts de l'estret de Taiwan es va desenvolupar en un clima de creixent tensió política. Malgrat les restriccions imposades pel govern de Taiwan, la classe empresarial taiwanesa no va viure d'esquena a les nombroses oportunitats que generava el mercat xinès, al seu torn, accessible, no únicament per distància geogràfica, sinó també per proximitat cultural i lingüística, així com per complementarietat comercial.

Els anàlisis presentats en el transcurs del treball mostren que les barreres comercials establertes pel govern de Taiwan únicament suposaren un augment del intercanvis comercials utilitzant camins no oficials, especialment a través de Hong Kong. En línia amb la literatura, el model indica que el diferencial comercial entre Taiwan i la Xina ha quedat cobert a través del comerç indirecte amb altres països.

Per tant, els principals beneficiats de les barreres comercials han estat tercers països, com el cas de Hong Kong, que s'han consolidat com a països intermedis en el comerç entre Taiwan i la Xina. En aquest sentit, les barreres comercials imposades pel govern de Taiwan semblen haver fracassat en el seu principal objectiu de reduir la supeditació econòmica de Taiwan amb la Xina.

En el cas de la inversió, el intent del president Lee Teng-hui de buscar alternatives a la inversió a la Xina utilitzant països del sud-est asiàtic únicament va retardar els intercanvis oficials entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. No obstant, a partir de 1999 i, posteriorment, amb l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC la inversió entre ambdues parts de l'estret va augmentar de forma considerable.

Sens dubte, l'entrada de Taiwan i la Xina a l'OMC suposa un punt d'inflexió en el creixement del comerç i la inversió entre ambdues parts de l'estret de Taiwan. La reducció de les barreres aranzelàries així com del percentatge de productes exclosos a l'exportació faciliten el creixement

de les relacions comercials i la substitució del comerç indirecte per un augment del comerç directe i oficial entre ambdós països.

Actualment, el destí de Taiwan sembla estar més lligat que mai al de la Xina. L'aposta de Ma Ying-Jeou per recuperar els vincles econòmics, polítics i socials constitueix un intent de reconstruir el pont de terra que unia la Xina amb Taiwan en els temps antics.

En contrast, en el camp polític i social, les diferències entre ambdues parts de l'estret semblen allargar-se per sobre dels 134 kilòmetres que separen els dos territoris. Tanmateix, l'ampli suport de la població per el status quo atribueix cert marge a Ma Ying-Jeou per aplicar un política de proximitat amb la Xina. El futur polític de Ma Ying-Jeou dependrà que el cel blau que descrivia Chen Yunlin, com a metàfora de la nova etapa iniciada pel govern de Taiwan en les relacions amb la Xina després de la victòria de Ma, continuï brillant, allunyant així les amenaces d'un nou diluvi a l'estret de Taiwan.¹⁶⁰

¹⁶⁰ CHANG, WU-UEH I CHAO, CHIEN-MIN. *op.cit.* p.4.

Annex 1: El model economètric

Seguint la metodologia estàndard utilitzada en la literatura sobre models de comerç internacional s'ha estimat un model de gravetat a través d'una base de dades amb informació sobre el flux comercial de Taiwan a la resta de països amb els quals manté vincles comercials durant el període comprés entre 1989 i 2010.

Mitjançant un anàlisi de regressió s'estima l'impacte mitjà sobre les exportacions que suposa: (i) un increment en el nivell econòmic del país de destí, (ii) una disminució de la distància respecte el país d'origen (Taiwan) i (iii) un impacte sobre les diferents variables que es recullen en el model de predicció. En concret, s'estima el següent model economètric:

On:

Com_{it} : el flux comercial de Taiwan al país i durant l'any t . En aquest context, flux comercial es defineix com la suma d'exportacions i importacions entre Taiwan i el país i valorades en dòlars constants de l'any 2009.

Pib_{it} : Producte interior brut del país i durant l'any t , valorat en dòlars constants de l'any 2009.

$Distància_i$: Distància del país i respecte Taiwan.

Característiques econòmiques del país de destí: En el model s'inclou la mitjana simple anual aplicada a les tarifes de la nació més afavorida per tots els productes subjectes a ser comercialitzats per el país i .¹⁶¹ Aquesta variable permet recollir aquells països més favorables al intercanvi comercial, diferenciant-los dels països amb un nivell de protecció comercial major.

¹⁶¹ Per una definició més concreta de la variable utilitzada vegis: <http://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.SM.FN.ZS>

Característiques geogràfiques del país de destí: el model inclou una variable geogràfica que recull informació sobre la possibilitat de sortida al mar de cadascun dels socis comercials de Taiwan.

Característiques polítiques del país de destí: Les característiques polítiques descriuen si el soci comercial reconeix Taiwan com un país independent de la Xina, i si pertany als organismes comercials de l'APEC i de l'ASEAN, organitzacions en les quals Taiwan és membre (APEC) o, manté estrets vincles comercials (ASEAN). Addicionalment, s'ha inclòs una variable que recull aquells països membres de l'OPEP.

Efectes fixes d'any: Variable dicotòmica que caracteritza cadascun dels anys de la mostra.

ε_{it} :Correspon al error estàndard estimat pel país i durant l'any t.

Per evitar el possible biaix ocasionat per països que representen un percentatge molt limitat del total de les exportacions i amb basat amb criteris de qualitat de predicció del model hem reduït la mostra als 160 principals socis comercials de Taiwan en cadascun dels anys de l'estudi.¹⁶²

En la Taula 4 es presenten les diferents especificacions dels model economètric.

Taula 4: Especificacions del model comercial entre Taiwan i la resta de països del món.

	(1)	(2)	(3)
	ln (exp)	ln (exp)	ln (exp)
ln (PIB)	0.941*** (0.00901)	0.900*** (0.00969)	0.875*** (0.00997)
ln (distancia)	-0.922*** (0.0430)	-0.999*** (0.0398)	-0.710*** (0.0402)
Aranzels MFN		-0.009*** (0.00257)	-0.008*** (0.00232)
País tancat al mar		-0.530*** (0.0922)	-0.364*** (0.0884)
Ambaixada de Taiwan			0.613*** (0.0621)
ASEAN			1.195*** (0.0888)

¹⁶² Els resultat qualitatiu no es veuen alterats amb la restricció mostral. L'elecció del nombre de països inclosos s'ha basat únicament amb la capacitat predictiva del model.

APEC			0.882*** (0.0597)
OPEP			1.038*** (0.0947)
Efectes fixes d'any	Si	Si	Si
Constant	4.056*** (0.517)	5.982*** (0.516)	3.680*** (0.499)
Observacions	2,558	2,503	2,503
R ²	0.811	0.819	0.852

Notes: (1) Estàndard errors quadrats entre parèntesis. (2) *,**,*** corresponen a una significativitat del 10%, 5% i 1%, respectivament.

Font: Autor utilitzant les bases de dades descrites anteriorment.

La primera columna de la Taula 4 recull la formulació més simple del model de gravetat. En aquesta especificació, únicament la variables de distància entre Taiwan i cada país de la mostra, i el PIB de cadascun dels socis comercials de Taiwan han estat considerades. Els resultats del model, seguint la intuïció econòmica, indiquen que, per una banda, mantenint la resta de factors constants, els països més allunyats de Taiwan mantenen un comerç inferior amb ell i, per altre banda, és d'esperar que els fluxos comercials d'aquells països amb un poder econòmic major, major PIB, siguin més elevats que els fluxos pertanyents a països amb menys capacitat econòmica.

En la segona especificació s'han incorporat diferents característiques econòmiques i geogràfiques que permeten una millor caracterització del país de destí. A principis del segle XX, la majoria de països han entrat a formar part de la OMC i s'han reduït de forma significativa les barreres comercials, fruit d'això el comerç internacional ha augmentat de forma significativa. No obstant, no tots els països presenten les mateixes facilitats per desenvolupar l'activitat comercial. Per tant, el model incorpora una mesura del nivell mitjà d'aranzels per cadascun dels socis comercials de Taiwan presents en cada moment del temps. Mantenint la resta de factors constants, esperaríem que una reducció en el nivell aranzelari incrementés el nivell comercial del país.

Per altre banda, en l'estimació presentada en la segona columna s'ha incorporat una variable que recull la capacitat de sortida al mar de cadascun dels socis comercials de Taiwan. Seria lògic esperar que un

país que no disposa de sortida al mar i es troba en vies de desenvolupament presenti majors dificultats per rebre exportació per via marítima que un país que disposa de sortida al mar. Per exemple, el camí més ràpid per via marítima per exportar productes a Uganda és travessar per terra Kenia o Tanzània, amb les evidents dificultats tècniques i d'augment de cost que tal situació suposa.

En la tercera especificació, s'incorporen diferents característiques polítiques del país de destí que permeten entendre perquè determinats països presenten una major interacció comercial amb Taiwan. En aquesta especificació s'han incorporat variables dicotòmiques que determinen:

- Si el país disposa d'ambaixades de Taiwan i, per tant, el considera un país independent, a tots els efectes, de la Xina. En aquest cas, per afinitats diplomàtiques, és d'esperar que el país de destí augmenti la seva probabilitat de realitzar transaccions comercials amb Taiwan.
- Si el país és membre de l'ASEAN o del APEC. Des de 1991, Taiwan és membre de l'APEC. Addicionalment, com s'ha comentat, manté estrets vincles comercials amb els diferents membres de l'ASEAN.
- Si el país és membre de l'OPEP. La literatura econòmica indica que els països membres de l'OPEP tendeixen a presentar un nivell d'exportacions més elevat. Per tant, és d'esperar, que un vegada s'ha controlat pels diferents factors econòmics i geogràfics, el nivell de importacions de Taiwan, país amb un elevat dèficit energètic, sigui major en el cas dels països membres de l'OPEP que en la resta de països.

Descrit el conjunt de variables incloses en el model, la tercera columna de la Taula 4 constitueix l'especificació més completa i, per tant, la que s'utilitza en les prediccions realitzades durant la resta del capítol. Si ens centrem en aquesta especificació, el primer que s'observa és que totes les variables incloses presenten els signes esperats per la teoria econòmica. Conjuntament al valor estimat dels diferents paràmetres, la

Taula 4 presenta el nivell de significativitat dels diferents paràmetres inclosos en el model. Com es pot observar, les variables incloses en el model són totes significatives i, per tant, la presència de cadascuna d'elles incrementa la capacitat predictiva del model.¹⁶³

En segon lloc, malgrat que en determinades situacions el seu valor pot presentar problemes d'interpretació, l'especificació elegida presenta un R^2 significatiu, del 85%, i per tant, un nivell de predicció elevat.¹⁶⁴

Seguint la literatura acadèmica sobre models de gravetat, el model presentat en aquest treball és un model *log-log*.¹⁶⁵ Aquesta especificació indica que la variable dependent i les variables independents quantitatives s'estimen utilitzant logaritmes i per tant, els paràmetres s'han d'interpretar com elasticitats i no efectes absoluts.

Basat en la tercera estimació de la Taula 4, les variables quantitatives del model s'interpreten de la següent forma, mantenint la resta de factors constants:

- Un increment d'un 1% del PIB del soci comercial de Taiwan es tradueix en un increment de 0.87% del comerç amb Taiwan.¹⁶⁶
- Un increment d'un 1% en la distància entre Taiwan i el seu soci comercial es tradueix en una caiguda del comerç amb Taiwan igual a 0.70%.
- Un increment del 1% en les tarifes aranzelàries del soci comercial de Taiwan suposa una reducció del comerç en un 0.01%.

Per altre banda, les variables qualitatives tenen la següent interpretació, mantenint la resta de factors constants:

- Ser un país en vies de desenvolupament i tancat al mar redueix el comerç amb Taiwan en un 30.5%.¹⁶⁷

¹⁶³ Una variable és significativa a nivell estadístic quan existeix una probabilitat superior al 90%, 95% o 99% que la variable en qüestió expliqui part de la variabilitat de la variable dependent.

¹⁶⁴ El R^2 és un estimador estadístic que mesura el percentatge de la variable dependent explicada a través de les variables independents incloses en el model.

¹⁶⁵ El model log-log consisteix en una tècnica economètrica estàndard que consisteix en transformar en logaritmes la variable dependent i independent abans de realitzar la estimació. Les propietats dels logaritmes faciliten reduir els valors atípics de la sèries incloses en el model economètric.

¹⁶⁶ El resultat s'ha obtingut de la següent forma: $1.01^{(0.875)}-1=0.87$. Aquesta fórmula aplica en el càlcul del conjunt de variables quantitatives.

- Disposar d'ambaixada de Taiwan suposa un increment del 84.6% en el comerç.
- Ser membre de l'ASEAN, de l'APEC o del OPEP suposa un increment del 230%, 142% i del 182% en el comerç amb Taiwan.

En el model economètric per mesurar la distància entre dos països s'ha optat per utilitzar la mitjana entre les principals ciutats ponderada per la seva població en els dos països de referència. Aquesta mesura de distància no presenta majors problemes per la majoria de països i és acceptada de forma general per la literatura acadèmica.¹⁶⁸ No obstant, la dimensió geogràfica de la Xina i la seva proximitat amb Taiwan provoquen que, en aquest cas concret, el criteri de selecció de la variable de distància tingui una importància rellevant. En el cas que tractem, els punts més pròxims entre la Xina i Taiwan estan separats únicament per 346 kilòmetres.¹⁶⁹ Tanmateix, l'àmplia extensió de la Xina provoca que la distància entre Taiwan i la capital de la Xina, Pequín, sigui igual a 1.718 km. Per altre banda, utilitzant la mesura de distància ponderada, emprada en el model economètric, la distància entre la Xina i el Taiwan es situaria en 1.490 km.

No obstant, l'objectiu del criteri de distància és disposar d'una idea de distància entre els principals centres comercials de Taiwan i els principals centres d'importació del país de destí. Utilitzant la informació proporcionada pels anuaris de cadascuna de les províncies de la Xina s'observa que més del 70% del comerç de la Xina es concentren en les regions costaneres de la Xina i en especial Guangdong, Shangai i Jiangsu. Ponderant el nivell d'exportacions de cadascuna d'aquestes regions per la distància a Taiwan s'ha obtingut una aproximació més exacte de la "distància" entre Taiwan i la Xina, en concret 841 km.¹⁷⁰

¹⁶⁷ El resultat s'ha obtingut de la següent forma: $\exp(-0.364) - 1 = 0.305$. Aquesta fórmula aplica en el càlcul del conjunt de variables qualitatives.

¹⁶⁸ En la web del CEPII es pot comprovar l'ús generalitzat de les variables de distància en els estudis acadèmics. <http://www.cepii.fr/anglaisgraph/bdd/distances.htm>

¹⁶⁹ La distància entre Taipei (Taiwan) i Xiamen (Xina) és de 346 km segons la informació proporcionada pel <http://www.geobytes.com/CityDistanceTool.htm?loadpage>.

¹⁷⁰ Segons la informació publicada en els anuaris de les diferents regions de la Xina, Shangai (113.9 milions de dòlars), Guangdong (225.2) i Jiangsu (123.6) són les principals regions importadores de la Xina. La distància entre la capital d'aquestes regions i Taiwan és de Shangai

Aquesta mesura és la utilitzada en l'estimació del comerç de Taiwan a la Xina.

(687 km), Guangdong (859 km) i Jiangsu (950 km). La distància ponderada entre les tres regions és igual a 840 km.

Annex 2: La base de dades VRA

La base de dades d'esdeveniments creada per The Virtual Research Associates, Inc (VRA). es una eina de software que analitza la informació publicada per Reuters Business Briefing (RBB) i per la base de dades de notícies de RBB. El programa extreu la primera frase de la notícia i la codifica en funció del seu origen, el seu objectiu i els actors que participen.

Cada esdeveniment es codifica mitjançant un codi numèric en funció de la seva naturalesa. Els diferents esdeveniments són codificats en 157 categories utilitzant el codi IDEA (Integrated Data for Events Analysis).

Els codi IDEA constitueix una extensió dels codis WEIS (World Event Interaction Survey, vejis McClelland 1978). Els codis WEIS permeten agrupar les notícies en 23 grups segons el seu contingut. Els codis WEIS permeten la classificació d'esdeveniments més específics incloent un dígit extra en els 23 grups inicials. Una descripció dels codis WEIS és presentada en l'Annex 3.¹⁷¹

La classificació de les notícies segons el codi WEIS ens permet agrupar-les en funció del nivell de cooperació i conflicte que suposen. L'escala Goldstein valora els diferents esdeveniments, en funció del seu codi WEIS, entre molt conflictius (-10) i molt cooperatius (+10). L'Annex 4 presenta els diferents valors de l'escala de Goldstein assignant un valor numèric a cadascun dels codis de IDEA en funció del seu nivell de cooperació (positius) o de conflicte (negatius).¹⁷²

Per la identificació dels principals períodes de tensió a l'estret de Taiwan s'han seguit els següents passos:

Identificació: Primerament, s'ha identificat en la base de dades de VRA aquelles notícies en les quals intervenen els estats de Taiwan i la Xina.

Categorització: Les notícies difereixen molt segons el seu contingut (amenaces verbals, visites diplomàtiques, amenaces militars, acords de

¹⁷¹ PEVEHOUSE AND GOLDSTEIN. 1999c. Some additional codes (in italics) were created by the KEDS (Kansas Event Data System) project.

¹⁷² GOLDSTEIN, J.S. (1992). A conflict-cooperation scale for WEIS events data. *Journal of Conflict Resolution*.

cooperació...). A fi categoritzar les diferents esdeveniments segons el seu contingut s'ha utilitzat el codi IDEA que inclou el codi WEIS.

Ponderació: Una vegada categoritzats els diferents esdeveniments és important establir una ponderació entre ells. Les diferents accions entre estats poden ser de cooperació o hostils, utilitzant l'escala de cooperació neta creada per Goldstein s'ha assignat a cadascun dels codis IDEA un valor positiu si la acció és de cooperació i un valor negatiu en cas de que sigui de conflicte.

Valoració: D'aquesta forma per cada dia, durant el període comprès entre 1990-2004, podem assignar un valor al grau de cooperació entre Taiwan i Xina. Aquest valor correspondrà a la suma de tots els esdeveniments cooperatius de Taiwan respecte a Xina i de Xina respecte a Taiwan menys la suma de tots els esdeveniments de conflicte de Taiwan respecte a Xina i de Xina respecte a Taiwan a nivell diari durant el període 1990-2004. El resultat final, serà la cooperació neta de A respecte B en aquest període.

Bibliografia

Articles i llibres

BUSSIÈRE, M; SHNATZ, B. «Evaluating China's Integration in World Trade with a Gravity Model Based Benchmark», *European Central Bank, Working Paper Series*, núm. 693. Novembre 2006.

BUSTELO,P; OLIVIÉ, I. «Economia Contemporània de l'Àsia Oriental. Els quatre dracs asiàtics». *Apunts UOC*. 2010.

CAI, Y. *High tension without War: Interpreting Taiwan Strait Relations from 1990 to 2005*. Tesis doctoral. Georgia State University. 2005.

CHANG, J. I GOLDSTEIN, S.M. (ed.). *Economic Reform and cross strait relations. Taiwan and China in the WTO*. Series on Contemporary China, vol.9. World Scientific Publishing Co.Pte.Ltd. 2007

CHANG, W. i CHAO, C.M. «Managing Stability in the Taiwan Strait: Non-Military Policy towards Taiwan under Hu Jintao», *Journal of Current Chinese Affairs*, Vol.3. 2009

CHANG H.C I RICH,H. "Symbols in Conflict: Taiwan (Taiwan) and Zhongguo (China) in Taiwan's identity Politics". *Nationalism and Ethnic Politics*. Vol 13. 2007. pàgs 129-165.

CHEN, T.J.; TANG,D.P. «Export Performance and Productivity Growth: The Case of Taiwan», *Economic Development and Cultural Change*, vol. 38, núm. 3 (Abril 1990), pàgs. 577-585.

CHEN, X. «Taiwan Investments in China and Southeast Asia: "Go West, but Also Go South"», *Asian Survey*, vol.36, núm.5. May 1996. p.447-467.

CHU, Y.H. «The political Economy of Taiwan's Mainland Policy». *Journal of Contemporary China*, Vol 6, núm. 15.1997. pàgs. 229-257.

CHU, Y.H. «Taiwan and Hong Kong re-embrace each other». *Hong Kong Journa*. Primavera 2010.

DING, ARTHUR. S. «The Lessons of the 1995-1996 Military Taiwan Strait Crisis: Developing a New Strategy Towards the United States and Taiwan» En: U.S. Army War College *The Lessons of History: The*

Chinese People's Liberation Army at 75. Carlisle Barracks: Laurie Burkitt, Andrew Scobell and Larry Wortzel, 2003, Capitol 11, pàgs. 379-402.

FEDERAL RESERVE BANK OF SAN FRANCISCO. «Hong Kong's Role in the Movement Toward a More Integrated Greater Chinese Marketplace». *Asia Focus*. January 2009.

GOLDSTEIN, J.S. «A conflict-cooperation scale for WEIS events data. *Journal of Conflict Resolution*», Vol. 36.No.2. 1992. pàgs. 369-385.

GUIO, L.; SAPIENZA, P.; ZINGALES, L. «Cultural biases in economic exchange?». *The Quarterly Journal of Economics*. Agost 2009. pàgs. 1095-1131.

IANCHOVICHINA, E.; MARTIN, W. «Trade Liberalization in China's Accession to WTO», *Journal of Economic Integration*, vol. 16, núm. 4. 2001. pàgs. 211–236.

KUAN, H.C. *Taiwan in Cross-Strait Relations:1987-2004*. Tesis doctoral. The University of Texas at Austin. 2007.

LIJUN, S. *China's dilemma: the Taiwan issue*. I.B. Tauris. 2001.

LIJUN, S. *China and Taiwan. Cross-Strait Relations Under Chen Shui-bian*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore. 2002.

YU TING, L. *Taiwan. Historia, política e identitat*. Edicions Bellaterra, S.L. 2010.

MARTINEZ, I; NOWAK, F. «Augmented Gravity Model: An empirical application to Mercosur-European Union Trade Flows», *Journal of Applied Economics*, vol. 6, núm.2.Novembre 2003. pàgs. 291-316.

MUYARD, F. «Taiwan Elections 2008: Ma Ying-jeou's Victory and the KMT's Return to Power». *China Perspectives*. N° 2008/1.

SAUNDERS, P; KASTNER, S.L. «Bridge over Troubled Water? Envisioning a China-Taiwan Peace Agreement», *International Security*, vol. 33, núm. 4. Primavera 2009. pàgs. 87-114.

ROY, D. «Tensions in the Taiwan Strait», *Survival*, vol.42, núm.1 Tardor 2000. pàgs.76-96.

RUMBAUGH, T.; BLANCHER, N. «China: International Trade and WTO accession», *IMF Working paper*, 04/36. 2004.

SOTO, A. «Organització política i jurídica de l'Àsia oriental. El sistema polític i jurídic de Taiwan». *Apunts UOC*. 201).

THE ECONOMIST. «El mundo en cifras». *The Economist Newspaper. Ltd.* Barcelona: Ediciones Gestion 2000, Grupo Planeta, 2009, pàgs. 232-233.

THE ECONOMIST. «Watching China whizz by. Japan as number three». *The Economist*, vol. 396, núm. 8696, 21 al 27d'Agost 2010, pàgs. 49-50.

TINBERGEN, J. «Shaping the world economy. Suggestions for an international economic policy». *Revue Économique, Programme National Persée*, vol. 16, núm.5, 1965, pàgs. 840-840.

TUNG, C.Y. «China Today: An Encyclopedia of Life in the People's Republic.». In Jing Luo. Westport, CT: Greenwood Press. 2005. p. 625-628.

TUNG, C.Y. *China's Economic Leverage and Taiwan's Security Concerns with Respect to Cross-Strait Economic Relations*. Tesis Doctoral. John's Hopkins University. 2002.

WANG, ZHI. «WTO Accession, 'Greater China' Free Trade Area and Economic Relations across the Chinese Taipei Strait». Article presentat en el V Conferència de Anàlisi Econòmic Global. Taipei, 5,6 i 7 de juny de 2002.

ZHAO, S. «Economic interdependence and political divergence: The emerging pattern of relations across the Taiwan Strait», *Journal of Contemporary China*, vol. 6, núm. 15, 1997, pàg. 177-197.

Pàgines web consultades

Web oficial de l'APEC. □ <http://www.apec.org/> □ (20 d'octubre de 2011).

Web oficial de l'ASEAN. □ <http://www.ASEAN.org/18619.htm> □. (20 d'octubre de 2011).

Anuari de Taiwan. Capítol 5: Foreign Relations. 2009. □ <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/05ForeignRelations.pdf> □. (10 de desembre de 2011).

Web de la base de dades del Banc Mundial. □ <http://data.worldbank.org/> □ (20 d'octubre de 2011).

Web oficial del Bureau of Foreign Trade de Taiwan. □ <http://cus93.trade.gov.tw/ENGLISH/FSCE/> □ (20 d'octubre de 2011).

Web China Knowledge. Informació de les importacions per regió de la Xina. □ http://www.chinaknowledge.com/Business/Provincedetails.aspx?subch_ap=10&content=52#ForeignTradeandForeignInvestment □. (10 de desembre de 2011).

Web China People's Daily. □ <http://english.people.com.cn/90002/92169/92187/6283159.html> □. (10 de desembre de 2011).

Web geobytes. Informació de la distància entre ciutats. □ <http://www.geobytes.com/CityDistanceTool.htm?loadpage> □ (10 de desembre de 2011).

Web oficial del Mainland Affairs Council. □ <http://www.mac.gov.tw/welcome01/welcome01.htm> □ (20 d'octubre de 2011).

Web de la base de dades de les Nacions Unides. □ <http://data.un.org/> □ (20 d'octubre de 2011).

Web oficial de l'Organització Mundial del Comerç. □ <http://www.wto.org/indexsp.htm> □. (20 d'octubre de 2011).

Web oficial de UNCTAD. □ <http://www.unctad.org/templates/Page.asp?intltemID=4540&lang=1> □. (20 d'octubre de 2011).